

ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ

ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 16 ΜΑΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 154

ΣΤΟ ΓΕΡΜΑ

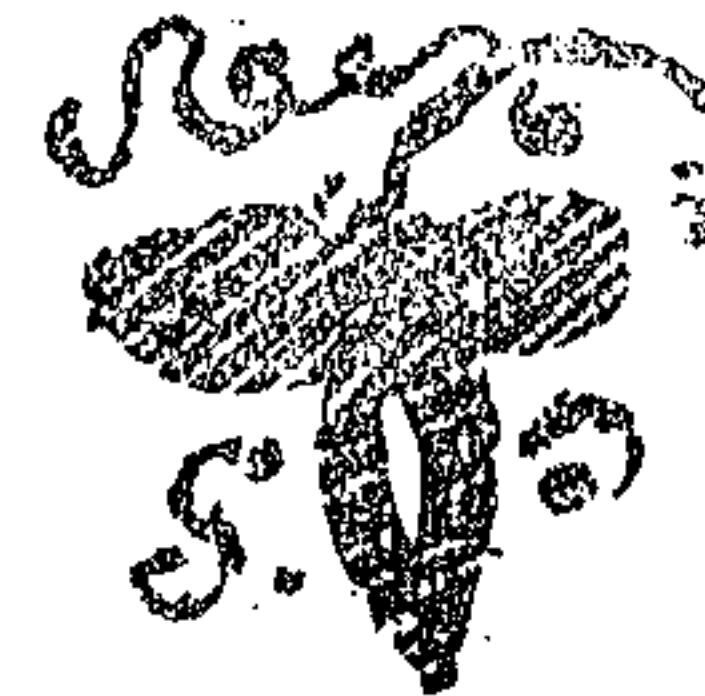
Μαραμένα τάνθια, ζοφερά,
Ξέχωρη ή λαχτάρα για ό,τι λείπει
Ψιθυροί, λαλήματα, φτερά,
Λάγγεμα, ή ζωή, τὸ καρδιοχτύπι...

Παγωμένα, ἀκίνητα νερά,
Δέντρα, σκεβρά ξύλα, σκέλεθρα, ἄλλα
Ξέφλουδα, ξερά, μαυριδερά,
Τὰ μικρὰ σωρὸς μετὰ τὰ μεγάλα,

Τόσες ὀπτασίες, οἱ χωρισμοί,
Ἰάκριασσι φαντάσματα, οἱ παλιές μας
Συντροφικές, τὰ χρόνια μετὰ στιγμῆ,
Γκρόμιες ἢ ἀδειανές οἱ κρούες φωλιές μας,

Καὶ βαρὺς ἀπάνω ὁ οὐρανός,
Ἐπιτάφια πλάκα, μετὰ σβυσμένα
Γράμμασσι καὶ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρωπινός
Μήπως συλλαβίσει ἐκεῖ κανέναν...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ "ΜΕΣΑ",

Ένας συμπαθητικώτατος νέος μου είχε φέρει, έδω και λίγες μέρες, ένα τετράδιο του με στίχους και πεζά, παρακαλώντας με να τα διαβάσω και, αν τα βρσκω καλά, να τόν συστήσω στη «Νέα Έστία», για να του τα δημοσιεύσω.

— Να τα διαβάσω, παιδί μου, πολύ ευχαρίστως... του είπα. Να σου πω τή γνώμη μου, μάλιστα. Αλλά τή σύστασή μου, τί τή θέλεις; Είναι έντελώς περιττή.

Με κύτταξε μ' ένα ύφος παραπονεμένο, σά να του είχα άρνηθώ από βαρεμό ή κακία κάτι τι που περνούσε από τó χέρι μου και δέν ήθελα να τó κάνω.

— Περιττή; Ξαναείπε τήν τελευταία μου λέξη μ' ένα τόνο πικρίας στη φωνή του.

— Μάλιστα, παιδί μου. Περιττή και άταίριαστη με τήν άξιοπρέπεια ένός ποιητή, άκόμα και όταν βρσκεται στα πρώτα του βήματα. Γιατί ποτέ δέν πρέπει ν' άρχιζω κανείς τó στάδιό του με μίαν άναξιοπρέπεια.

Έξακολουθούσε να με κυτάζω σά να μ'ήν καταλάβαινε τίποτε. Έβλεπα καθαρά πιά πώς επιμένει στη σύσταση.

— Μά γιατί, και καλά, θέλεις να σε συστήσω; τόν έρώτησα.

— Γιατί είμαι έντελώς άγνωστος, κύριε.

— Στο χέρι σου, φίλε μου, είναι να γίνης γνωστός.

— Με τί τρόπο;

— Απλούστατα, να πάρης ένα ποιημά σου ή ένα διήγημά σου, όποιο νομίζεις ό ίδιος καλύτερο, τέλος πάντων, και να τó στείλης στη «Νέα Έστία». Να είσαι άπολύτως βέβαιος ότι, αν είναι πράγματι καλό, θα δημοσιευθώ, χωρίς καμμιά σύσταση. Έτσι θα βεβαιωθής κ' έσύ για τήν άξια του έργου σου, μιá φορά που θα κριθώ άξιο να δημοσιευθώ από ανθρώπους που ξέρουν να κρί-

νουν και που ένδιαφέρονται, πρό πάντων, να δημοσιεύουν καλά πράματα στο περιοδικό τους. Ένας άλλος, κ' έγώ άκόμα, για να μη σε κακοκαρδίση, μπορεί να σου πη έναν καλό λόγο, χωρίς να τó πιστεύω. Ποτέ όμως ένας διευθυντής σοβαρού περιοδικού δέν θα δεχτή να τυπώση ένα έργο που δέν άξίζει, από καλοσύνη ή ευγένεια. Βεβαιώσου, λοιπόν, ότι αυτός είναι ό καλύτερος τρόπος και να μάθης τί άξίζεις και να γίνης γνωστός από άγνωστος.

Άμφιβάλλω πολύ αν ό καλός και συμπαθητικός νέος έπειστηκε από τά λόγια μου. Είχε, κι αυτός, τήν πρόληψη που έχουν οι περισσότεροι νέοι, πώς για να πάρη μιá θέση στην κοινωνία τών γραμμάτων, τά «μέσα» είναι άλλο τόσο άπαραίτητα, όπως και για να πάρη μιá θέση σ' ένα ύπουργείο ή μιá τράπεζα. Είναι ή αντίληψη που καλλιεργήθηκε από τήν έλληνική κακομοιριά, ότι τίποτε δέν γίνεται στην Ελλάδα χωρίς προστασίες. Για να πās μπροστά, χρειάζονται «μέσα». Χωρίς «μέσα», είσαι χαμένος. Πόσες φορές δέν έχουμε άκούσει έμεις οι παλαιότεροι, από γονείς καλών παιδιών ή και από τά ίδια τά καλά παιδιά, τó στερεότυπο:

— Έσείς οι παλιοί έχετε ύποχρέωση να ένθαρρύνετε και να ύποστηρίζετε τούς νέους, για να μ'ήν άπογοητεύονται.

Σέ κάποια από τά καλά αυτά παιδιά, που μου ζήτησε κάποτε να τó παρουσιάσω, γράφοντας του έναν πρόλογο στο πρώτο του βιβλίο, του έγραφα: «Έγώ να σε παρουσιάσω, νέε μου φίλε; Αλλά που άκούστηκε ποτέ οι γέροι να δίνουν τó χέρι τους στους νέους, για να τούς βοηθήσουν να βαδίσουν; Αυτό είναι χρέος τών νέων προς τούς γέρους. Έσείς πρέπει να μου δώσετε τó χέρι

έμένα. "Όχι έγώ έσας. Δόστε μου τó λοιπόν, και προχωρούμε.» Η έπιστολή μου αυτή δημοσιεύτηκε ως πρόλογος του βιβλίου του. Και νομίζω πώς είναι ό καλύτερος και δικαιότερος πρόλογος που έγραφα ποτέ σε βιβλίο ένός νέου.

Απλούστατα, ένας νέος δέν έχει καμμιά άνάγκη από «μέσα» για ν' άρχισω τó στάδιό του στα γράμματα, στο θέατρο, στις τέχνες. Τα «μέσα» τά έχει στην ίδια του ψυχή. Μ' αυτά πηγαίνει μπροστά. "Όχι με τά ξένα. Στη λογοτεχνική μου ζωή είχα τήν τύχη να παρασταθώ τά πρώτα βήματα του Λάμπρου Πορφύρα, του Σπύρου Μελά, του Άριστου Καμπάνη. Κανένας από τούς τρεις δέν με παρκάλεσε να τόν «ένθαρρύνω». Έγώ τούς έβγαλα τó καπέλλο μου, άντικρίζοντας τó τάλαντό τους και προβλέποντας — αυτή μονάχα ή τιμή μου άνήκει — τήν ώραία τους σταδιοδρομία. Για έναν άπ' αυτούς, παιδί άκόμα, έγραφα: «Παρουσιάστε άρμ!... για να περάση.» Και του παρουσίασα κ' έγώ έπλα. "Όποιος είναι άξιος να του παρουσιάσουν έπλα, του τά παρουσιάζουν. Τα «μέσα» είναι μιá πρόληψη, όταν δέν είναι μιá άναξιοπρέπεια.

Και θυμούμαι τώρα τά πρώτα βήματα τά δικά μου. Ποτέ μου δέν έλαβα τó θάρρος να παρουσιάσω τά πρώτα μου φελίσματα σε ζωντανόν άνθρωπο. Πολύ περισσότερο να τού ζητήσω τή γνώμη του ή τήν προστασία

του. Τα έκρυβα σάν άμαρτίες. Από καιρό σε καιρό, έστελνα δοκιμαστικά κανένα χειρόγραφο στην προμήτορα τής σημερινής «Νέας Έστίας», στην «Έστία» του Διομήδη. Και περίμενα τήν άπάντηση στην άλληλογραφία του περιοδικού. Μου άπαντούσανε τó στερεότυπο: «Ακατάλληλον». Και ξανάστελνα κ' εκεί και άλλος, κρυφά από τó Θεό. Και πάλι τά ίδια. Κάποτε, επί τέλους, μου δημοσίευσαν κάτι. Αδτή τή φορά δέν ήτανε πιά «ακατάλληλον». Έπειτα άρχισαν να μου δημοσιεύουν ό,τι έστελνα. Άργότερα άρχισαν να μου ζητάν συνεργασία. Και να με πληρώνουν. Το ίδιο φαντάζομαι ότι έγινε και με όλους τούς συγχρόνους μου που έχουν σήμερα μιá θέση στα γράμματα. Το ίδιο γίνεται άκόμα με όσους νέους έχουν κάτι μέσα τους. Η «Νέα Έστία» έχει πρωτοπαρουσιάσει νέους συγγραφείς με άξιοσημείωτο τάλαντο, που ήταν έντελώς άγνωστοι και στους διευθυντές της και στον άλλον κόσμο. Και τώρα είναι παρακαλετοί να γράφουν. Τα μόνα τους «μέσα» ήταν ή άξια τους. Όμως, ύπάρχουν άκόμα νέοι που φαντάζονται, ότι για να πāνε μπροστά χρειάζονται «μέσα», προστασίες, «ένθαρρύνσεις», συστατικά, παρουσιάσματα. Χωρίς αυτά, σās προειδοποιούν ότι θα «άπογοητευθούν». Αλλά πολύ φοβούμαι ότι αυτοί είναι προωρισμένοι ν' άπογοητευθούν. Και με τά «μέσα» και χωρίς «μέσα».

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΡΥΨΑΛΑ

Υπάρχουν μουσικά όργανα κατάλληλα ή ακατάλληλα δια τήν τεχνική και συνθετική ένδως μουσικήν, άλλ' όχι και έξηυγενισμένα ή βάθρα, άσχετως, έννοείται, προς αυτούς που τά μεταχειρίζονται. Όλα τά όργανα συγκεντρώνουν τούς ύπάρχοντας εις τήν φύσιν ήχους, οι δέ σχετικαί έντυπώσεις συνδέονται με τήν θέσιν και τήν όθον που οι ήχοι αυτοί άκούονται και με τήν ψυχικήν κατάστασιν αυτού που θα τούς άκούση. Ω! ό του βοσκού που δέν φαίνεται ό αυλός, τά ξημερώματα, ό! τής παράμερης γειτονιάς τó μαντολίνο και ή κιθάρα του όρθρου, ό! τó κορνέτο από μιá βαρκούλα μακριά στη θάλασσα τó απόβραδον! Και σύ, καυμένη ζουρνά, με τó νιαούλι σου, άναπτερώνεις τόν άνθρωπον, όταν από μακριά έρχεσαι με τούς πανηγυριώτες του κοντινού χωριού...

* *

Γελάνια από τά ώραία χείλη τής κόρης που δέν δμιλει, μοιάζουν με μουσικήν χωρίς λέξεις. Τί μουσική ήμπορεί να είναι αυτή, είναι άλλος λόγος.

Δ. Γρ. Κ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Κοντά στο έργο του Νικηφόρου Λύτρα είναι ανάγκη να τοποθετηθῆ ἓνα μικρὸ ἱστορικὸ σημεῖωμα, πού ν' ἀνάγεται ὄχι στήν ἱστορία τῆς τέχνης, ἀλλά τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖο προήλθε ὁ ζωγράφος. Ἔτσι καὶ μόνο μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τί ὑπῆρξε ὁ Λύτρας. Γεννήθηκε τὸ 1832 στήν Ἱήνο, παιδί τῆς γενεᾶς πού οἱ πατέρες της, πληγωμένοι καὶ ἀποκαρτωμένοι, ἀφοῦ εἶχαν μεταβάλει σὲ μπαρβατιῶ, τι κατεῖχαν, τῆς ἀφῆκαν κληρονομία μερικὰ ἀποκαΐδια, ἐκεῖ πού ὑπῆρχαν σπίτια καὶ γῆ στήν ὁποία εἶχε σταματήσει κάθε καλλιέργεια, σπαρμένη μὲ κόκαλα καὶ ποτισμένη μὲ βροχὴ αἵματος ἐφτά χρόνων, μὲ μόνο κεφάλαιο τὸ ἀκριβοπληρωμένο ἀγαθὸ τῆς ἐλευθερίας, γιὰ νὰ δημιουργήσουν μ' αὐτὸ νέα ζωὴ ἰκανὴ νὰ δεχθῆ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ δῶρα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ δώσῃ μὲ τὸν καιρὸ τὰ ἀνθη ἐνὸς πολιτισμοῦ δικοῦ της καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ υπάρξῃ. Μέσα στοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτῆς τῆς γενεᾶς, πού προικισμένοι μὲ δυνατὲς ἰδιοσυγκρασίες ὑπῆρξαν ἰκανοὶ νὰ ἀισθανθοῦν τὴ βαρεῖα ἐντολὴ τῆς ἀναδημιουργίας καὶ νὰ κινήθουν, ἦταν καὶ ὁ Λύτρας. Τὸ ἔργο του αὐτῆ τῆ σημασία ἔχει. Ἔίναι δημιουργία ἐλληνικῆς ζωγραφικῆς ἀπὸ τὸ χάος. Στὴν ποίησι καὶ στὸν πεζὸ λόγο ὑπῆρχε τότε ὄχι μόνο παράδοσις, ἀλλὰ καὶ κίνησις. Δὲν ἔλειπε οὔτε τὸ θέατρο, καὶ ἀκόμα οὔτε τὸ μυθιστόρημα. Στὸ Ναύπλιο εἶχαν συγκεντρωθῆ οἱ περισσότεροὶ Ἕλληνες διδάσκαλοι, καὶ σὲ λίγο μετετοπίσθησαν στὰς Ἀθήνας. Ζωγραφικὴ ὁμοῦ δὲν ὑπῆρχε. Ἡ ἐπτανησιακὴ σχολή, πού θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ στὸ νέο ἐλεύθερο κράτος τοὺς πρώτους δασκάλους, ἔμενε ἀγνωστὴ ἐδῶ κάτω. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ζωγράφους ἐκείνους, κατὰ τὰ τελευταῖα μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως χρόνια, δὲν εἶχε κάμει τὸ ταξίδι τῆς Πελοποννήσου ἢ τῆς Στερεᾶς. Κανεὶς τους δὲν πῆγε κἀν στὸ Ναύπλιο τοῦ 1830. Ὁ Καποδίστριας, πού πιθανὸν νὰ τοὺς ἐχρησιμοποίησε, δὲν ἐπρόφρασε

νὰ συνεχίσῃ τὸ ὀργανωτικὸ ἔργο του. Ἔναι ζωγράφοι καὶ ἀρχιτέκτονες ἐκλήθησαν στὴ νεοπαγῆ Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ὀθωνικὴ περίοδο, ἐκεῖνοι πού ἦταν δυνατὸ νὰ δεχθοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν σ' ἕνα νῆσο ὅπου περιβάλλον γιὰ ζωγράφους δὲν ὑπῆρχε. Ζωγράφοι μέτριοι. Ἐμάθαιναν τὰ παιδιὰ ν' ἀντιγράφουν τοὺς πίνακας τῶν διδασκάλων τῆς ἀναγεννήσεως. Μερικοὶ εἶχαν καὶ μιὰν ἀνέληψι διδασκαλίας ἀπὸ τὸ φυσικὸ, ἀλλὰ στοιχειώδη. Ὁ Ἴταλὸς καθηγητὴς Λάντζας τοὺς ἔλεγε, δείχνοντάς τους τὸ πᾶν! μὲ τὸ ὁποῖο καθάριζαν τὴν παλέττα :

— Κρεμάστε μπροστὰ σας αὐτὴ τὴν πατσαθούρα καὶ ζωγραφίστε τη. Θὰ κάμετε ἕνα ἔργο.

Αὐτὸ ἦταν τρόπος τοῦ λέγειν, ἀλλὰ δείχνει τὴν πίστι τοῦ δασκάλου ἐκείνου στὸν ξερὸ ρεαλισμὸ, τὸν χωρὶς κανένα νόημα.

Τὰ παιδιὰ μὲ τὰ ἐξαιρετικὰ ταλέντα, πού μπορούσαν νὰ προκαλέσουν τὴ βασιλικὴ εὐνοία ἢ νὰ ἐπιτύχουν τὸ βραβεῖο ἐνὸς κληροδοτήματος γιὰ μιὰ ὑποτροφία, ἐστέλλοντο στὸ Μόναχο. Αὐτὸν τὸ δρόμο τὸν εἶχε ἀνοίξει ὁ Ὄθων. Καὶ ἦταν δρόμος εὐεργετικὸς. Στὸ Μόναχο ὀφείλουμα τοὺς πρώτους ζωγράφους μας, πού μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μπορούν νὰ κάμουν συντροφιά τῶν ἀξιολόγων Ἑυρωπαϊῶν συναδέλφων των τῆς ἐποχῆς. Ἀλλὰ γιὰ ὄλους αὐτοὺς ὑπῆρχε ἕνας μέγας πειρασμὸς, στὸν ὁποῖο οἱ περισσότεροὶ ὑπέκυψαν. Στὸ Μόναχο ὑπῆρχε καλλιτεχνικὴ ζωὴ, ἀγορά, εὐχέρεια νὰ κάμουν ἕνα στάδιο καὶ νὰ κινήσουν τὸ ἔργο τους στὸν εὐρωπαϊκὸ στίβο. Στὰς Ἀθήνας δὲν ὑπῆρχε τίποτε. Μόνος ὁ Λύτρας, πού εἶχε σταλθῆ ἔξω ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἀν δὲν ἦταν ὁ πρῶτος, μόλις συμπλήρωσε τίς σπουδὲς του στὴν Ἀκαδημία τοῦ Μονάχου, ξαναγύρισε γρήγορα. Ὑπῆρχε ὁ Ὀδυσσεὺς πού εἶχε ἀκούσει τίς μελωδίαις τῶν σειρήνων τῆς τέχνης, σὲ μιὰ θερμὴ ἐστία τῆς εὐρωπαϊκῆς

καλλιτεχνικῆς ζωῆς, καὶ ὁμοῦς ὑπήκουσε στὸ βαθύτατο νόστο του καὶ ξαναῆρθε στήν Ἱθάκη. Ὁ νόστος του ἦταν γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ζωὴ πού ἤθελε νὰ τὴν ἐκφράσῃ.

Ἐζημιώθηκε ὡς ζωγράφος ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπάνοδο ; Ἐπιτρέπεται νὰ τὸ φαντασθῆ κανεὶς. Μὲ τὴ δυναμικότητα τοῦ ταλέντου του πού φανερώνει τὸ ἔργο του, θὰ μπορούσε νὰ ἔχη μιὰν ἄλλη παραγωγὴ ἀν ἔμενε στὸ Μόναχο. Τὸ περιβάλλον εἶναι γιὰ τὸν καλλιτέχνη ὅ,τι γιὰ τὴν καλλιέργεια ἢ κατὰλληλη γῆ γιὰ τὴ βλάστησι τοῦ σπόρου καὶ οἱ ἀτμοσφαιρικοὶ ὄροι γιὰ τὴν ἀνάπτυξι καὶ τὴν ἀπόδοσί του. Καὶ ὁ Λύτρας δὲν ἀπομακρύνθηκε μόνο ἀρκετὰ νέος ἀκόμα ἀπὸ ἕνα μεγάλο καλλιτεχνικὸ κέντρο, ἀλλὰ κι' ἐγκατεστάθη σὲ μιὰν ἐρημο ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς ζωῆς. Ὁ ἀγοραστής, ὅταν βρισκόταν, προσφέροντας λίγα ἑκατοστάρικα γιὰ μιὰ ὀλόκληρη σύνθεσι, εἶχε τὸ ὄψος Μαικήνα. Μερικοὶ μόνον ἤθελαν τὰ πορτραῖτα τους. Ἀλλοὶ πολυτάλαντοι, οἱ «χρυσοκάνθαροι» τῆς ἐποχῆς, ἐπαιρναν τὸ ζωγράφο, πού εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ Μόναχο, δάσκαλο τῶν κοριτσιῶν τους ἢ τῶν ἀνιψιῶν τους, μὲ μισθὸ ἀνάλογο μ' ἐκείνον πού ἔδιναν στὸν πορτιέρη τους. Καὶ στὸ τέλος ἔβαζαν τὸ ζωγράφο ν' ἀποτελεῖ ὄνη τὰ ἔργα τῶν μαθητριῶν του καὶ νὰ τὰ ὑπογράψῃ. Κι' ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἦταν ἀναγκασμένος νὰ τὸ κάμῃ, ἐφρόντιζε νὰ φτιάχνῃ τὸ ἔργο ἀξιο τῆς ὑπογραφῆς του. Σὲ τέτοιο περιβάλλον κατάρθωσε ὁ Λύτρας νὰ κάμῃ τὰ ἔργα, ἕνα μέρος τῶν ὁποίων αὐτὲς τίς ἡμέρες ἔχει ἐκτεθῆ στὶς τρεῖς αἰθουσῆς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Πρόκειται περὶ ἡρωϊσμῶν.

Μ' αὐτὰ τὰ ἔργα, καὶ μὲ τὴ διδασκαλία σκράντα σχεδὸν χρόνων στὴ Σχολή, ὑπῆρχε ὁ Λύτρας ὁ πατέρας τῆς ἐλληνικῆς ζωγραφικῆς. Πρῶτος αὐτὸς ἔδωσε τὴν ἐλληνικὴ ἠθογραφία μὲ τὴ ζωγραφικὴ, σκύβοντας πρὸς τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκφράζοντας τὰς συγκινήσεις της στὰ ἔκτακτά της γεγονότα καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἐδημιούργησε καὶ ἀνέπτυξε αὐτὸ τὸ εἶδος μὲ ἀγάπη, μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ του φλόγα. Διψώντας γιὰ τὴν Ἑλλάδα, πῆγε νὰ τὴν ἴδῃ καὶ νὰ τὴ ζῆσῃ παντοῦ. Τὸ ταξίδι του μὲ τὸ Γκούζη στὴν Κωνσταντινούπολι, στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴν Αἴγυπτο, στὰ νησιά, εἶν' ἕνα ταξίδι ἐλληνικοῦ προσκυνήματος καὶ μελέτης. Καὶ

χάρις σ' αὐτὸ δημιούργησε ἔργα πού ἔχουν τὴν ἀξία ἠθογραφικῶν δοκουμένων καὶ καθαρᾶς τέχνης μαζί. Γιατὶ κυρίως ἔμεινε ζωγράφος. Τὸ θέμα του δὲν κραυγάζει πουθενά. Τὴ ρητορικὴ τὴν ἀγνοεῖ. Δὲν ἐπιστρατεύει ψεύτικα χρώματα γιὰ εὐκολὰ ἐφφέ. Ὁ λυρισμὸς του εἶναι πηγαῖος, καὶ τὸ τραγοῦδι του βγαίνει ἀπὸ τὴ βαθειὰ οὐσία τῆς ζωῆς πού μαντεύεται κάτω ἀπὸ τὸ πλαστικὸ φαινόμενο.

Ἀναπτυχθεὶς σ' ἕνα κέντρο καὶ σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου τὸ ἱστορικὸ καὶ δραματικὸ θέμα στὴ ζωγραφικὴ ἔπαιξε μέγало ρόλο, ὡς τὸ σημεῖο νὰ ὑποσκελίσῃ τὸν καθαρῶς ζωγραφικὸ σκοπὸ τῆς τέχνης, καὶ ὅπου παρήγοντο ἀφθονοὶ κολοσσιαίων διαστάσεων πίνακες μελοδραματικῆς συνθέσεως, κατώρθωσε νὰ κάμῃ πραγματικὴ ζωγραφικὴ, νὰ δώσῃ τίς συγκινήσεις του μὲ τίς μορφῆς καὶ τίς ἐκφράσεις τους μὲ ρεαλιστικὴ δύναμι πού δὲν ἐγνώρισεν ἄλλη καθὼς αὐτὴ ἢ ζωγραφικὴ μας. Γι' αὐτὸ, τὰ ἠθογραφικὰ ταμπλώ του ἔχουν ξεχωριστὴ ἀξία, καὶ παίρνουν θέσι ὄχι μονάχα μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν ζωγράφων πού ἔδωσαν τὴ ζωὴ τῆς γραφικῆς καὶ θερμῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ Μοῦρ μέχρι τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅταν οἱ Ἑυρωπαῖοι συλλέκτες ἐξετρελλαινοῦντο μὲ τ' ἀνατολίτικα θέματα καὶ οἱ καλλίτεροι τεχνίτες ἐχάρασαν στὸ χαλκὸ σκηνῆς καὶ τύπους τῆς ζωῆς τῆς ἐλληνικῆς ἀνατολῆς γιὰ τὰ βιβλία τῶν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν πινάκων τῶν Φλαμανδῶν τοῦ 16ου καὶ τοῦ 17ου αἰῶνος, πού ἡ ἀγάπη τους πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ καὶ τὸ δυνατὸ ζωγραφικὸ τους αἰσθημα ἔκανε τὰ ἔργα τους ν' ἀνταποκρίνονται σ' ἕνα βαθύτερο καὶ γενικώτερο νόημα τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς. Τὰ ἐξαιρετικὰ μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ Λύτρα εἶναι γνωστά. Ἡ «Κλεμένη», μὲ θέμα τὸ δράμα πού τὸ ἤξεραν οἱ ἀκτῆς τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου μέχρις αὐτῶν τῶν χρόνων τῆς νεότητος τοῦ Λύτρα, εἶναι ἕνα ἔργο ὅπου ὄλα, σχέδιο, πλαστικότης, χρῶμα, βρῖσκονται σὲ βαθειὰ ἐνότητα, μὲ τόσο ἐκτεταμένη σύνθεσι καὶ ὁμοῦς μὲ θαυμαστὴ ζωγραφικὴ λιτότητα. Στὸ «Μετὰ τὴν πειρατεία» ὑποβάλλεται ἢ δραματικὴ διάθεσις τοῦ ζωγράφου μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα, μὲ τὰ κατακείμενα ἀντικείμενα καὶ ἀνθρώπινα σώματα, χωρὶς κραυγῆς χρωμάτων καὶ

σχημάτων, αλλά με μόνη τη ρεαλιστική απόδοσι. Και τί εξαίσιον άνθη τέχνης είναι τα κορίτσια του Λύτρα, αυτές που άνατείνουν το λυγρό κορμί μέσα από ένα παράθυρο σ' ένα έσωτερικό λιτό, αυτές που στολίζουν τον έπιτάφιο, οι άλλες που προδίδεται το παρθενικό τους ρίγος σε μιάν γλυκειά στιγμή. Την αποκαρύφωσί του μάς τη δίνει με την «Πυρπόλησι της ναυαρχίδος», όπου σε τέτοιον επικίνδυνον θέμα έδικαιώθηκε ή τόλμη του καλλιτέχνου με ολοκληρωμένο το ζωγραφικό αποτέλεσμα. Είναι ένα έργο μελέτης και βαθειάς συγκινήσεως. Το μεγάλο θέμα δέν παρέσυρε το Λύτρα. Ο Κανάρης και οι σύντροφοί του δέν είναι οι ήρωες ρητορικού έπους. Είναι άνθρωποι, οι άπλοϊκοί, ρωμαλέοι γηραιότες. Τι σάρκα και τί έντασις προσπαθείας υπάρχει στή γυμνή πλάτη, στον τράχηλο και στή μορφή του ναύτη που τραβάει το κουπί! Ολη ή βάρκα κραδαινεται καθώς γλιστρών στο κύμα κάτω από την έντασι των ανθρωπίνων δυνάμεων που μετά το κατόρθωμα απομακρύνονται. Πρόσωπα και ξύλα και θάλασσα φωτίζονται από δραματικό φέγγος. Η προσοχή του ζωγράφου πρὸς το ήθογραφικό στοιχείο και στήν πιθανή ιστορική αλήθεια, άντι να κάμη πεζό το έργο, το καθιστάν υποβλητικώτερο. Γιατί το έργο είναι έμφυχωμένο από τή συγκίνηση του ζωγράφου που έφερε στον υπέρτατο κραδασμό όλες τις δυνάμεις του. Έτσι δόθηκε ή ένδοξη δραματική σκηνή.

Ο Λύτρας είναι θαυμαστός στον έντονο χαρακτήρα των μορφών. Τα «Κάλαντα», με τα δροσερά εκείνα παιδάκια, θα μπορούσαν να υπάρξουν και άν έκομματιάζοντο σε τόσα μέρη όσα και οι μορφές. Και χάρις σ' αυτή του τη δύναμι, κομμάτια μικρότερα, που ίσως αποτελούσαν μελέτες του έργαστηρίου του, οι Ζεϊμπέκηδες, οι Αιγύπτιοι, ο έκφραστικός «Έροναύτης», παίρνουν τήν αξία έργων. Και σ' αυτή του τήν Ικανότητα οφείλεται ή ζωντάνια των προσωπογραφιών του, όπως ο Σκαλιστήρης, ο Καυταντζόγλου και άλλες, και που έφθανε να έμφυχώνη ακόμα και πορτραίτα οφειλόμενα σε φωτογραφίες. Και ως μόνον ξεχνούμε ότι οι προσωπογραφίες αυτές αποτελούσαν για το ζωγράφο μιάν βιοποριστική πηγή, κι' έπομένως μιάν αναγκαστική παραγωγή.

Η έργασία του Λύτρα έχει το δραματικό της μυστικό. Μεγάλο μέρος από τα έργα που άρχισε να ζωγραφίζει, τα κατέστρεψε με τήν πρώτη τους ανάπτυξι στο μουσαμά, ή τα άφηγε σχέδια με λίγο χρώμα, καταδικασμένα να μόνον τελειώσουν ποτέ. Το «Ψαριανό μοιρολόϊ» της Έθνικής Πανακοθήκης είναι από αυτά. Αλλά τί πίνακα θα είχαμε κερδίσει, άν το έργο αυτό, που τόσο καλά μπορεί να το μαντέψη κανείς από το σχέδιό του, τελειώνε! Ο Λύτρας ζητούσε περισσότερα από τον έαυτό του. Αλλά μ' αυτό που ήθέλησε να δώσει, χάρισε στήν έλληνική ζωγραφική μιάν μεγάλη παράδοσι και μιάν δόξα.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ANNA NTE NOAIG

C'était cette fureur profonde
De vouloir posséder le monde ;

Pauvres êtres vivants, il n'est rien que la vie.
Je vivais, mon regard comme un peuple d'abeilles,
Amenait à mon cœur le miel de l'univers.

Hélas ! je n'étais pas faite pour être morte !

Υπάρχουν άνθρωποι που ο θάνατός τους μάς ξαφνίζει περισσότερο παρότι ο θάνατος άλλων. Μάς φαίνεται πιό άπίστευτος. Το εξαίσιον όργανο που είναι μιάν ανθρώπινη ζωή, σπάζοντας άπότομα, αναδίνει σ' αυτούς ένα πιό στριγγό ήχο, παρότι σ' άλλους. Ήταν τόσο λαίμαργα κολλημένοι στή ζωή, με τέτοια άκόρεστη ήδυπάθεια βυζαίναν το μέλι της, ώστε ή βίαιη άπόσπασή τους από μιάν τέτοια εύδαιμονία, μάς φέρνει μιάν βαθειάν λύπη, τήν ίδια λύπη που θα νοιώθαμε βλέποντας μεγάλα άχόρταγα παιδιά να τ' απομακρύνουν ξαφνικά από ένα πανέρι γεμάτο λαμπερούς, χυμώδεις καρπούς, πριν τους χορτάσουν. Γιατί για τα πλάσματα τουτα, πολύ δυσκολώτερα παρ' όσο για τ' άλλα, δεχόμαστε τή σκέψη τήν τόσο άληθινή του ποιητή, ότι σφιχτότερα ένωμένοι είμαστε με το θάνατο παρότι με τή ζωή!

Ένα τέτοιο ξάφνισμα θα έφερε στους περισσότερους από όσους γνωρίζουν καλά το έργο της, ο θάνατος της Άννας ντε Νοάιγ. Είναι αλήθεια ότι τα τελευταία αυτά χρόνια είχε στρέψει θεληματικά και πιό σταθερά παρότι άλλοτε, το γελαστό και όλόφωτο πρόσωπό της πρὸς το θάνατο. Οι βαρειές του σκιές είχαν άρχισει να το αυλακώνουν. Ήταν ή προσπάθεια που έκανε ή ποιήτρια να εξοικειωθεί με κάτι με το όποιο ποτέ, σ' αλήθινά, δέν εξοικειώθηκε ο άνθρωπος. Η ύποταγή στή μοίρα, μοίρα κοινή κάθε θνητού, ή έπιθυμία μιάνς υπερήφανης και εύγενικής ψυχής, να μετατρέψει τήν ύποταγή

αυτή σε ήθική ώραιότητα, σε γαλήνη, σ' έγκατέρηση, σ' εύψυχία Το «L'Honneur de Souffrir», ή τελευταία συλλογή της Νοάιγ, ή σχεδόν κλασσική για το ισόρροπο και άπέριττο μέσωμά της, είναι ποτισμένη όλόκληρη άπ' το στοχασμό του θανάτου, άπ' τήν καθόλου φοβερή, με ήρεμη και γλυκειάν παρουσία του. Αγαπημένοι της νεκροί, ήρωικά πλάσματα των ποιητών, τήν προετοιμάζουν για τή στερνή δοκιμασία, που για μιάν θαρραλέα ψυχή δε θάπρεπε να είναι δοκιμασία. Μα και κει ακόμα, κάτω από τή θεληματική ύποταγή, νιώθουμε κάθε τόσο να ξεπηδοουν, έξαλλα, άσυγκράτητα, τα σκιρτήματα και τα φρικιάσματα, τα καφτερά ξεφωνητά, ο άνεκδιήγητα γλυκός σπασμός της ζωής.

La mort c'est la faute impardonnable.

Δειλή μέχρις άηδίας, ζυμωμένη από ό,τι άσφυκτικώτερο έχει ή ύλη, φράση, άλλοιμονο, όμως, και τόσο ανθρώπινη!

Πλάσματα σαν τή Νοάιγ δε μπορούν ως τή στερνή τους στιγμή να μη ψιθυρίζουν τή φράση αυτή του Ρενάν. Της δίνουν γόημα πνευματικώτερο, πιό ύψηλό, ή ούσια, όμως, μένει ή ίδια.

* *

Ολη ή ποίηση της Νοάιγ, από τα νεανικά χρόνια της ως τα στερνά, και εκεί που είναι προσωπικώτερη, πηγαινόρχεται, μπορεί να πει κανείς, άπάνω σε δύο μοτίβα: τή ζωή και το θάνατο. Είναι τα μοτίβα αυτά

στην τέχνη της, μιὰ δική ομορφιά και ἀδιάρητη, μιὰ τραγική στη χιτυπητή της ἀντίθεση διχρωμία.

Δὲ γεύεται μὲ τόση ὀδυνηρὴ δξύτητα τὴ ζωὴ παρὰ γιατί τὴν ἐνωθε ἐφήμερη, ἀπαράλλαχτα ἔπως οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, ποὺ γιὰ νὰ κἀνοῦν ποὺ ἔντονη τὴν ἀπόλαυση, εἶχαν πάντοτε, στὰ συμπόσια, μπροστὰ τους, ἕνα κρασί. Μὲ αὐ-

τὸ τὸν ἀένας ἐρεθισμὸς ποὺ τῆς ἔδινε ἡ σκέψη τοῦ θανάτου, ἔζησε ἡ Νοάιγ.

«Certains esprits, λέει ὁ Μπαρρές, dans leurs agitations, semblent avoir perpétuellement sous leurs yeux une large dalle de cuivre que j'ai foulée dans la cathédrale de Tolède et qui porte cette seule inscription: «Hic jacet pulvis, cinis et nihil, Ci-gît poussière, cendre et rien.» Καὶ ἄλλοι: «Il n'est point d'intensité véritable où ne se mêle l'idée de la mort», αἰσθημα ποὺ ἐκφράζει τόσο ἔντονα, μὲ τόση δξύτητα νοσηρῆ, καὶ ὁ λαϊκὸς μας τραγουδιστῆς:

Τούτη ἡ γῆ ποὺ τὴν πατοῦμε
ὄλοι μέσα της θεὸς νὰ μποῦμε . . .

Αἰσθημα ρωμαντικὸ; Ἀσφαλῶς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἰκονίζονται στὰ ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὸ διεγερτικὸ τοῦ θανάτου γιὰ νὰ γεύθουν τὴ ζωὴ, γιατί ἦταν τόσο ποτισμένοι ἀπὸ τὸ αἰσθηματῆς, ὥστε γι' αὐτοὺς θάνατος δὲν ὑπῆρχε. Μὰ καὶ στὸ αἰσθημα αὐτὸ ὀφείλει ἡ Νοάιγ τοὺς ποὺ δέξεται, τοὺς ποὺ

παθητικούς, τοὺς ποὺ καφτεροὺς τόνους της, ἐκείνους ποὺ μπαίνουνε σὰ ζεματισμένες αἰχμές, θανάσιμα γλυκὲς, μέσα μας.

Τὴν ὠνόμασαν εἰδωλολάτρισσα, καὶ τὸ μένος της ἔχει ὥρες ὥρες, ἀληθινά, κάτι τὸ διονυσιακὸ. Στὴν ποίησή της, κατὰ τὸν ἐκφραστικώτατο στίχο τοῦ Παλαμά: ἡ μέθη ἢ διονυσία ξεσπάει, λυσσάει καὶ λάμπει. Μὲ

τὴ λαγγερὰ ἀνατινάγματα, μὲ τί γοερὰ ἀπ' τὴν ἡδονὴ ξεφωνητά, μὲ τί παθιάρικα βογγητὰ τρυγόνια καὶ ἀηδόνια, σὺδρπισε τὸ ἀσώπαστο παράπονό της γιὰ τὴ ζωὴ, τὴ μαρτυρικὴ καὶ ὀλοπικρὴ χαρὰ της! Πίστηψε σὲ τούτη τὴ ζωὴ, τὴ γεύτηκε, τὴ στράγγιξε, ἔπως ὄλοι ποὺ βαθύτατα ἔχουν πεισθεῖ ὅτι τὰ πάντα τελειώνουν ἐδῶ πέρα, καὶ ποὺ νιώθουν ἔμως — μὲ τί πόνο ἀδάσταγο! — πῶς ἡ εὐτυχία τους δὲ θὰ κρατήσῃ πολὺ!

Τὸ δράμα τοῦτο ἦταν τὸ μοναδικὸ τῆς ζωῆς της. Ἀπ' ἐκεῖ πηγάζει ὅ,τι οὐσιαστικώτερο καὶ προσωπικώτερο ἔχει ἡ τέχνη της. οἱ τόνοι της οἱ ποὺ γνήσιοι, οἱ ζεστότε-

ροι, οἱ ποὺ εἰλικρινεῖς, οἱ μεγάλες της καὶ εὐκολες ἀντιθέσεις, ὅπως ὄλων τῶν ρωμαντικῶν, ὄχι μόνον στὴν ἐκφραση ἀλλὰ καὶ στὴν οὐσία. Γιὰ νὰ βρεῖ ἡ Νοάιγ τόνους παθητικούς, ἀνακάτωνε ἀδιάκοπα τὴ μέθη τῆς ζωῆς, μὲ τὸ δράμα τοῦ θανάτου:

«Ὅταν μιὰ μέρα θὰ πάψω νὰ ζῶ . . . Καὶ ἔμως τὰ μπράτσια αὐτά, τὰ μάτια αὐτά, θὰ λυώσουν μὲς στὴ γῆ . . .»

COMTESSE DE NOAILLES

Ὡ νέοι σεις ποὺ θὰ διαβάσετε τοὺς στίχους μου θὰ νιώσετε τέτοια ταραχὴ, τέτοια συγκίνηση, τέτοιο ξάφνισμα, ὥστε θὰ μὲ δεχθεῖτε ποὺ πρόθυμα στὴς ψυχές σας καὶ θὰ μὲ προτιμήσετε ἀπὸ τίς ἀγαπημένες σας . . . Ὡ πάω κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐγὼ ποὺ δὲν κοιμήθηκα ποτὲ μόνη στὴς γῆινες νύχτες!

O mouvement universel!

Nous serons morts, Julien Sorel.

Σὲ ἄλλον ποιητῆ, οἱ εὐκολες αὐτὲς ἀντιθέσεις θὰ καταντούσαν θεματογραφία. Στὴ Νοάιγ, ἦταν αὐτοῦσιο τὸ δράμα τῆς ζωῆς της. Γιὰ τοῦτο καὶ ἡ ρητορικὴ καὶ ξεπερασμένη της τέχνη, ἀκόμα μᾶς συγκινεῖ. Ὑπάρχουν τόνοι, σπασμοί, ξεφωνητά, ἡδονικὰ ἀνακράματα, ποὺ ὅπως καὶ ἀνδιοχτευθοῦν μέσα μας, μᾶς συγκλονίζουν. Εἶναι τόσο ἀχνιστὴ ἀνθρώπινη οὐσία, ποὺ καταντᾷ, γιὰ νὰ μᾶς ἀνταράξει, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὴν αἰσθητικὴ εὐχαρίστηση, νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἀκόμη ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς τέχνης: τὴν ἀρτια μορφῆ.

* *

Δύσκολο ἕνας ξένος, ὅσο ἐξοικειωμένος καὶ ἀν εἶναι μὲ τὴ γλώσσα τῆς Νοάιγ, καὶ ὅσο καὶ ἀν τὴν αἰσθάνεται, νὰ μιλήσῃ γιὰ τὴν τέχνη της, στενωτέρω κάπως, νὰ πει πῶς ζύμωσε καὶ πῶς ἐπλασε τὸ γαλλικὸ στίχο, ἀν τὸν πλούτισε μὲ ἀρμονίες καινούριες καὶ ποιές, ἀν τοῦ ἔδωκε νέους ρυθμούς, νέα περπατησιά, νέες χάρες. Πλατύτερα, ὡστόσο, ἀν κριθεῖ—καὶ τότε τολμῶ νὰ πῶ τὴ γνώμη μου—δὲ μοῦ φαίνεται νὰ πλούτισε ἡ Νοάιγ, νὰ ἔφερε κάτι πραγματικὰ καινούριο, γενικὰ, στὴ μοντέρνα αἰσθαντικότητα. Ὅταν σκεφθοῦμε τὸν Χαυίτμαν, τὸν Σούμπορν, τὸν Βερλαίν, τὸν Claudel, ποιητὲς συγγενικοὺς της, στὴν ἔξαση τῆς ζωῆς, ἢ στὴν ἡδονόπαθη τρυφεράδα, ἢ πρόσφατα πεθαμένη ποιήτρια μένει ἀρκετὰ πίσω. Μὰ οὔτε καὶ στὸ γαλλικὸ στίχο—ἀν πιστέψουμε τοὺς εἰδήμονες—ἔφερε τίποτε βαθύτερα, οὐσιαστικὰ νέο. Οἱ μεγάλοι ρητορικοὶ κυματισμοί, τὸ μονοκόμματο χύσιμο τοῦ στίχου, τὸ πλατὺ καὶ ἀνεμπόδιστο, οἱ πλούσιες καὶ λαγγερὲς ἐνορχηστρώσεις, ὑπάρχουν στὸν Οὐγγώ, στὸ Λαμαρτίνο, στὸ Musset. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, ἡ Noailles συνεχίζει ἢ καὶ τελειώνει, ἴσως, μιὰ ἐνδοξη, τὴν ποὺ γόνιμη καὶ πολύτιμη παράδοση τῆς πατρίδας της, τὴν

παράδοση τῶν μεγάλων γάλλων ρωμαντικῶν.

Τὸ ἀληθινὰ καινούριο ποὺ ἔφερε ἡ Νοάιγ στὴ σύγχρονη ποίηση, εἶναι ἡ ποιότητα τῆς ψυχῆς της, ποὺ ξεχύνεται κάποτε σὲ τολμηρότατες, γιὰ τὸ εἶδος τῆς τέχνης της, εἰκόνας, ὁ αἰστρος καὶ ἡ ὁρμή της, ποὺ δίνουν στὸς στίχους της μιὰ δριμύτητα, κάτι τὸ πυρετώδες, τὸ δξύ καὶ νοσηρὸ, ποὺ σπᾶνιὰ τὸ βροσκοῦμε καὶ στὸς ποὺ μεγάλους ρωμαντικούς. Γιὰ τὸν αἰσθησιασμό τους, εἶναι ἐξαισιες μερικὲς της εἰκόνας:

Que déjà, comme un chaud serpent la poésie
S'enroulait à mon cou.

Quand je marchais en repoussant l'odeur
Qui revenait comme un flot dans la rade!

Le moi ouragan des aromes!

Μὰ ἡ μεγαλειότερη ἀρετὴ τῆς Νοάιγ καὶ ὅ,τι ποὺ προσωπικὸ εἶχε, εἶναι ὁ ἔρωτισμός της. Ποτὲ γυναίκα, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Σαυφῶς, δὲν τραγούδησε τόσο ἐλεύθερα, τόσο τολμηρά, μὲ τέτοια ὑπέροχη ἀδιαφορία γιὰ τὴν τρεχούμενη ἠθικὴ, τίς χαρὲς τοῦ ἔρωτά της. Ἐρωτὰ ὄχι αἰσθηματικὸ, μὰ τοῦ ποὺ παθιάρικου, τοῦ ποὺ σαρκικοῦ ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει. Τίποτε δὲν ἐκρυψε, τίποτε δὲ φρόντισε ἢ δὲ δέλιασε νὰ κρύψει. Πεγυμνώθηκε σὺν ἀρχαία ἔταϊρα ἢ σὺν μιὰ ἐξω ἀπὸ κάθε ἠθικὴ παλιὰ γαλλίδα ἀρχόντισσα. Δείχτηκε τέτοια ποὺ ἦταν, μιὰ καιόμενη ἔρωτικὴ μαινάδα, μιὰ «ζωντανὴ πυρκαϊά», καθὼς λέγει κάπου γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Ὁ ἔρωτισμός της, ὅμως, δὲν εἶναι ποτὲ χυδαῖος τὸν ἐξουφώνει καὶ τὸν ἐξαγνίζει, θάλαγα, τὸ πάθος, ἕνα πάθος γνήσιο, ποὺ τὴν πλημμύριζε ὀλοκληρῆ, καὶ ποὺ πῆγαζε ἀπ' τίς ρίζες τῆς β-παρξῆς της. Εἶναι τὸ πάθος τῶν μεγάλων ἔρωτικῶν γυναικῶν, τῆς Πορτογαλλίδας μοναχῆς, τῆς Ἀγίας Τερέζας, τῆς Ἰουλλίας ντε Λεσπινάς:

— Mais la nuit, je n'ai pas de force contre toi,
Mon sommeil est ouvert, sans portes et sans
[toit.

Tu m'envahis ainsi que le vent prend la plaine
Tu viens par mon regard, ma bouche, mon
[haléine,

Par tout l'intérieur et par tout le dehors.
Tu entres sans débats dans mon esprit qui
[dort,

Comme Ulysse, pieds nus, débarquait sur la
[grève;

Et nous sommes tout seuls enfermés dans
 [mon rêve,
 Nous avançons furtifs, confluants, hasardeux,
 Dans un monde infini où l'on ne tient que
 [lieux.
 Un mur prudent et fort nous sépare des
 [hommes,
 Rien d'humain ne pénètre aux doux lieux
 [où nous sommes,
 Les bonheurs, les malheurs n'ont plus de
 [sens pour nous ;
 Je recherche la mort en pressant tes genoux,
 Tant mon amour a hâte et soif d'un sort
 [extrême,
 Et tu n'existes plus pour mon cœur, tant je
 [t'aime !
 Mon vertige est scellé sur nous comme un
 [tombeau.
 —Ce terrible moment est si brûlant, si beau,
 Que, lorsque lentement l'aube teint ma fe-
 [uêtre

C'est en me réveillant que je crois cesser
 [d'être...

Ἐδῶ ἡ ρητορεία ἐξαφανίζεται, οἱ λέξεις
 παύουν νὰ εἶναι στεγνά ἰδεογράμματα, καὶ
 γίνονται ζωντανὲς καφτερὲς οὐσὲς ποὺ ἐλο-
 χωροῦν μέσα μας καὶ μᾶς μπάζουν στὸ μα-
 γικό κύκλο τῆς ἴδιας μας ἐρωτικῆς μέλλης.

«Sont romantiques, ἔγραφε κάπου ἡ
 Νοάιλυ, ceux qui ne font pas adhérer
 étroitement la parole à l'idée, et dont
 les sentiments n'ont pas pour répondant
 la netteté du feu intérieur.»

Ἡ ρωμαντικὴ αὐτὴ, ἡ ἐξαλλή, ἡ ἀσυγ-
 κράτητη, ἦταν συχνὰ μιὰ ἀληθινὴ κλασσικὴ.
 Γιατὶ ἡ ἐκφρασὴ τῆς εἶχε πάντα σχεδὸν ἓνα
 ἀντίκρουσμα: τὴν ψυχικὴ φλόγα, τὸ πάθος.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΕΞΗ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΑΙΛΛΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΑ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΟΙΗΤΑΣ

ΜΙΑ ΒΡΑΔΙΑ ΣΤΗ ΒΕΡΟΝΑ

Βερόνα, τίς πλατεῖες σου τὸ βράδι ἀσημοβρέχει
 μὲ σμιλακιὲς καὶ κυπαρίσσια, οἱ ρόδινοι οὐρανοὶ
 χαρακωτοὶ καὶ δείχνεται σὰν ἀπὸ μινάρδες
 πραιοσινοπένθιμο στεφάνι ἢ χῶρα νὰ φορῆ.

Στοῦ παλατιοῦ ξεθωριασμένα τὰ χρυσάφια κοίτα
 πῶς κυματίζει λαμπερὴ μιὰ χλαῖνα χνουδοτὴ !
 Τὰ ἐρωτικὰ τὰ περιστέρια ὑπάκουσι
 ἀνατριχιάζουν ἐκεῖ πέρ' ἀπὸ ἡδονή.

Ἄνάμει' ἀπ' τοὺς τούβλινους τοίχους ποὺ καθρεφτίζει
 στὸ ρέμμα του ὁ Ἀδίδης ρέει πλατύς, κοκκινωπὸς
 ὀρμητικὰ, γοργὰ. Στὴν πόλη τῆς Ἰουλιέττας
 τοῦ αἱμάτου ἔχει τὸ χρῶμα ὁ ποταμὸς !

Τραγικὴ γλύκα πολιτείας αἱματοσπαρασμένης !
 Δρόμοι, ποὺ ζοῦν τὰ περασμένα κάτου ἀπ' τὸ φτερό
 τοῦ κοιμισμένου ἀνέμου ! Νά ! Μιᾶς μάσκας ὁ ἴσκιος τρέχει
 στῶν ἐραστῶν πολέμων τὸ χορό.

Τινάζομαι, τὸ σπῆτι σου ξανοίγω, Ἰουλιέττα,
 κατάμαυρο, γιὰ κλάυματα, κρῦο κίρβουνο : εἴν' ἐκεῖ
 ποὺ ὁ δροσερὸς κορυδαλὸς μὲ τὸ κελάδισμά του
 σὲ τρόμαξεν. ὦ ἐσύ,

πῶς κἀηκες, πῶς φραγώθηκες, τοῦ μαρτυρίου νεράϊδα !
 Ἴτι ὄραϊο τοῦ πόθου πύρινου ποὺ σ' ἄρπαξε τὸ κῆμα,
 τὴν ὄρα ποὺ ἔξαφνα ἔκραξες :
 —«Παραμάννα, ἐτοιμάστε μου τὸ μνήμα !

Τὸ μνήμα μου ἐτοιμάστε καὶ τὸ ξόδι μου,
 βιολετί, μαῦρο στρωῶστε μου τὸ νυφικὸ κλινάρι,
 ἀνίσως δὲν τὸν ἀγκαλιάσω τὸν ὁμορφονιό,
 ποὺ ἔλαμπε μέσ' στὸν κῆπο σὰ φεγγάρι.»

Ἄγνάντια στὴν ἡρωικὴ, στὴ γοερὴ σου μάνητα,
 στὸ βιάσανο ποὺ σ' ἔκαιγε, στὰ σκούσματά σου ἐμπρός,
 ἡ δάψα εἶναι πηγὴ ἀναβρυστικὴ
 καὶ ἡ πεῖνα χορτασιμὸς.

Σὰν τὸν ἀνίκητο ἔρωτα ποὺ τὸν ἐξευγενίζουσι
 τὰ δάκρυα, ἄλλο τίποτα δὲ βρίσκεται ἐδῶ κάτου,
 τὸ γνώριζες. Ὁ πόλεμος, ἡ λοιμικὴ, ἡ φωτιά,
 γλωμὰ εἴν' ἀντιπεγγίσματά του.

—Ποῦ εἴν' ἀδερφή μου, ὁ κόρφος σου κ' ἡ ἀγερνὴ σου ὄψη ;
 Νύχτα' σοῦ φέρνω τὴν καρδιά μου, βογγοαναστενάξει
 τὸ περιστέρι ἀπάνω στὴ συκομουριά
 σὰ νὰ πεθαίνει ἀπὸ μαρίζι . . .

Βαρὸ παλάτι παραπέρα πορφυροβαμμένο,
 κλειστὰ τὸ παραθύρι του τὰ πράσινα κρατεῖ
 σὲ πλάτια ἀχνοτριανταφυλλιά. Χινόπωρο ἓνα βράδι
 ἔγραψε τὴν Παράδεισὸ του ὁ Ντιάντες μέσα ἐκεῖ.

Μὲ γλύκα θεῖα τὰ μάτια του γεμίζουν γύρω οἱ λόφοι
 τὴν ὄρα ποὺ ἀπομαρωμένοι, σκεπτικοί, γιὰ ἰδέες !
 τὸ γλυκοχάραγο οὐρανὸ τῆς Ἰταλίας οἱ ἄγγελοι
 σέβρονον ἀπάνου ἀπὸ τίς σμιλακιὲς.

Μὰ πὶδὸ πολὺ μοῦ εἶσαι ἀκριβό, τοῦ μεθυσιοῦ ἐσὺ σπῆτι,
 κ' ἐσὺ μπαλκόνι, ἀπ' τ' ἀηδονιοῦ τοὺς γόους λαχταριστό !
 Αὐτοῦ χαϊδολογοῦσες, Ἰουλιέττα,
 τὸ Ρωμαῖο στὸ λαιμό σου κρεμαστό !

Μὰ πὶδ πολὺ μοῦ εἶσαι ἀκριβό, τοῦ πυρετοῦ μπαλκόνι
σκοταδερό, ποὺ ἡ μεταξένια σιάλα σου λαλοῦσε
στριφογυρνώντας, καὶ τὸ ταῖρι, σμίγοντας τὰ χεῖλη του,
μ' ἓνα «πιά σ' ἔχω» σὲ λυγμοὺς ξεσποῦσε.

—Εὐλογημένος ὁ ἔρωτας μέσα κι ἀπάνου σὲ ὄλα,
ἱερὸ κι ἄς εἶναι τῶνομά του, ἀκέρια πέρα ὡς πέρα
καὶ ἡ βασιλεία του! Τὶς δάφνες καὶ τὰ ρόδα φέρνω
σιῶν Καπουλέτων μοναχὰ τὴ θυγατέρα.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΝΥΧΤΙΑ ΒΕΝΕΤΙΚΗ

Δυὸ ἄστρα ἀχνοφωτίζουνε τὰ σκοτεινὰ νερά,
κι' ἀκούγεται τ' ἀνάλαφο τὸ κῆμα ποὺ φιλᾷ,
καθὼς κυλάει, τοῦ παλατιοῦ Μπαρμπάρου τὰ σκαλιὰ.

Τὸ κάθε κῆμα ὅπως γλυστρᾷ μ' ἓν' ἄλλο ζευγαρώνει·
θλίψη ἀγκαλιάστρα, κρᾶξιμο ποὺ κόνο φανερώνει.
Τοῦ φάρου τὸ σμαράγδινο τὸ φῶς τὰ στεφανώνει.

Γόντολες πᾶνε κι' ἔρχονται κι' ἀργογλυστροῦν βαριά.
Δυὸ ἄντρες κοιβεντιάζουνε, τραβώντας τὰ κουπιὰ·
ἀκούω τὸ κῆμα καὶ τίς δυὸ φωνές τους μοναχὰ.

Σὰ μονοκόμιατη ἡ νυχτιὰ πέτρα, γαλατοχρῶμα.
Τρῖζει κάποιον παράθυρο ψηλὰ σὲ κάποιον δῶμα.
Τῆς Δεισοδαιμόνας τὸ γλυκὸ ποῦ τῶχον θάψει σῶμα;

Ἔνα βιπόρι ζύγωσε κι' ἀράζοντας σφυρίζει.
Τ' ἀγέρι ποιὸς τὸ πλάγμισε καὶ ποιὸς τ' ἀποκοιμίζει,
κι' ἀπόψε τὸ θαλασσινὸ τ' ἀλάτι δὲ μυρίζει;

Μοιάζει στὸ χρῶμα ἡ Βενετιὰ μὲ εἰκόνα παλιωμένη.
Κάτω ἀπ' τὴ μάσκα τῆς νυχτιᾶς τὴ μαυροκεντημένη,
δυὸ χέρια κρυφανοίγουνε πορτούλα κλειδωμένη.

Παλάτια ἀσημομέτωπα λίμπουνε στὸ κανάλι,
γιομάτο γύστα, ποὺ ἔγειρε τοῦ ὕπνου τὴν ἀγκάλη,
σταματισμένο, αἰώνιο, μὲς στὰ ὄγρὰ του κάλλη.

Ἦραϊο νερὸ μᾶς κόλασης χλωμῆς, ποὺ μ' ἀνταριάζει,
ἀφοῦ ἀπόψε ὁ θάνατος καθόλου δὲ μὲ σκιάζει,
ἀνέβα ὡς μὲ τὸ στόμα μου, ποὺ σὲ ποθεῖ, σὲ κρᾶζει...

ΜΙΛΗΜΑ ΜΕ ΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

Πές μου, ποιὴν εὐχαρίστηση νὰ νιώθης τάχα ἐσύ,
χαϊδευτικὴ σελήνη,
σὰν κῆμ' ἀναταράζοντας τοῦ ἀνθρώπου τὴν ψυχὴ,
στοῦς πόθους σου ποὺ κλίνει;

Γιατί νὰ θές τὰ πλίσματα, ποὺ ἔλλη τὴ μέρα ζοῦνε
μὲ ἡσυχία γλυκειά,
στὸ ἐρωτικὸ τ' ἀμίσημα τὴ νύχτα νὰ ριχτοῦνε,
στὴν πόλη, στὴν ἐρμιά;

—Μὴ κατὰ σένα τὰ φιλιά ἀνεβαίνουν, σὰ νερὸ
ἀπὸ τὸ συντριβάνι,
στὸ μέσωπό σου ἀφήνοντας δλόγυρα τ' ὄχρὸ
τῆς ἄχνας τὸ στεφάνι;

Γιὰ νὰ σὲ βγάλει τάχιτες ἀπ' τῆς ἀνίας τὸ βύθος,
γιὰ νὰ σὲ διασκεδιάσει,
κρεμιέται καὶ σκοτώνεται τ' ἀνθρώπινο τὸ πλῆθος
ποὺ τῶχεις ἀνταριάσει;

Λάμπεις, γιὰ νάχουν οἱ φτωχοί, ξυπόλητοι ὡς περνοῦν
δίχως χαρὰ καμμιὰ,
λίγες ἀχτίδες τὰ γυμνά τους πόδια νὰ ὀδηγοῦν
μέσ' τὴν κακοτοπιὰ;

Καὶ σὰς καρδοῦλες ποὺ χτυποῦν, δλόμονες, φτωχές,
στοῦ κόσμου τὸ σωρὸ,
σκίβεις ἐσὺ καμμιὰ φορὰ, σελήνη, πρὸς αὐτές,
σὰν κάλλιο ἀργυρὸ;

Σελήνη, ποῦρχεισαι νὰ πιῆς νερὸ στὸν ποταμὸ,
νὰ γείρης στὸ χοστᾶρι,
ποιὸς πόθος νὰ σ' εἶναι τᾶραξε, ποιά θλίψη ποιοὺ κακό,
τὴ λαγγεμένη χάρη;

—Τὸν τράγο θάειδες τὸν τραχύ, μαζὺ μὲ τὴν κατσῆλα
ἐρωτικὰ νὰ σμίγουν,
καὶ νὰ ξυπνοῦν τὸν οὐρανὸ, μέσ' τὴν καθάρια νύχτα,
ἀπ' τίς κραυγές ποὺ ἀφήνουν.

Θάειδες τοῦ Δάφνη τὴν ὀσμὴ, τὴ Χλόη ποὺ τὸν προσιμένει
μὲ χέρια τεντωμένα...
θᾶνοιωσες τὴν ἐρωτικὴ εὐωδιὰ νὰ σοῦ ἀνεβαίνει,
σελήνη ἐσύ, παρθένε!

ΟΙ ΣΚΙΕΣ...

Ὅταν καὶ θάμαι κουρασμένη
ἔδῳ νὰ ζῶ μόνη καὶ ξένη
χρόνους ἀβίωτους,
Ὡὰ πῶ νὰ βρῶ τὴ χώρα ποῦναι
οἱ ποιητές, καὶ καρτεροῦνε
μὲ τὸ βιβλίό τους...

Φρανσουὰ Βιγιόν, σιὰ μου φίλη,
ποῦ τιπεινὰ καθῶς οἱ γρύλλοι
ἐτραγουδοῦσες,
πόσο ἡ ψυχὴ μου θὰ σ' ἐπόνει
ὅταν σὲ πρόσμενε ἡ ἀγχόνη
κι' ἔκλαιαν οἱ Μοῦσες...

Ἐμένα διάβηκε ἡ ζωὴ
ὅλη ἓνα δάκρυ, ἀπ' τὸ πρῶτ'
ἕως τὴν ἑσπέρα.
Κι ἄλλο πῶς τῶρα δὲ μοῦ μένει,
καρὰ, θεοὶ μου ἀγαπημένοι,
νᾶρθω ἐκεῖ πέρα.

Κ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ΚΙ ΟΜΩΣ ΜΙΑ ΜΕΡΑ...

Κι ὁμῶς μὴ μέρη θὰ σὲ χάσω, ὦ νύκτε ἀγαπημένη,
τὸν ἔρωτα στὰ χέρια σου κρατώντας, θὰ διαβεῖς,
τὶς κλάψες μου καὶ τὶς φωνὲς δὲ θὰ τὶς σπλαχνιστεῖς,
Θὰ φύγεις, καὶ πῶς τίποτε ἀπὸ σὲ δὲ θὰ μοῦ μένει.

Μὲ χεῖλη ποῦ παντοτεινὰ θάχει χαθεῖ ἡ χαρὰ,
τόσο γοερὰ ξεφωνητὰ ἀπ' τὰ στήθη μου θὰ βγάλω,
Ποῦ ὁ θάνατος νὰ μ' ἀγροιάει μὴν ἠμπορώντας ἄλλο,
Θὰ μοῦ κοιμίσει τὴν ἀπαρηγόρητη καρδιά.

Ἰτωχέ, θλιμμένε μου ἔρωτα, θὲ νὰ μπορέσω ἐγὼ
Ὅπου μὲ τόση ἀκράτητην ὁρμὴ σ' ἔχω ἀγαπήσει,
τὰ βήματά μου νὰ τὰ σύρω ἀκόμα στὸν πικρὸ
Δρόμο, καιρὸ τὰ πόδια σου ποῦ δὲ θάχουν πατήσει;

Νὰ βλέπω οἱ μέρες νᾶρχονται τοῦ Ἀπρίλη οἱ γαλανές,
Οἱ χαρωπὲς μαρτιάτικες αὐγές, οἱ χρυσὲς μέρες,

Γάχα τρεκλίζοντας ἀκόμα,
Βερλαίν, βασιτᾶς αὐτὸ στὸ στόμα,
δεύτερος Πάν,
πάντα εἶσαι ἀπλὸς καὶ θεῖος ἐσύ,
μεθώντας μὲ οἶστρο, μὲ κρασί,
pauvre Lélian;

Καὶ τέτιο ἂν εἶχες ριζικό,
ποῦ ἄλλο δὲν εἶναι πιὸ φριχτό,
Ἐρρίκε Χάινε,
οὔτ' ἔτσι ὄρατο σὰν τὸ δικό σου,
στὰ χέρια μου τὸ μέτωπό σου,
γύρε καὶ πρῶνε.

Πάνω στὴ θάλασσα, οἱ βαρειὲς ἀπὸ τὰ μῦρα, ἑσπέρες,
Δίχως ἔσὲ ν' ἀκούω τὶς ὄλο πάθος μουσικὲς;

Νιότη γλυκειά, μὰ μέρα δταν πετάξεις ἀπὸ μένια,
Ἐσύ, ὁ σκοπὸς σου ὁ ξένοιαστος, τὸ γέλιο σου, ὁ θυμὸς,
τὰ μάτια σου τὰ λαμπερὰ ἀπ' τὸν κόθο, ὦ τί καῦμός,
Γιὰ δσους δὲν ἀγαπήσανε παρὰ μονάχα ἑσένα!

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΑΝΤΑΛ

Βραδυὰ ἀργυρὴ κι' εὐγενικὴ
τολγίει τὴ Γκρενόμπλην ὅλη
βραδυὰ γλυκειά, αἰσθηματικὴ
—νὰ τῆνε τοῦ Σταντάλ ἡ πόλη!

Ἐως τὸ βράδυ ἀπ' τὴν αὐγὴ
ἥλιος χτυποῦσε ὅλα τὰ μέρη,
σὰ μὰ λαμπρὴ φωτοβροχή:
τὸ δροσερὸ εἶναι καλοκαίρι.

Σελήνη ρόδινη, λεπτὴ
στὴν πλάς-Γκρενὲτ τὸ φῶς τῆς χύνει
κι' ἓνα τραγούδι, στὴ σιγή,
ναπολιτάνικο ἀργοσβήνει.

Τρελλὸς σκοπὸς, ὄλος φωτιά,
ποῦ τὴν ψυχὴ κάνει ἄνου-κάτου
καὶ φέρνει τὴν ἀποθυμῶν
τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Καὶ τὰ δρομάκια τὰ φτωχὰ
φύγη θαμπὰ τ' ἀχνοφωτίζουν
σὰν ἔντομα ἄσπρα βραδινά,
καὶ τὰ λιθόστρωτα νοτίζουν.

Σιγομιλοῦν στὴ σκοτεινιά
οἱ ὑπηρέτριες φοβισμένα
καὶ στοῦ χανιοῦ τὴν πλατινιά,
Ζουλιὲν Σορέλ, σκέπτομαι σένα!

Κλείνουν τὰ σπίτια, ὁ ποταμὸς
νὰ τρεμολάμπει ἔχει ἀρχινίσει.
—Ἦσουν ὄρατος, πέες μου, ἢ σκληρός,
ποῦ τόσο σ' εἶχαν ἀγαπήσει;

Ἦξερες πόσην ἀπονιὰ
πρέπει, πόση ταπεινοσύνη

καὶ πόση δίκριμη ἀληθινὰ
στὴν ἡδονὴ κινεῖς νὰ δίνει;

Στῶν Ἰησοῦτῶν σὲ καρτερῶ
τὸ παλιωμένο τὸ σοκάκι,
ποῦπαιζε ὁ Μικέλ τὸν καιρὸ
ποῦταν μικρὸ, τρελλὸ παιδάκι.

Διάστημα πρᾶο καὶ γαληνὸ!
Στὴ δροσερὴ βραδυὰ ἔχει φτιάσει
μὰ εὐωδιὰ ἀπ' τὸν οὐρανὸ,
ἀπ' τὰ βουνὰ κι' ἀπὸ τὰ δάση.

Γιατὶ ἡ χαρὰ μὲς στὴν καρδιά
ποιτὲς δὲ θέλει νὰ φωλιάσει;
Στὴν κορὰ Σαρτρὲζ, στὴ λαγκαδιά,
ἐκλαιμα χτὲς γιὰ ὅλη τὴν πλάση.

Παράφορη ὄρα, ὅπου ποιδῶ
τὸν κόσμιο νᾶχω ὄλο δικό μου.
— ὦ, ἄνθρωποι ὅπως σὺ καὶ γὼ
εἶν' ἔξω ἀπὸ καιροὺς καὶ νόμους!

Κ' οἱ δυὸ ἀγαπήσαμε πολὺ
τὸ θησαυρὸ ποῦ ἐντὸς μας ἔχουμε κρυμμένο
τὴν ἐγκεφαλικὴ ἡδονή,
τὸ ἀσύγκριτο τὸ πεπρωμένο.

Στὰ παραθύρια αὐτὰ, ζωὲς
θ' ἀγαπηθοῦν, θὰ γεννηθοῦνε,
κ' ἡ ὄρα θὰ ρθεῖ, Ζουλιὲν Σορέλ,
μ' ὄλους καὶ μεῖς ν' ἀναπαυθοῦμε.

Κι' ἡ ἄγρια σου θλίψη ὅλη ξεσπᾷ
στὴ μαύρη κι' ἄλικη καρδιά μου,
ποῦ ἀπόψε τόσο σ' ἀγαπᾷ,
Ζουλιὲν τοῦ Κόκκινου καὶ Μαύρου!

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΗΣΣΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μία ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ καλὰς ὀμιλίας ποῦ ἔγιναν ἐσχάτως εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κοραῆ ἦτο καὶ ἡ τοῦ κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, τὴν 6ην Ἀπριλίου, μὲ θέμα: «Ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Γερμανὸς φιλόλογος Ησσε». Εἰς τὴν ὀμιλίαν ἡ, ἕπως ὁ ἴδιος ὀμιλητὴς τὴν ἐχαρακτήρισεν, «ἀνακολύωσιν» ἐκείνην ἀναφερόμενος, ἔκαμα κατὰ τὴν ἀμέσως ἀκολουθήσασαν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆς 8ης Ἀπριλίου παρατηρήσεις τινὰς συμπληρωματικὰς, τὰς ὁποίας εὐχαρίστως δημοσιεύω ἔδῳ, ἀνταποκρινόμενος εἰς συναδελφικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς «Νέας Ἑστίας».

Περὶ τῶν σχέσεων Κοραῆ καὶ Ησσε εἶχε διαλάβει παρεμπιπτόντως πρὸ 70 περίπου ἐτῶν καὶ ὁ Κ. Brunet de Presle. Ὁ σαφὲς καὶ ἐπιφανὴς αὐτὸς φιλέλληνας, διαδεχόμενος τὸν ἀποθανόντα Ησσε εἰς τὴν ἔδραν τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Σχολὴν τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐξεφώνησε τὸ 1865 ἐναρκτήριον λόγον μὲ θέμα: «Κ. Β. Ἄσιος (Ησσε) καὶ οἱ ἐν Παρισίοις λόγιοι Ἕλληνες ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν Βουρβόνων». Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Brunet de Presle, μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Πανταζίδην, τὸν ὑστερώτερα καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δημοσιευθεὶς εἰς τὴν «Κλειῶν» καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον» τοῦ Μαρίνου Βρετοῦ τοῦ ἔτους 1867, εἶναι ἀληθῶς περιπούδαστος. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ λόγου εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν βίον καὶ εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Ησσε, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ σπουδὴν καὶ διδασκαλίαν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης. Εἰς αὐτὸ παρέχονται εἰδήσεις ἀγνωστοὶ καὶ πολῦτιμοι, περὶ τῆς μεθόδου τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ὁ Ησσε εἰς τὴν διδασκαλίαν του καὶ περὶ τῆς ἐπιτυ-

χίας ποῦ εἶχεν εἰς αὐτήν, ἀναδειχθεὶς ἀρχηγὸς ἰδίας σχολῆς. Ἐξαιρέται ἡ σχέσις τοῦ Ησσε πρὸς τὸν Villoison, περὶ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου μακρὸς ἐπίσης γίνεται λόγος, ἀναδεικνυομένου τοῦ πρώτου εισηγητοῦ τῶν περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μελετῶν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τοῦ πρώτου κήρυκος τῆς γονίμου ἰδέας ὅτι διὰ τῆς μελέτης τοῦ, μεταγενεστέρου βίου θὰ καταναηθῆ καλύτερον καὶ ὁ ἀρχαῖος.

Σπουδαιότεραι ὅμως εἶναι αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος διατριβόντων εἰς Παρισίους λογίων Ἑλλήνων, ἐν οἷς μεταξὺ τῶν πρώτων ἀναφέρεται ὁ Κοραῆς, τοῦ ὁποίου τὰς ἀραιὰς πρὸς τὸν Ησσε σχέσεις προσπαθεῖ ὡς ἐξῆς νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Brunet de Presle: «Ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Ησσε», λέγει, «ἐτίμων μὲν καὶ ἐσέβοντο ἀλλήλους ὡς εἰκός· οὐδέποτε ὅμως συνέδεσαν φιλίαν στενήν· πρῶτον μὲν, διότι ἀμφοτέροι λίαν φιλόπονοι ὄντες, σπανίως ἐξήρχοντο τῶν μελετητῶν αὐτῶν· εἶτα δὲ ὁ Κοραῆς, διάπυρος ὢν λάτρης τῆς ἀρχαιότητος, τοσοῦτον περιεφρόνει τοὺς περὶ τὸν μέσον αἰῶνα βυζαντινοὺς διὰ τὰς θεολογικὰς ἐριδας, διὰ τοὺς ἐξωγκωμένους ρήτορας καὶ διὰ τοὺς ἀδεξίτους ποιητὰς αὐτῶν, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ τοῖσιν πῶς δεινὸς ἑλλημιστὴς, ὅλος ὁ Ησσε, ἐνημεριζέτο μελετῶν τοιαῦτα ἐξαμβλώματα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὅμως ὁμολόγησε καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῆς, ὅτι ὁ θέλων ἕνα φιλοσοφῆσαι περὶ γλώσσης καὶ περὶ τῶν βελτιώσεων, ὢν αὕτη εἶναι δεκτικὴ, δὲν πρέπει νὰ ὑπερπηδῆσῃ διὰ μιᾶς πεντεκαίδεκα αἰῶνας τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς». Γίνεται λόγος ἐπίσης περὶ τοῦ Ἀθηναίου Κοδρικᾶ, περὶ τῶν ἐριδῶν τούτου πρὸς τὸν Κοραῆν, καὶ περὶ τῆς στενωτέρας φιλίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Ησσε. Ἀναφέρονται ἀγνωστοὶ ἄλλοι Ἕλληνες συνεργάται τοῦ Ησσε: Ὁ Φα

ναριώτης Κ. Μάνος, ὅστις ἔλαβεν ἐντολὴν τοῦ Διδότου ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ησσε ἀναθεωρήσουν τὸν «Νέον θησαυρὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Ὁ Κωνσταντινουπολίτης Σύψωμος, ὅστις ἐβόηθει τὸν Ησσε εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων. Ὁ Θεσσαλονικεὺς Γρηγόριος Ζαλύνης, ὅστις, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Ησσε εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λυδοῦ, ἀνταβοηθήθη ὑπ' ἐκείνου εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Γαλλοελληνικοῦ Λεξικοῦ» του, ἐκδοθέντος εἰς Παρισίους τῆ 1809. Οἱ Πελοποννήσιοι Νικολόπουλος καὶ Θεοχαρόπουλος, ὁ Κεφαλληνὸς Νικόλαος Μυλωνᾶς καὶ ἄλλοι. Προστίθενται δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ Ἡμερολογίου καὶ «Ἐπιδιορθώσεις» τινές, ἀφορῶσαι εἰς τὸν Μάνον, εἰς τὸν Σύψωμον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ησσε, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ἔτι τὴν γνωριμίαν τοῦ Villoison ἐχρεώσσει εἰς Ἑλληνα, τὸν Κοδρικᾶν, παρὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τοῦ σχετικοῦ χωρίου ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Ησσε.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου του ὀμιλεῖ ὁ Brunet de Presle περὶ τῆς «Ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», ἐξαιρῶν τὴν σημερινὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, καὶ δίδων σύντομον ἀλλ' ἐπιτοχὴν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς καὶ γραμματικῆς ἐξελίξεως τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος.

Τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου διδάξαντος τὸν Ησσε τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς τὴν Ἰέναν, περὶ τοῦ ὁποίου μακρὸν ἔκαμε λόγον ὁ κ. Καλιτσουνάκης, ἔχει παρὰ τὴν ἐσφαλμένην, ἢ δὲ πλάνην ὀφείλεται ἴσως εἰς ἀρχικὸν τυπογραφικὸν λάθος (u ἀντὶ u). Λέν εἶναι Mausolas (Μαουσόλας), ἀλλὰ Mansolas (Μανσόλας). Πρόκειται δηλαδὴ περὶ τοῦ γνωστοῦ λογίου καὶ πολιτικοῦ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἀμέσως κατόπιν χρόνων Ἀρόσου Μανσόλα. Ἐπειδὴ δὲ περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν δύο μεγάλων Ἑγκυκλοπαιδικῶν Λεξικῶν τὸ μὲν οὐδέλλως τὸν ἀναφέρει, τὸ δὲ ὀλίγως καὶ οὐχὶ ἀκριβεῖς παρέχει εἰδήσεις, δὲν κρίνω ἄσκοπον νὰ εἶπω μερικὰ σχετικὰ. Οὗτος, ἐκ Θεσσαλίας καταγόμενος, (Ἀμπελακιώτης) ἐσπούδαζε περὶ τὸ 1800 εἰς Ἰέναν (ἀρχὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶχε γεννηθῆ τῆ 1790) ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἐμαθῆτευσεν δὲ παρὰ τῆ ποιητῆ Σίλλερ, ὅστις, ὡς γνωστὸν, ἦτο καὶ καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας, καὶ ἤκουσε τὸν πολλὸν Φίχτε, τοῦ ὁποίου μετέφρασεν

ἔπειτα καὶ ἔργον: «Διδασκαλίαι περὶ τοῦ ὄρισμοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Σπουδαίου», ἐκδοθὲν ἐν Ἐρμουπόλει τῆ 1829 καὶ ἀφιερωθὲν «τῷ ἀειμνήστῳ Ἀσιγγι Βορειανῷ, τῷ εἰς τὸν ἱερόν τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα εὐλοκρινῶς ἀγωνισθέντι». Ἡ δρᾶσις τοῦ Μανσόλα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἦτο ἀξιόλογος. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 εὐρίσκειται εἰς Καλαμάταν, ὀλίγον δ' ὕστερον διορίζεται Ἀρεοπαγίτης εἰς Σάλωνα, καὶ μετὰ τὸ ὑπόβρυγμα αὐτὸ ὑπηρετεῖ τὸν Ἀγῶνα εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος. Τὸ 1823 διορίζεται Ἐπαρχὸς Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν Ἰήνου καὶ Σύρου, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην παραμένει καὶ ἐπὶ Καποδίστρια. Τὸ 1832 ἐκλέγεται πληρεξούσιος τῶν Θεσσαλομαγνητῶν καὶ Ὀλυμπίων. Ἐπὶ Ὀθωνος γίνεται κατ' ἐπανάληψιν Ὑπουργὸς καὶ Γερουσιαστὴς, ἀπέθανε δὲ ἐν Ἀθήναις τῆ 1860. Ἀπὸ γράμματά του πρὸς τὸν πρῶτον ὀργανωτὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας Λουδοβίκον Ρόξ, φάνεται ἐνδιαφερόμενος καὶ διὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα συλλέγων ἐπιγραφὰς καὶ νομίσματα καὶ μετέχων ἐνεργῶς εἰς τὰς πρώτας ἐν Ἑλλάδι μουσειακὰς προσπάθειας. Ὁ Ραγκαβῆς εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ἀναφέρει ὅτι ὁ Μανσόλας ἔγινε καὶ πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, διαδεχθεὶς τὸν ἀποθνήσκοντα τῆ 1844 Ἰωάννην Κωλέτην, ἀλλ' ὁ Καθθαδίας, εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, μνημονεύει αὐτὸν μόνον ὡς Ἀντιπρόεδρον.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἐνδιαφέρει περισσότερο νὰ γνωσθῆ εἶναι ὅτι ὁ Ησσε ἀφήκεν Ἡμερολόγιον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐνῆρ δηλαδὴ ἐγνώριζε καὶ ὀρθότατα ἔγραφε καὶ ἐλάλει, πλὴν τῆς μητρικῆς του Γερμανικῆς, καὶ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν, ἐπροτίμησε νὰ γράφῃ ἐπὶ πεντήκοντα ἔλα ἔτη, τὰ καθ' ἑκάστην εἰς αὐτὸν συμβαίνοντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Τοῦτο ἀναφέρει ρητῶς ὁ Dübner εἰς τὴν περὶ Προφορᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης πραγματείαν του, τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν μεταφράσει εἰς τὴν «Κλειῶν» (ἀριθ. 176) καὶ εἰς τὸ «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον» τοῦ 1867 σελ. 201. Τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου ἑλληνιστῆ γραμμένου Ἡμερολογίου τοῦ Ησσε γνωρίζει καὶ ὁ Ἀλέξ. Ραγκαβῆς ἐκ πληροφοριῶν τοῦ Brunet de Presle, ὅστις μάλιστα παρεχώρησεν εἰς τὸν Ραγκαβῆν καὶ ἀπόσπασμα αὐτοῦ ἀφορῶν εἰς τὴν ἐν ἔτει

1840 ἐπίσκεψιν τοῦ Hase εἰς τὴν Ἑλλάδα, δημοσιευθὲν με ἐνδιαφέροντα πρόλογον τοῦ Ραγκαβῆ, εἰς τὸ «Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον» τοῦ 1868.

Τὸ ἡμερολόγιον τῆς εἰς Ἑλλάδα ἐπισκέψεως τοῦ Hase περιλαμβάνει ἐνθυμήσεις τῶν ἡμερῶν ἀπὸ 21 Ἰουνίου ἕως 14 Ἰουλίου 1840, γραμμένας εἰς περιεργότατα ἑλληνικά, κρᾶμα ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης, τὸ ὅποιον ὁ ἐκδίδων τὸ ἀπόσπασμα Ραγκαβῆς χαρακτηρίζει ὡς «τὴν εὐναίον χιτῶνα τῆς φιλολογικῆς μούσης τοῦ Hase, καὶ τοῦτον οὐ σπανίως ἔχοντα σχίσματα, καὶ τινὰ ἐμβαλώματα, καὶ ῥάκη πασῶν τῶν ἐποχῶν τῆς γλώσσης, συνεργημένα ἀτάκτως καὶ ἀμελῶς». Παραθέτομεν περίληψιν τοῦ ἡμερολογίου καὶ μερικὰς περιχοπὰς ἐξ αὐτοῦ.

Τὴν 21 Ἰουνίου φθάνουν ἀπὸ τῆς Μάλταν εἰς τὴν Σύρον. Ὁ Hase ἔχει πληγωμένο τὸ πόδι καὶ «ὦν πρωὶ ἐπὶ τῇ στρωμνῇ, ἐν ἐλευνῇ καταστάσει, τοῦ ποδὸς ἐτι περησμένου, βλέπει τὴν Σύρον καὶ τὰ ἀνεμόμυλα». Ἐχει συνταξιδιώτην τὸν Ἄγγλον καὶ τὴν Λαίδην Ἰγγέστρε καὶ μισθώσαντες «ἑλληνικὸν καράβιον ἢ καὶ κε καπιτανοῦ Ψαριανοῦ» ἐκίνησαν διὰ Πειραιᾶ. Τὴν 22αν εὐρίσκονται πρὸ τῆς Ἄνδρου καὶ τὴν 23ην πρὸ τῆς Ζέας (Κέας). «Ἡρωϊκὴ καρτερία τῆς lady Ingestre, καιομένης ὑφ' ἡλίου, κατεσθιομένης ὑπὸ ψύλλων, ἐν ἀπαστρία τε καὶ στενοχωρία». 24 Ἰουνίου: «Ἐν τίνι καταστάσει ἔσομαι σήμερον; ἐτι χλωδὸς ὡς τῇ 17! τὸ γὰρ πάθος μου ἴσως καὶ ἀνίατον. Καὶ εἶχον τῶντι ὀλίγον κάλλιον ἐδυναμίην γὰρ ἀναστεῖλαι τὰ ὀπίσθια τῶν παπουτζίων. Τῇ δὲ δεκάτῃ, οἱ ναῦται ἡμῶν εἶλον ἰχθῦς, λαβήνας, φασί, καὶ χάλον, καὶ τῇ ἐνδεκάτῃ εἶδομεν ἐκ μακρῶν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, χυδαῖκῶς τὸ κάστρον ἦτοι φρούριον ὀνομαζόμενον. Περὶ δὲ δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν, πνεύματος λαμπροῦ ἐπιγενομένου, εἰσεπλεύσαμεν εἰς Πειραιᾶ, ὑποπτοὶ ὄντες τῆς ἐκ Μάλτης χολέρας· καγὼ δογμαθὲς κατὰ τοῦ Ingestre εἰσηλθὼν εἰς λαζαρέτον τὴν ἑσπέραν».

Εἰς τὰ «καλύβια» τοῦ «λαζαρέτου» παραμένει δυσανασχέτων ὁ Hase μέχρι τῆς 1ης Ἰουλίου παρὰ τὰς περιποιήσεις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑγειονομείου Βουδούρη καὶ τὰς ἐπισκέψεις πολλῶν ἐξ Ἀθηνῶν, ἰδίᾳ ξένων ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ καὶ τοῦ αὐλικοῦ σώματος,

οἵτινες τοῦ προσφέρουν «κρασί ξενωτικὸν τῆς πρώτης ποιότητος», βιβλία, ἐφημερίδας κλπ. Τὴν 29ην Ἰουλίου ἐν τέλει σημειώνει: «Μέθῃ τὴν ἑσπέραν, ἢ καλλίστη ἐφαίνεται». Τὴν 30ην: «... Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον καλῶς ἔχων τὰλλα ἀνέβην εἰς τὰ βουνὰ ἰδεῖν τὴν ἀκρόπολιν πλησίον οὔσαν... καὶ ἐτι μοι ἐπόνει τὸ ποδάριον». Τὴν 1ην Ἰουλίου, μεταθὰς ἐφ' ἀμάξης εἰς Ἀθήνας καὶ καταλύσας εἰς τὸ Hôtel de France, ἀνταλλάσσει ὁ Hase ἐπισκέψεις μετὸν Brandis, τὸν Lagrenée, τὸν Rudhart, τὸν Ross, τὸν Ulrich, τὸν Γεννάδιον, τὸν Χάνσεν, τὸν Νικολαΐδην, τὸν Treiber, τὸν Δρόσον Μανσόλαν, τὸν Schubert, τὸν Prokesch, τὸν Ραγκαβῆν, τὸν Ρόκκε κ.λ.π. Φιλοξενεῖται διὰ γευμάτων καὶ δεξιῶσεων παρὰ τῷ Lagrenée (πρέσβει τῆς Γαλλίας), ὅστις κατοικεῖ εἰς τὸ Μαροῦσι, ὅπου ὁ Hase «ἔδραμεν ἔφιππος», παρὰ τῷ Prokesch (πρεσβευτῇ τῆς Αὐστρίας), τοῦ ὁποῦ ἰσχυμάζει τὴν «καλλίστην κλίμακα ἐκ Πεντελικοῦ λίθου» καὶ τοῦ ὁποῦ «ἢ ἐκ Βιέννης σύζυγος χαριστάτη εἶναι ἐφαίνεται». Σημειώνει ἀγορὰς καὶ προμηθείας «χαλκοκονδύλου», «χειρωκτίων», «κτενίου», ἐνδυμάτων, ἐφημερίδων κ.λ.π. Τὴν 2αν Ἰουλίου «πρὸ δείπνου ἀνάβασις εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐν καύσει», τὴν δὲ 5ην Ἰουλίου κάμνει μετὰ τοῦ Ρουζουκ (ὑπαλλήλου ἴσως τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας) «δρόμον κάλλιστον ἔφιππον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεσέως, τὸ Φιλοπάππου, τὸ ἱερόν Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου». Ἀκούει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διδάσκοντα τὸν Γεννάδιον καὶ τὸν Βάμβαν, ἐπισκέπτεται δὲ καὶ τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Κοκῶν. Τὴν 5ην Ἰουλίου σημειώνει: «... Τῇ δευτέρῃ ἦν παρὰ τῷ ρηγί τῆς Ἑλλάδος», καὶ τὴν 7ην Ἰουλίου: «... Οἴκοι δ' ἐπανήμων εὖρον γράμμα τοῦ Βέιχς καλοῦντός με σήμερον εἰς δεῖπνον παρὰ τῷ ρηγί, τῇ ἐβδόμῃ καὶ τετάρτῃ. Δεῖπνον κάλλιστον ἐκεῖ, καὶ διάλογος κάλλιστος σὺν τῇ Βασιλοσῇ». Τὴν 8ην Ἰουλίου κάμνει «δρόμον εἰς τοὺς σαράφιδας»... φροντίζει δὲ καὶ «τῶν ὑποκαμίσων πέρι, Γενναδίου, Δρόσου Μανσόλα, Lagrenée, πιττακίων ἀναχωρήσεως» κ.λ.π. Τὴν 9ην κάμνει «μακρὸν περίπατον μετὰ τῷ Πειραιέως, Μουνηχίας καὶ Φαληροῦ ἄχρι ῥάχεως ἐν ἢ ἀνεμόμυλοι δύο, μεγίστη δρογὴ κατὰ τοῦ καρραβοκέρου Πιτζῶν μὴ κινῶντος σήμερον τὸ

πρωί. Τέλος δ' ἐν μεγίστῃ ἀθυμίᾳ καὶ θυγῆ ἐμισθωσάμην τὸ τσερνίκιον Ἰωάννου Γενίτζη τοῦ καπιτανίου, καὶ ἀριστήσας ἐν τῷ παλαιῷ Γεωργίῳ Seumüller καὶ πῶν Ναξιωτικῶν κρασί δυνατὸν σφόδρα ὄν, ἐλύσαμεν περὶ μίαν. Ἐναντιος ὁ ἄνεμος καὶ τὴν νύκτα βρονάτζα οὐ μακρὰν τῆς Φλέγας». Τὴν 10ην καὶ 11ην παραπλέουν ἀκόμη τὰς Κυκλάδας, τὴν 12ην τὰ Κύθηρα, τὴν 13ην τὰ περὶ τὸ Ἀθαρινόν, τὴν 13ην ἔχουν «δρόμον διὰ τῆς ἀπείρου θάλασσης» καὶ τὴν 14ην Ἰουλίου περὶ τὴν δευτέραν ἤραξαν «ἐν τῷ τοῦ ὑγειονομίου λιμένι τῆς Μελλίτης». Ἐξ τὸ σημείωμα τῆς 13ης, ἐν πλῶ εὐρισκόμενος σημειώνει, τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως παρασημοφόρησιν του διὰ τῶν ἐξῆς: «Χαίρω δ' ἐγὼ ὅτι ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρω αὐτὸν τὸν χρυσοῦν σταυρὸν, ἀνευ πόνου τινός». Ἐξ ὧν τούτων τούτων τῶν ἡμερολογιακῶν εἰδήσεων τῆς ἐν Ἀθήναις βραχείας διαμονῆς τοῦ Hase, ἰδιαιτέραν ἔχουν σημασίαν αἰ εἰς τὰς βασιλικὰς ἀκροάσεις καὶ δεξιώσεις

αὐτοῦ ἀναφερόμεναι, ὅχι διὰ τὸ τιμητικὸν αὐτῶν ἀλλὰ δι' ἄλλον λόγον καὶ δι' ἄλλο ζήτημα, περὶ τοῦ ὁποῦ θὰ κάμω λόγον ἄλλοτε, ἐδῶ ἢ ἄλλοτε. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, καλὸν εἶναι νὰ ἐρευνηθῆ μήπως εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς ἐν Παρισίοις Σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν λαμβάνει κάπου τὸ πλήρες Ἡμερολόγιον τοῦ ἔγραφεν ἑλληνικὰ ὁ Hase. Ἐξ αὐτοῦ θὰ γνωσθῆ ἴσως ἐκτός τῶν ἄλλων ἂν ὁ Hase ἔκαμε καὶ ἄλλα καὶ πόσα εἰς τὴν Ἑλλάδα ταξίδια. Διότι ὁ μόνιμος Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν Guigniaut, ὁμιλῶν περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Hase, τὴν 2 Αὐγούστου 1867 (τὴν εἰς τὰ σχετικὰ Mémoires παραπομπὴν ὀφείλω ὡς τὸν κ. Καλιτσουνάκη), ἀναφέρει ὅτι ὁ Hase ἐπεσεφθῆ τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰδικῶς τὴν Πελοπόννησον τῷ 1837, ὅπου ἐγνώριζεν ἀπὸ μελέτας τόσον καλὰ τὸ ἔδαφος καὶ τὰ τοπωνύμια, ὥστε κατέπληξε τὸν ὁδηγὸν του ἐκλαβόντα αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως.

Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ...

Τῆς ζωῆς μου ἀρχὴ καὶ τέλος, τὰ μικρὰ καὶ τὰ παλιά·
τοῦ καιροῦ τὰ τιποτένια·
οἱ κρυφοὶ καημοὶ ποὺ θφαίνουσι τῶν ὀνείρων τὰ χαλιὰ
στά χροσὰ τῆς Μοίρας χτένια.

Κι' ἂν ξαμύσω ἓνα τραγούδι νὰ γυρίσω, στὸ φτεροῦ
μιάς στιγμῆς χαρῆς, ταμμένο,
πάντα μοιάζει ὅπως νὰ πέφτει μέσ' στ' ἀτάραχο νεροῦ
τὸ φεγγάρι ἀποσταμένο.

Λες κι' ἀπόμεινα ἓνα κλάμα σιγαλὸ μανῆς σπηλιᾶς
μέσ' στὸ πέλαο ποὺ φουσκώνει·
Ἔνας ἦσκιος ἀπ' τὰ ρόδα, ποὺ μαδοῦν τῆς ἀντηλιᾶς·
ἢ εὐωδιά, ἢ χροσὴ τους σκόνη.

Κ' ἡ ζωὴ μου—ἀρχὴ καὶ τέλος—ταπεινὴ κι' ἀπλὴ κι' ἀργή.
Καὶ στερνὴ χαρὰ τῆς μένει,
λίγες θύμησες ποὺ ἀκόμα ζοῦνε, γέροι πελαργοὶ
στὴ σκεπὴ τὴ χαλασιμένη!

ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ἡ ΖΩΗ ΚΙ' Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Δὲν ἦταν ἥρωας, οὔτε ποιητής, οὔτε κὰν «ἐπίσημος». Μὰ οὔτε καὶ κινένας γίτος χαϊδεμένος καὶ χοντρος, ἢ κανένα ἄλογο κούρσας μὲ βασιλικὸ καμμάρι. — Κατώτερο κ' ἀπὸ αὐτό : — Δὲν ξέρω, μὰ ἔτσι μοῦ φαίνεται, γιατί στίς φυσικὲς ἱστορίες μᾶς λένε πὼς τὰ ὕστρια, τὰ μαλάκια, τὰ φυτόζωα, καὶ γενικὰ ὅσα πλάσματα ἐκδηλώνουν τὴ ζωὴν τους ὑπόσταση κάπως παιδικὰ, ἀνέχουν σὲ κατώτερη βαθμίδα ἀπὸ τ' ἀληθινὰ ζωντανά. Τώρα, σὲ παιὰ συνομοταξία ἀνῆκε ὁ Γιάννης, κινένας εἶν' ἐλεύθερος νὰ κρίνει.

Ἡ Κατίνα, ἡ δεκάχρονη χωριατοπούλα μᾶς τὸν κουβαλοῦσε κάθε ἀπόγεμα. Ἐνα μπογαλάκι τόσο διὰ, βρωμερό, κακομοίρικο, καὶ μέσ' ἀπὸ τίς ξεφτισμένες κουβέρτες, ἕνα χοντροὸ κειράλι σταχτοκίτρινο καὶ κατὰ χαραμαδίτσες ὑπογάλανες γιὰ μάτια.

Ὁ Γιάννης δὲν ξεφώνιζε σὰν ὅλα τὰ μωριά, οὔτε κουνούσε τὰ χεράκια του. Καταλάβαινες πὼς ζοῦσε ἀπὸ ἕνα μονότονο, σιγανό, νιαουριστὸ κλάμια, ἀδιόκοπο, ἀνυπόφορο. Καὶ μοναχὰ ποῦ καὶ ποῦ, σὰν τὸν ἔπιανε ἕνας βήχας ἄγριος καὶ τοῦβαρε μελαψὸ τὸ χοντροὸ τοῦ πρόσωπο, καὶ τράνταζε συθέμελα τ' ἀχαμνὸ κορμίκι, τότε σκεπτόσουν γιὰ καλὰ πὼς ζῆ αὐτὸ τὸ ἀμορφο σχῆμα, ζῆ, κ' ἴσως πονεῖ. . .

— Ἐχει κοκίτη, τὸ δύστηχο ! ἔλεγε ἡ ἀδελφή του, καὶ στὸ ξερακιανὸ κ' ἠλιοκαμμένο της πρόσωπο χυνόταν ἡ θλίψη.

Δὲν εἶχε ἰδεῖ ποτὲ τὸ Γιάννη χωρὶς τὴν Κατίνα, — δύσκολο βέβαια γιὰ ἕνα μωρὸ ἔντεκα μηνῶν νὰ πάρει μοναχὸ του τὰ κατὰβραχα—μὰ ποτὲ καὶ τὴν Κατίνα χωρὶς τὸ Γιάννη. Οὔτε καὶ μπορούσα νὰ τὴ φρανταστῶ δίχως τὸ ὑδροκέφαλο φορετι

της. Κι' ἀλήθεια, τώρα ἀναγκάζομαι νὰ παιραδεχτῶ πὼς θᾶχε κάποια ψυχὴ ὁ Γιάννης, γιατί κοντὰ σ' αὐτὸν ἀνοίχτηκε ἡ ψυχὴ τῆς μικρῆς χωριατοπούλας.

Τὴν πρώτη μέρα ποῦ μᾶς εἶδε στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας, νεοφερμένους στὸ βουνὸ γιὰ τὸ καλοκαίρι, ἦρθε ἀθόρυβα, πατώντας στίς μύτες ἀπὸ τὰ γυμνά της πόδια. Βαστοῦσε τὸ μωρὸ στὴν ἀγκυαλιά. Μᾶς περιεργάστηκε κάμποση ὥρα μὲ μάτια φοβισμένα ἔπειτα, καθὼς τὴν κυτταίσαμε κ' ἐμεῖς ἐρωτηματικά :

— Ὁ Γιάννης ! μᾶς λέει.

Δὲν ξέρω ἂν τὸ θεωροῦσε αὐτὸ ἀρκετὴ δικαιολογία τῆς παρουσίας της, ἀλλὰ καθὼς πρόφερε ἔτσι ἀπλὰ αὐτὲς τίς λέξεις, μὲ μιὰ γεροντικὴ μελαγχολία στὸ μουτράκι της, δὲ σκεπτήσαμε νὰ τὴ διώξουμε ἀπὸ κοντὰ μας. Ἐγὼ τὴ ρώτησα :

— Ἀδελφάκι σου ;

Τότε κάθισε ἡ μικρὴ σὲ μιὰ πέτρα ἐκεῖ κοντὰ, ξάπλωσε τὸ Γιάννη στὴν ποδιά της, κ' ἄρχισε, χωρὶς διακοπὴ, γεροντίσικα, μονότονα, λυπητερά, τὴ διήγησή της.

— Ἀδελφός μου, ἀπὸ ἄλλη μίνα. Τῆς μητροῦσ μου παιδί. Ἡ μίνα μου πέθανε τώρα καὶ τρεῖς χρόνια. Πέθανε στὴ γέννα. Κομματια βγάλαν τὸ παιδί ἀπὸ μέσα της ! Ναι, κομματια !

Τὰ μικρὰ ματάκια τῆς χωριατοπούλας μᾶς κυττᾶνε θλιμμένα, μὲ μιὰν ἔκφραση ποῦ δείχνει πὼς γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο μεγαλωμένο κορίτσι δὲν ὑπάρχει κανένα μυστήριον σὲ ζητήματα τῆς ἀναπαραγωγῆς.

— Τὸν πατέρα μου τὸν ρώτησαν : «Νὰ σωθεῖ ἡ μίνα, γιὰ τὸ παιδί ;» κ' αὐτὸς εἶπε : «τὸ παιδί !» Μὰ ἦταν βέβαια ἀμαρτία, κ' ἔτσι πέθανε κ' ἡ μίνα καὶ τὸ

παιδί. Μᾶς ἄφησε τέσσερα ὄρφανά, ἐγὼ εἰμ' ἡ μικρότερη. Ὁ πατέρας μου τί νὰ σοῦ κάνει ; Ξαναπαγτρεύτηκε στὸ χρόνο ἀπάνω. Ἡ μητροῦσ μου ἔκανε τρεῖς παιδιά. Αὐτὸς εἶναι ὁ Γιάννης, τὸ μικρότερο. Ἐγὼ τ' ἀνάθρεψα καὶ τὰ τρεῖς, γιατί ἔκεινη—ἡ μητροῦσ—δὲ νοιάζεται καθόλου γιὰ δαῦτα.

— Κι' ὁ πατέρας σου ;

— Ὁ πατέρας τί νὰ σοῦ κάνει ; Μὲ δέρνει !

— Σὲ δέρνει ;

— Ναι, τὸν βάζει ἡ μητροῦσ μου !

— Μ' ὄλο ποῦ τῆς νταντεύεις τὰ παιδιά ;

Ἡ μικρούλα σηκώθηκε, μ' ἐπλησίασε ἐμπιστευτικά, καὶ μοῦ ψιθύρισε :

— Εἶναι κακιὰ γυναῖκα, δὲν εἶναι σὰν ὅλες. Μὰ καλὰ ποῦ ὄλο τὸ καλοκαίρι δὲ βρῖσκειται κοντὰ μας. Μένει κάτω, στὸ χωριό, μὲ τὰ μεγάλα μου τ' ἀδέρφια.

— Κι' ἐσύ, κάθεται δῶ μὲ τὰ μικρὰ καὶ μὲ τὸν πατέρα σου ;

— Ἀίγες μέρες κάθεται δῶ ὁ πατέρας. Τί νὰ σοῦ κάνει κ' αὐτός ; Ἐχει δουλειὰς σ' ἀμπέλια κάτω.

— Ὡστε ἐσύ ἔχεις ὄλη τὴν ἔνια γιὰ τὰ παιδιά ;

— Ἀμέ ;

— Καὶ πὼς περνᾶτε ἀπὸ φαί ;

— Αἱ, καλή. Μᾶς ἀφίνει, κάθε φορὰ ποῦ φεύγει, φρομὶ γιὰ δεκαπέντε μέρες, καὶ φασόλια. Ἐγὼ βράζω τὰ φασόλια, — ξέρω καὶ μαγερεύω καλά.

— Κι' ὁ Γιάννης τί τρώει ;

— Φαρίνα. Δὲν τὴν ξέρεις τὴ φαρίνα ;

— Τὸν ἀγαπᾶς τὸ Γιάννη ;

Τὰ κτριμισμένα μάγουλα τῆς μικρῆς κοπέλλας ἀνάβουν γιὰ μιὰ στιγμὴ.

— Ἀμέ ; Ἐγὼ τ' ἀνάστησα. Ἰάλλα δύο, δὲ σοῦ λέω, τ' ἀνάστησα καὶ κεῖνα, μὰ ἦτανε θερία, δὲν τ' ἀγάπαγα—ἦμιοννα μικρὴ τότε, κ' ἦτανε βαριά ὅσο καὶ νὰ πεις. Τοῦτο ὅμως τὸ κακορρέζικο, τί ψυχὴ ἔχει ; Εἶναι νὰ μὴ τὸ πονᾶς ; Ἐχει καὶ κοκίτη, τὸ δύστηχο !

Μᾶς τὸν κουβαλοῦσε κάθε ἀπόγεμα. Μαζί της ἔρχονταν ὁ Χρῆστος κ' ἡ Πόπη, τ' ἄλλα δύο τ' ἀδελφάκια της. Στέκονταν πάρα πέρα αὐτὰ, βυζαίνοντας τὰ δάχτυλά τους, μουντζούρικα, ξυπόλυτα, καὶ μᾶς κῦτταζαν μὲ καὶ χάντρινα ματάκια πονηρά. Κάθε φορὰ ξανάρχιζε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἱστορία της ἡ Κατίνα. Ναι, πέθανε

στὴ γέννα. . .» καὶ τελείωνε : «Ἐχει καὶ κοκίτη, τὸ δύστηχο !»

Δοκίμασα πολλὲς φορές, ψηλαφώντας στὴν ψυχὴ της, ν' ἀνακαλύψω καμμιά πίκρα, καμμιά σπῖθα ἐπαναστατικὴ. Τίποτα !

— Ὁ πατέρας μου μὲ δέρνει. — Τί νὰ σοῦ κάνει ; — Μᾶς ἀφίνει καὶ πᾶει νὰ δουλέψει. — Τί νὰ σοῦ κάνει ; — Ἡ μητροῦσ μου εἶναι κακιὰ γυναῖκα.

Ὅλα στὸν ἴδιο τόνο, ἀπλό, ἄτονα. Μονάχα σὰν ἔρχοταν στὸ Γιάννη, στὸ πρόσωπό της χυνόταν ἕνας οἶκος τόσο μεγάλος ποῦ μ' ἀνάγκαζε νὰ προσέχω τὸ βρωμερὸ δυστυχημένον σκουληκάκι ποῦ κλαιγε ἀδιάκοπα, νιαουριστά. Καὶ λίγο-λίγο, ὁ Γιάννης ἄρχισε νὰ γίνεται προσωπικότης μέσα μου. Κι' οἱ γαλανὲς χαραμαδίτσες τῶν ματιῶν του, καθὼς μὲ κῦτταζαν ἀδιύφορα καὶ νυσταγμένα, μ' ἔκαναν ὄρες-ὄρες νὰ πονῶ κ' ἐγὼ. Ὅταν τὸν ἔπιανε ὁ βήχας, κ' ἡ Κατίνα τὸν ἔσφιγγε ἀπάνω της μὲ λαχτάρα, ἄγρια, μὲ τὸ πρόσωπό της ἀλλαγμένο ἀπὸ τὴ φρίκη, τῆς ἔλεγα.

— Γράβα πάρα πέρα !

Κι' αὐτὴ, κυττάζοντάς με προστατευτικά :

— Μὴ φοβᾶσαι, μούλεγε, δὲν κολλάει. Δὲ θὰ κολλοῦσα κ' ἐγὼ ;

Μιὰ μέρα χάθηκε ἡ Κατίνα. Τὴν ἄλλη μέρα φάνηκε χωρὶς τὸ Γιάννη.

— Τὸν πούλησες τὸ Γιάννη, βρὲ Κατίνα ;

Ἡ μικρὴ δὲν ἀποκρίθηκε, μονάχα πῆγε καὶ κάθισε στὴ θέση της πάνω στὴν πέτρα, ἀπλωσε τὴν ποδιά της, πῆρε τὴ στάση ποῦ εἶχε ὅταν κρατοῦσε τὸ Γιάννη, καὶ δὲν ἔβγαλε λέξη. Τὰ μάτια της ὅμως μὲ κῦτταζαν μὲ θλιμμένη φρίκη. Παρέκει, ὁ Χρῆστος κ' ἡ Πόπη βύζαιναν τὰ δάχτυλά τους, κ' ἀλλοιθωρίζανε πονηρά.

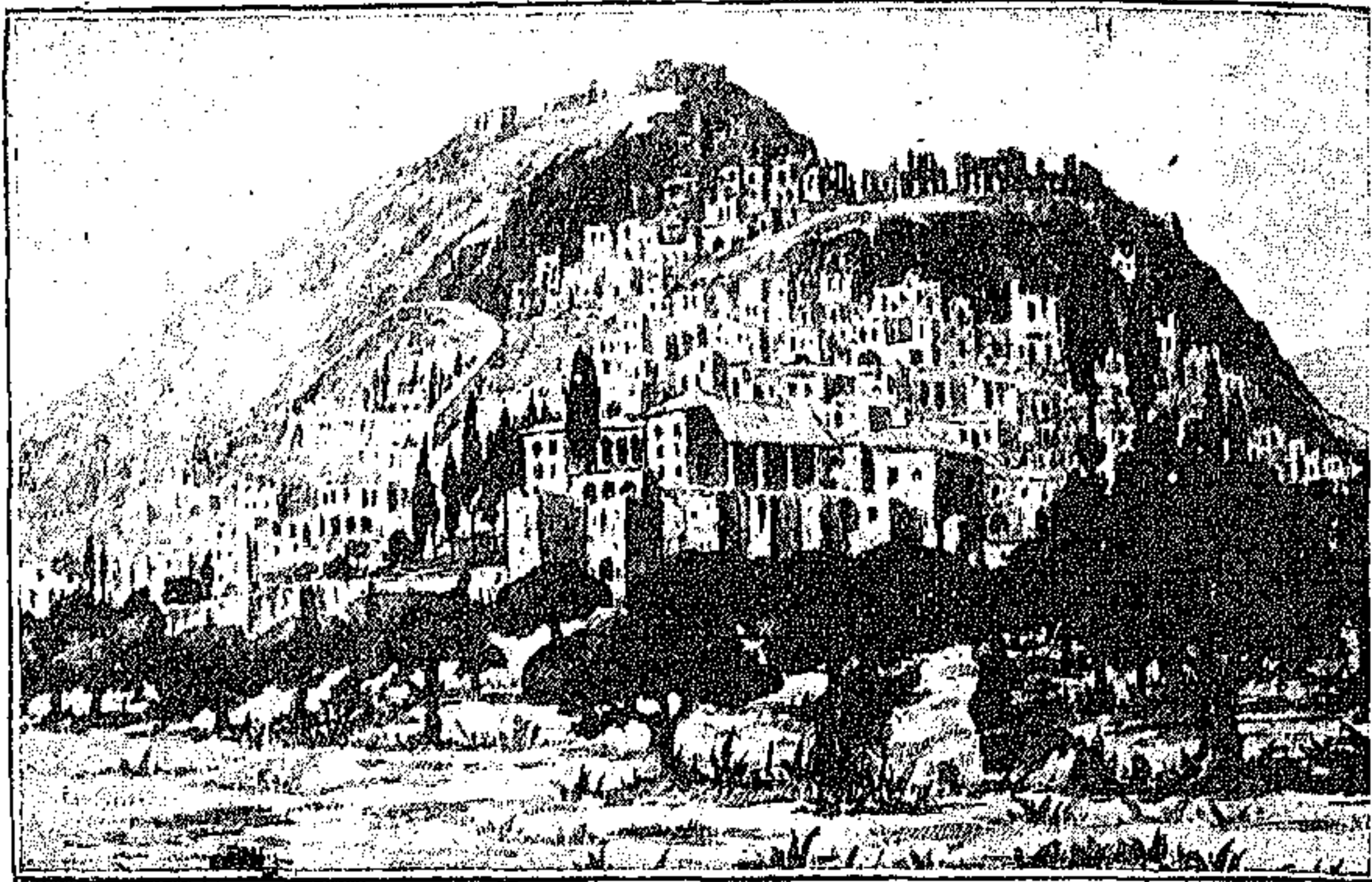
— Ποῦ τὸν ἄφησες τὸ Γιάννη ; τὴ ρώτησα ἐγὼ.

— Μοῦ τὸν πῆραν. Ἀρρώστησε χτὲς βαρειά, καὶ τὸν πᾶει ὁ πατέρας κάτω, στὸ χωριό, νὰ τὸν δεῖ ὁ γιατρός.

Κανένας δὲ μίλησε. Σὲ λίγο σηκώθηκε ἡ Κατίνα, κ' ὅπως τὸ συνήθιζε στίς ἐπίσημες περιστάσεις, ἦρθε κοντὰ μου, ἐμπιστευτικά :

— Δὲ μὲ νοιάζει γιὰ τίποτ' ἄλλο, μοῦ ψιθύρισε, μὰ, γιὰ πὲς κ' ἐσύ, δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ πάρουν κ' ἐμένα κάτω ; Ποιὸς θὰ τὸν βαστάει τώρα ;

ΠΑΝΤΕΛΗΣ Γ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΜΥΣΤΡΑΣ

— "Ε, κάποιος θά βρειθεϊ, τῆς εἴπι ἐγὼ παρηγορητικά.

Καύνησε τὸ κεφάλι κι' ἔφυγε σκυρτή σὰ γριούλα.

Τὴν ἄλλη μέρα ξανάρθε πάλι μονάχη, σιγανά, πατώντας σις μύτες ἀπὸ τὰ γυμνά της πόδια.

Στάθηκε δλόρθη μπροστὶ μου καὶ περιμένε.

— Τί κάνει ὁ Γιάννης, βρε Κατίνα;

— Πέθανε!

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἔνωσα μὴν ἀνικούφιση. Δὲν ξέρω πὼς μοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ πὼς ἔφυγε ἓνα βάρος ἀπὸ πάνω μου τώρα πὺν ἤξερα πὼς ὁ Γιάννης δὲ θὰ ξανάβηκε πιά, κι' οὔτε θάκλαιγε ἔτσι μονότονα, νιαουριστά. Δὲ βαστάχτηκα, καὶ τῆς εἶπα:

— Πρέπει νὰ χαίρεσαι, παιδί μου. Τί τὴν ἤθελε τέτοια ζωὴ; Βασανίζόταν κι' αὐτὸ τὸ ἔρημο, καὶ βασάνιζε κι' ἐσένα. Θὰ ξεκουραστοῦν τὰ χέρια σου κι' ἡ μέση σου ἀπὸ τὸ κουβάλημα. Καὶ μήπως σοῦλεγαν

κι' ἓνα εὐχαριστῶ; — Τὸ ξύλο ἦταν ἰὸ εὐχαριστῶ τους. Δὲ βουρέσαι! Εἶσαι παιδί κι' ἐσύ! Καιρὸς νὰ ξανασιάνης λιγάκι.

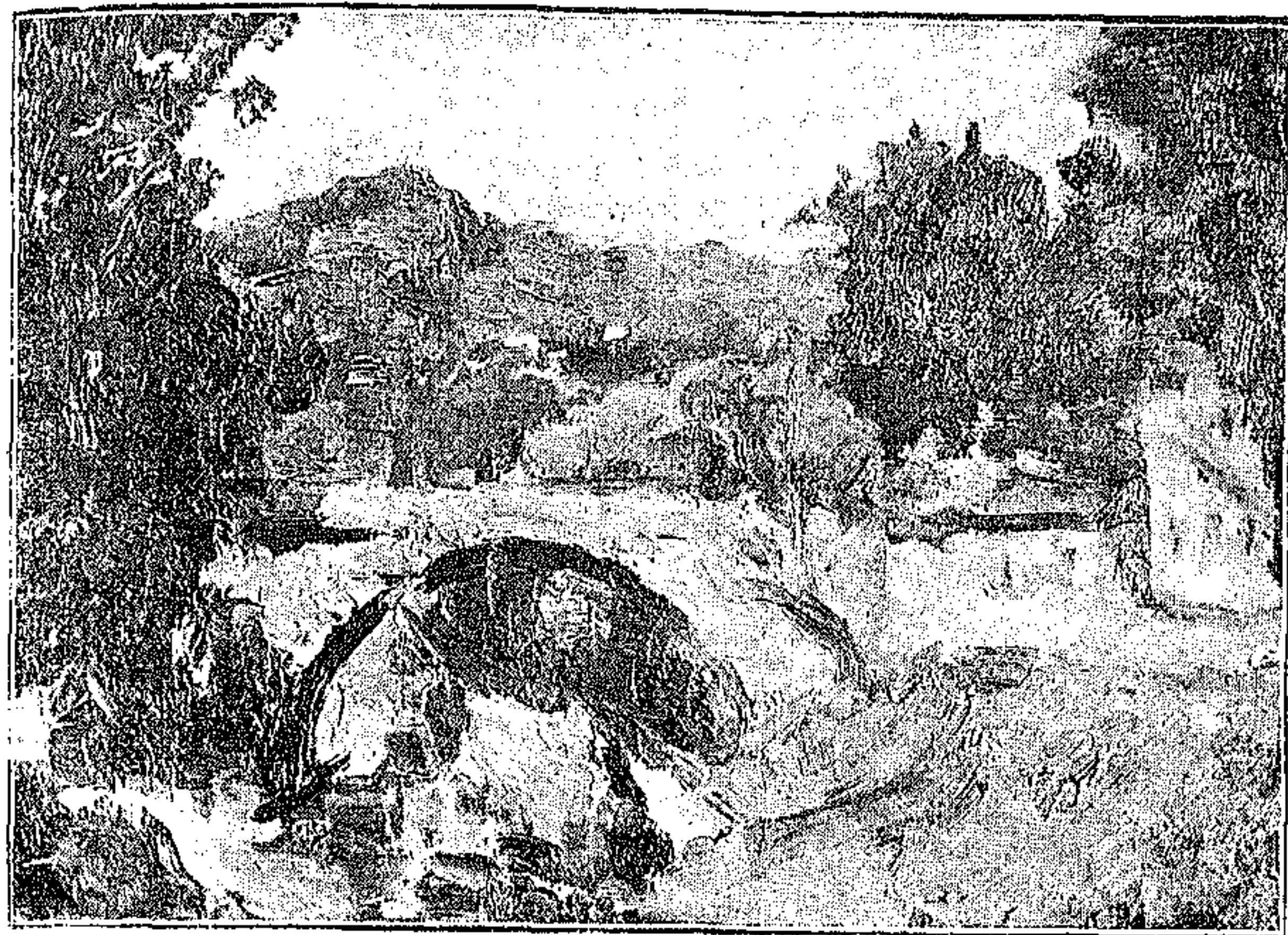
Δὲν ξέρω τί μ' ἔσπρωχνε νὰ τῆς μιλήσω ἔτσι, δὲν ἤξερα καὶ τί ἄλλο νὰ τῆς πῶ γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσω. Αὐτὴ μὲ κύτταζε μὲ τὰ θλιμμένα της τὰ μάτια, καὶ στὸ ξερακιανὸ προσωπάκι της ἦταν χυμένη ἐκείνη ἡ παθητικὴ μελαγχολία.

"Ἀξαφνα, ὅταν βαρέθηκα πιά νὰ τῆς μιλῶ, στὸ πρόσωπο τῆς μικρῆς ἔγινε μὴ μεταμόρφωση. Τὰ μάτια της ἀστραψαν, τὸ αἷμα ἔβγαψε τὰχνὰ μαγουλά της, κι' ὅλο της τὸ κορμί ἔγινε ἓνα κομμάτι ἀτσάλι, ἔτοιμο νὰ τιναχτεῖ.

"Ὁρμησε καταπάνω μου, καὶ χώνοντας τὸ πρόσωπό της σχεδὸν στὸ δικό μου, μὲ φωνὴ βραχνή, ἄγρια, ποῦβγαινε ἀπὸ τὰ βάθη κι' ἐγὼ δὲν ξέρω ποιᾶς φλογισμένης ἐπαναστατημένης ψυχῆς:

— Δὲ θέλω νὰ σὲ ξαναἰδῶ στὰ μάτια μου! Ξερῶνισε, καὶ ξεσπώντας σ' ἀναφυλλητά, κατρακύλησε σὰ μανιασμένη τὸ μονοπάτι.

ΙΩΑΝΝΑ Δ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ

ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ

ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Εἰς Δέλφιδος ἀνάθημα

Τὰ ρόδια αὐτὰ τὰ δροσερὰ καὶ τὸ θυμῶρι τὸ πικρὸ χάρισματι εἶναι, στίς θεῆς φερμένα τοῦ Ἐλικῶνα· κ' ἐκείνη ἡ δάφνη ἡ τροφαντὴ. Πύθιε Ἀπόλλωνα, γιὰ σὲ γιὰτὶ μ' αὐτὴ σιολίζονταν κι' ὁ Δελφικὸς ὁ βροίχος. Καὶ στὸ βωμὸ τὸ αἷμα του θὰ δώση ἐκείνος ὁ λευκὸς ὁ τράγος μὲ τὰ κέρατα πὺν τρώει κορφοῦλες πεύκου.

X

Εἰς ἄγαλμα Μουσῶν

Ἐτοῦτο τὸ μαρμάρينو τ' ἄγαλμα χάρισε σὲ σᾶς, καὶ στίς ἐννιά σας, ὦ θεῆς, ὁ Ξενοκλῆς ὁ μουσικὸς π' ὅλοι τὸν παραδέχονται γιὰ τέτοιο. Δόξα ξακουστὴ ἔχοντας ἀπ' τὴ χάρη αὐτῆ, τίς Μοῦσες δὲν τίς λησμονεῖ.

Μεταφρ.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

CORRADO TUMIATI

Ο συγγραφέας που παρουσιάζω σήμερα στους αναγνώστες της «Νέας Εστίας» είναι έντελως άγνωστος στην Ελλάδα. Κι' αισθάνομαι μεγάλη χαρά γνωρίζοντάς τον στο ελληνικό κοινό, γιατί είναι από τους καλύτερους που έχει να επιδείξει η νεότερη Ιταλική λογοτεχνία.

Ο Τουμιάτι γεννήθηκε στη Φερράρα, στις 14 Νοεμβρίου 1885. Ψυχίατρος τό επάγγελμα, επί δεκαεπτά χρόνια υπηρέτησε στα νοσοκομεία της Πίζας, της Σιέννας και της Βενετίας. Τό 1926 άργάνωσε στη Βενετία την πρώτη «Επαγγελματική υπηρεσία διανοητικής προσφύλαξης», και ίδρυσε κοντά στη Βενετία την «Ιατροπαιδαγωγική Αποικία» για τά διαστραμμένα ψυχικά παιδιά. Κατά τό 1921 ίδρύει την επιθεώρηση «Υγιεινή του Νου», που διευθύνει άκόμα και πού είναι τό επίσημο όργανο του «Ιταλικού Σύνδεσμου διανοητικής προσφύλαξης», του οποίου ο Τουμιάτι είναι ο γουρματεύς. Είναι επίσης μέλος του «Governing Board», της «Διεθνούς Επιτροπής Υγιεινής» της Νέας Υόρκης.

Έδω κι' ένα χρόνο, έγκατεστάθη στη Φλωρεντία, όπου έξυασκε τό επάγγελμα του ψυχιάτρου. Ως συγγραφέας, συνεργάζεται στα καλύτερα Ιταλικά περιοδικά «Pegaso», «Nuova Autologia», και στην έφημερίδα «Corriere della Sera». Έδημοσίευσε ως τώρα τρεις μεταφράσεις, τόν «Απόστολο» του Loyson (έκδ. Treves), «Τά γιάτα της άγλης» του F. W. Bain (έκδ. Bemporad), τή «Μπαρμπερίνα» του Alfred de Musset (έκδ. Zanetti) και ένα τόμο διηγημάτων «I tetti rossi» (έκδ. Treves), έτοιμάζει δε άλλον ένα τόμο που θα έκδοθί στο τέλος του 1933.

Η καθαρώς δημιουργική εργασία του Τουμιάτι «Οι κόκκινες στέγες», άν και πρώτη, τόν κατέταξε εδύς άμέσως ανάμεσα στους έξαιρετικούς λογοτέχνες της πατρίδας του, και τό βιβλίό αυτό, που πήρε τό πρώτο βραβείο στο φιλολογικό διαγωνισμό του Βιανέτζιο, μπορεί να λογαριασθί από τά πιο ανθρώπινα που γράφτηκαν ως σήμερα.

Όπως είχα την ευκαιρία να πώ και άλλοτε, «Οι Κόκκινες στέγες» δέν είναι άπλά διηγήματα που δίνουν στον αναγνώστη τήν εικόνα της ζωής τών τρελλών. Ψυχογραφίες όλόζώντανες, σκληρές τραγικές, διανοημένες από μικρή ερωθεία, κάποτε από

σαρκασμό, φουτίζουν έντονα τις πράξεις τών δυστυχισμένων αυτών υπάρξεων, τά ήθη τή καινούργιας κι' άπροσδόκητης ζωής τους. Τά συναισθήματά τους, οι σκέψεις τους, συχνά άφελεις, παιδικές, τό κλάμμα τους και ή δόνη τους, που τίποτα πιο δέν μπορεί να τή γλυκάνη, ό,τι άνειροπόλησαν και τό έχασαν, όλ' αυτά περνούν έμπερός από τό κουρασμένα μάτια τους που σβύνουν ολοένα. Ζωντανά νεκροί, νέοι, γέροι και λυγρές γυναίκες, κοιτώνται στα κελιά τους και ζούν σαν αυτόματα, ύπομένοντας μ' άσυνείδητη έγκαρτέρηση τήν τραγική τους μοίρα. Και γύρω από τά πλάσματα αυτά, οι δικοί τους οι άνθρωποι, πατέρες πονεμένοι, μητέρες στοργικές, άδελφια και σύζυγοι που έχασαν κάθε έλπίδα... Και κοντά σ' αυτούς οι γιατροί, οι νοσοκόμοι, οι άδελφές, που παρακολουθούν με συγκίνηση, με οίκτο τήν τραγωδία αυτή με τις άτέλειωτες πράξεις... Σκληρές σπαραχτικές, όπου ή βαθειά μελαγχολία βρίζεται συνυφασμένη με τήν άπελπισία, όπου ή Ζωή παλεύει άδιάκοπα με τό Θάνατο...

Μιά ανθρωπότης έξω από τό περιθώριο της υπάρξεώς μας είναι οι τρελλοί· μια ανθρωπότης που σέρνει τή ζωή της στη δική της άτιμότητα, τήν άποικιστική, τήν έννευριστική... Τήν παρηγοριά της δέν μπορεί να τήν εύρη παρά ίσως στην πίστη και στο Θεό! Μά από ποιά χείλη θ' άνεβή ή προσευχή; Ο νοός έχει για πάντα σκοτισθί, ή καρδιά είναι παγωμένη, και τό μάτια άνέκφραστα, νεκρά...

***

Τή ζωή τών αποκλήρων αυτών ο Τουμιάτι μάς τήν παρουσιάζει έντονα, με πόνο άληθινό, με ελλεικρινή συγκίνηση, γιατί τήν παρακολούθησε όλόκληρα χρόνια, μέρα με τήν ήμέρα, ώρα με τήν ώρα. Και οι εικόνες αυτές, οι περισσότερες σύντομες, — πολλά διηγήματα δέν ξεπερνούν τις τρεις-τέσσερις σελίδες — έντυπώνονται στον άναγνώστη με τή συγκρατημένη, ακριβολόγο και παραστατική γλώσσα, ένα ύφος μπορεί να πη κανείς κλασικό, τόσο στην όλη μορφή του είναι ίσοροπημένο μ' άπόλυτη ένότητα κι' όμοιογένεια.

Σελίδες όπως ή «Κόρη», «Ο πεταλωτής», «Ο πατέρας», «Μισή», «Πριμέττα», είναι πραγματικό άπόκτημα της μεταπολεμικής Ιταλικής λογο-

τεχνίας, και έτσι έξηγεϊται ή μεγάλη έπιτυχία του μοναδικού αυτού βιβλίου στο πολύ κοινό και στους φιλολογικούς κύκλους.

Οι «Κόκκινες στέγες» ακολουθούνται από τις «Βιγίνες ενός καινούργιου κόσμου», έντυπώσεις του συγγραφέως από ένα ταξίδι του στην Αμερική. Παρατηρητής έξαιρετος, ο Τουμιάτι, με τάση σκοπτική, μά που δέν παύει να ναι άνθρω-

πινη, παρουσιάζει τή Νέα Υόρκη και τή σύγχρονη ζωή της σε σελίδες συναρπαστικές.

Από τις «Κόκκινες στέγες» δημοσιεύουμε τό διήγημα «Ο Πατέρας», από τά χαρακτηριστικότερα του βιβλίου, όπου ή συγκρατημένη συγκίνηση και ή βαθύς πόνος άκαλύπτονται με τή λεπτότατη ερωθεία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

CORRADO TUMIATI

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

Μές' στ' άμάξι, ο νεαρός παπās με τό γλυκό και σκεπτικό πρόσωπο σηκώνει τά μάτια του από τή μικρή σύνοψη. Τά πρώτα καλντιρίμια του δρόμου τόν τράνταξαν.

— Από τώρα; ρωτά.

— Νάτο, κυττάξτε, αυτό τό ώραίο σπίτι.

Καθώς πλησιάζει στο μεγάλο οικοδόμημα, νιώθει τήν καρδιά του να χτυπά δπως και στην πρώτη λειτουργία.

— Θα ξεδέψανε λεπτά! λέει ο χωρικός. Χιλιάδες και χιλιάδες! Μά είν' ώραίο δέν είν' έτσι;

Τ' άμαξάκι στάθηκε στην είσοδο του μεγάλου σπιτιού.

— Βλέπεις; Αυτός εκεί με τά γαλόνια είν' ο πορτιέρης. Του λές τ' όνομά σου και σ' οδηγεί άπάνω. Έγώ θα πάω στην πόλη και θα γυρίσω σε μισή ώρα να σε πάρω.

Ακίνητος ο νέος τόν άκουγε χωρίς να καταλαβαίνει.

«Τά γαλόνια», «τ' όνομα».

Κατεβλίνει τώρα σιγά δαγκώνοντας τά χείλη.

Γρήγορα τ' άμαξάκι φεύγει, άφρίνοντάς τον μονάχο στο κατώφλι.

Συνέρχεται.

— Φραντζέσκο Φερράϊ από τήν Πιάνα, λέει στον πορτιέρη.

Αυτός φεύγει για μια στιγμή, και σε λίγο ξαναφαίνεται.

— Είναι χειρότερα, πρέπει να πάτε στο νοσοκομείο.

— Χειρότερα; Πώς; Από ποτε; Μοῦ γράψανε πώς ήταν άδιάθετος.

— Μά!.. Έλάτε, πάτερ μου, να σās συνοδεύσω.

Ο γιατρός βγαίνει από τό γραφείο.

— Έλάτε μαζί μου.

Διασχίζουν έναν άπέραντο διάδρομο, κατεβαίνουν μια σκάλα. Ένας νοσοκόμος τούς άνοίγει μια πόρτα με χρωματιστά τζάμια και τούς οδηγεί σε μίαν αίθουσα με μεγάλα σιδερένια παράθυρα. Τους ύποδέχεται μια βοή που τούς ξεκουφαίνει. Ταραγμένος ο παπās γυρεύει ν' ανακαλύψει τό γιατρό.

— Φραντζέσκο Φερράϊ από τήν Πιάνα, ξαναλέει με χαμηλή φωνή. Ο γιατρός επαναλαμβάνει τ' όνομα στο νοσοκόμο, που τεντώνει τ' αυτί γιατί ή βοή τόν έχει τρελλάνει.

— Τέταρτο κρεβάτι κοντά στην πρώτη σειρά.

Μία βαρειά και όλόφωτη γαλήνη γεμίζει τή μεγάλη αίθουσα.

Ο νέος άναζητά τό κρεβάτι, μά στη μέση της σειράς άντιλαμβάνεται πώς τό ξεπέρασε.

— Δέν θα με είδε, σκέπτεται. Τέταρτο κρεβάτι...

Ένα τραχύ και κτρινιασμένο χωριάτικο πρόσωπο, καμμένο από τ' αλκοόλ, δρθώνεται επιθετικά πάνω στα μαξιλάρια. Ένα μπράτσο άσαρκο άπλώνεται σ' αυτόν.

— Σοῦ είπα να μου δώσης αυτή τή μπουκάλα. Κλέφτη!

Ο παπās όπισθοχωρεί φοβισμένος.

— Ω! πατερούλη!

— Ω! ποιός είσαι; Ο νεκροθάφτης;

— Έγώ είμαι, πατερούλη, εγώ, ο Αντώνης. Η μαμά, ξέρεις, δέν μπορούσε...

Ο άνθρωπος δέν άπαντά κυττάζει τριγύρω με τόν τρόμο ζωγραφισμένο στα βαρειά του μάτια, διώχνοντας από τό κρεβάτι του ένα κοπάδι από άδρατες μορφές

ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ

Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΗ

που φαίνονται πώς θέλουν να τον πνίξουν.

— Φύγετε, ζώα, φύγετε! . .

Ξαναπέφτει στο κρεβάτι, αρχίζοντας τον επιθανάτιο ρόγχο.

Ο παπᾶς ενώνει τὰ χέρια του, μὰ μιὰ κραυγή ἀπὸ τὸ διπλανὸ κρεβάτι τὸν κἀνει νὰ τιναχθῆ.

— Χτύπα την, χτύπα την! . . Ναί, ναί. . . ἔτσι . . . γυμνή . . . Χτύπα την . . . χτύπα την! Ἐνας παπᾶς . . . Οὐ . . . οὐ . . . Ὁ-ραία μηριά . . . Οὐ . . . Τί παγωνιά!

Ἐνας νέος ξανθός, μὲ πρόσωπο κέρινο γεμάτος τρόμο, συστρέφεται πάνω στὸ κρεβάτι. Βλέποντάς τον νὰ τρέμη, ὁ παπᾶς προσπαθεῖ νὰ τοῦ σκεπάσῃ τοὺς ὤμους. Μὰ ἓνα πνιγμένο γέλιο τοῦ ἀπαντᾷ μέσ' ἀπὸ τὶς κουβέρτες.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ὁ πατέρας, μὲ σβησμένο τὸ βλέμμα, εξακολουθεῖ νὰ ρογχάζη.

Ὁ γιὸς ἀκουμπᾷ ἀργὰ τὸ χέρι του σ' αὐτὸ τὸ μέτωπο, μὰ γρήγορα τὸ τραβά σὰ νὰ πᾶσε κάτι ξένο.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἓνα γέλιο περίεργο τοῦ σφίγγει ἀπότομα τὴν ψυχὴ. Γονατιστὸς πάνω στὸ κρεβάτι, ἓνας ἄντρας ψηλός, ρωμαλέος, μὲ τὴν κουβέρτα στὸ κεφάλι, γελᾷ καὶ ψάλλει μὲ τὰ χέρια ἐνωμένα :

— Κύριε ἐλέησον . . . Κύριε ἐλέησον . . .

Τὸ σῶμα του λυγίζει ὥστε ν' ἀγγίξῃ τὸ κρεβάτι, ἔπειτα πέφτει ἀνάσκελα, ξεσκεπαστο, γυμνό.

— Νάτος ὁ Πάπας! Κύριε ἐλέησον . . . Κύριε ἐλέησον! . . Ὁέ . . . ὀέ! . .

Μὲ τὰ μάτια μισόκλειστα, ὁ παπᾶς κυττάζει ταραγμένα ἐδῶ κα' ἐκεῖ σὰ νὰ χεῖ χίσει τὸ δρόμο.

Στὸ βῆθος τῆς αἰθούσης, ἓνας ἄνθρωπος θεόγυμος προχωρεῖ καταπάνω του, ταλαντευόμενος καὶ ψελλίζοντας, γεμάτος εὐτυχία, σὰ νὰ τὸν εἶχε ἀναγνωρίσει :

— Ἐκατομμύρια . . . Ἐκατομμύρια . . . Καὶ γὰρ σένα . . . Ἐκατομμύρια . . . Ἀπόψε κοιμήθηκα μὲ τὴ βασίλισσα . . .

Μὰ ταλαντεύεται περισσότερο, κα' ἓνας νοσοκόμος τώρα τὸν βοηθεῖ.

Ἀλλὰ κα' ὁ νέος θὰ ποιούσε νὰ τρέξῃ σ' αὐτόν, μὰ τοῦ εἶν' ἀδύνατο νὰ κινηθῆ.

Καὶ μιὰ σκέψη—σχεδὸν φανερὴ—περνᾷ ἀπὸ τὸ μυαλό του :

— Μὰ εἶναι ψυχῆς λοιπὸν αὐτές :

Στρέφει στὸν πατέρα του σὰν νὰ τοῦ ζητᾷ βοήθεια, ὅπως ἓνα παιδί.

Συμμετρώνει ὅλες του τὶς δυνάμεις χω-

ρὶς οὔτε ἓνα δάκρυ, οὔτε μιὰ προσευχὴ, κα' ἀναζητᾷ μὲ τὸ βλέμμα τὴν πόρτα.

Στὸ κατῶφλι, ἓνας νέος βρώμικος ἀπὸ κοπριά τὸν κυττάζει ἀτενῶς καὶ δὲν καταλαβαίνει κινεῖς ἂν κλαίῃ ἢ ἂν γελάει.

Στὴ σκάλα, ὁ παπᾶς, μὲ μεγάλη προσοχή, παρατηρεῖ τὰ πόδια του ποὺ γλιστροῦν στὰ σκαλοπάτια.

Τώρα ποὺ βρίσκειται ἔξω, γυρεύει μὲ μάτια ὄλο ἀγωνία τ' ἀμαξάκι.

Ὁ χωριάτης, κόκκινος ἀπὸ τὸ πιτό, κοιμᾶται μ' ἓνα τσιγάρο σφιγμένο ἀνάμεσα στὰ δόντια του. Ὁ παπᾶς τὸν σκουντᾷ.

— Στὸ σπίτι, τρέχα, πήγαινε!

Νὰ φύγῃ, νὰ φύγῃ. Ὅλες του οἱ κινήσεις προδίδουν αὐτὴ τὴ σκέψη, φανερόνουν τὸ κρυφὸ του μαρτύριο.

Πηδᾷ βιαστικὰ στ' ἀμαξάκι, μαζεύει τὸ ρῆσο του στὰ γόνανα, ἀποφεύγοντας νὰ κυττάξῃ «τὸ σπίτι». Ἀπὸ τὸ μέτωπό του ὡς τὰ φρύδια του, ἡ θέλησή του τοῦ φωνάζει ἓνα «ὄχι» τρομαχτικό, σὰ νὰ υπερασπίξῃ τὴν ταχτοποιημένη εἰκόνα τοῦ κόσμου ποὺ φωλιάζει μέσα στὴν ἀπλοϊκὴ ψυχὴ του.

— Ὁνειρεύτηκα, ὄλ' αὐτὰ δὲν ἦταν ἀλήθεια, πρέπει νὰ λησμονήσω. . .

Καὶ ρίχνει τὰ μάτια του στὴ λατινικὴ του σύνοψη, ἐνῶ ἀναπηδᾷ μὲ τὴν ἀπότομη ἀναχώρησή του ἀλόγου ποὺ ὁ χωριάτης ὀδηγεῖ μὲ μιὰ καμτσικιά καὶ μιὰ βλαστήμα.

Μεταφρ.

Γ. Π.

ΤΟ ΑΝΕΙΠΩΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Θέλω νὰ κῶ τὸ τραγοῦδι πὸν δὲν εἶπα
στὸ μικρὸ μου τὸ καλύβι τὸ στενόν.
Θέλω νὰ βγῶ στὰ θυμάρια καὶ στὰ ρεῖκια
καὶ στὰ δέντρα καὶ στὸν καθάριον οὐρανόν. . .

Νὰ τραγουδήσω θέλω σὺν τῇ βρῦση
ποῦ ἀγοκυλλώντας παίει στὴ ρεσιματιά.
Νὰ ξεφουρντῶ τὸ σὺν τὸ κυπαρίσσι
καὶ ν' ἀνέβω στ' ἀπτερία συντροφιὰ.

Νὰ πετάξω ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
σὺν αὐτὸς πὸν δὲ στέκει χιμηλιά. . .
Νὰ ξελάμψω ἓνα βράδυ σὺν τὴν Πούλια
καὶ νὰ σβύσω μὴν ἀγούλα σιγαλά.

Νὰ τρυπώσω ὅπως οἱ ρίζες τοῦ ἐλάτου,
ποῦ τρυπώνουν στῆς γῆς τὴν ἀγκυλιά.
Νὰ ξαναἴξω, σὺν τὸ λούλουδο ἑνὸς βάτου,
καὶ ν' ἀνθίσω κρυφὰ στὴ μοναξιά.

Νὰ πετάξω, ὄριοπλούμιστο πουλάκι
ὡς περὶ, ἀπὸ κλαδίαι σὲ κλαδί. . .
Νὰ λαλήσω μὰ γύχτι σὺν ἀηδόνη,
ποῦ μὲ πόθο τὴν ἀγάπη του καλεῖ. . .

Ν' ἀντισκοῦξω τὸ μποῦφο πὸν τὰ βράδια
σιγοκλαίει μὲς στὴ μοναξιά.
Νὰ χιμηῶ μὲ τ' ἀγρίμια στὰ σκοτάδια
καὶ νὰ κάμω νὰ τρέμη ἡ λαγκαδιά.

Κι' ἀγριοπέδικα, λιθάρι σὲ λιθάρι,
νὰ τραβῶ τὴν ἀγούλα στὴ βοσκή.
Τὸ λαμὸ νὰ λυγίζω μὲ καιάρια
σὺν τρυγόνι πὸν τὸ ταῖρι ἀναζητεῖ.

Σὺν τὸ σβέλτο τ' ἀγριοκάτσιον νὰ τρέξω
στὶς ψηλές, τίς ἀπάτητες κορφές.
Καὶ στὰ χιόνια, χιονόκρινον ἀνθισμένο,
νὰ σκορπίσω τίς πρῶτες εὐωδιές. . .

Νὰ γενῶ βροχή, σύννεφο, ἀγέρας,
καὶ καπνὸς τῆς χωριάτικης γωνιάς,
Ἡ βουή τῆς ἀξαρνικῆς τῆς μπόρας,
ποῦ μακρὰ συνεπαίρνει ὁ βοριάς. . .

Ξεροκιάδι, στὴ γωνιά νὰ μουρμουρίσω
τὸ τραγοῦδι πὸν θὰ μοῦλεγε ἡ φωτιά.
Τίς παλιές τίς ἱστορίες ν' ἀναστήσω,
νὰ πυρώσω τὰ τρεμάμενα κορμιά. . .

Νὰ γενῶ ἓνα σήμαντρο ξυλένιο,
στὸ παλιὸ τὸ ρημοκλήσι. . . ἓνας σταυρὸς
σ' ἓναν τάφο πὸν τὸν ἔχουνε ξεχίσει
κι' ἔχει σβύσει τὰ γράμματα ὁ καιρὸς. . .

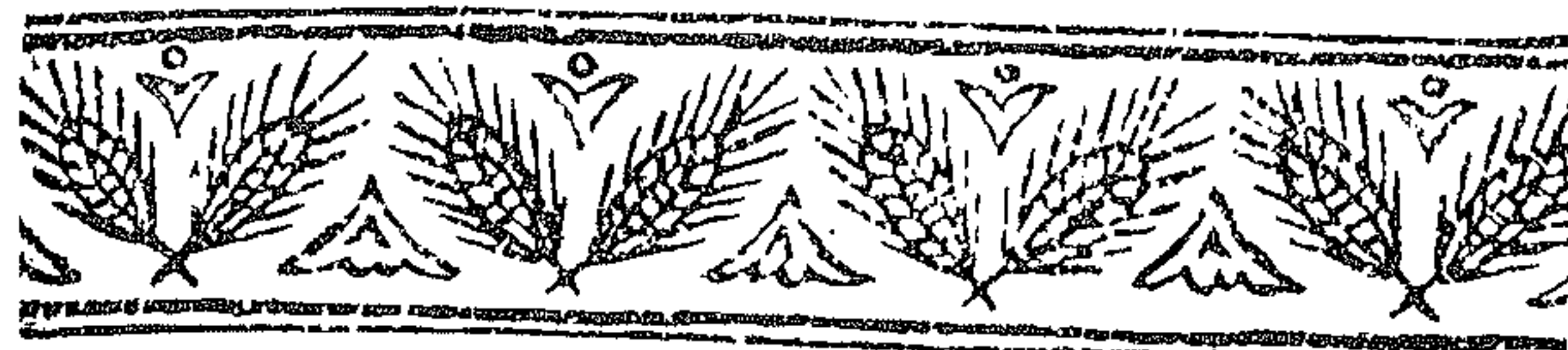
Σὺν τὸ ἔρμιο τὸ ρημάδι ν' ἀπομείνω
ἀπ' τὴ χώρα πὸν τὴν κούρσεισαν παλιά,
καὶ ν' ἀκούω τίς νυχτιές τὰ μοιρολόγια,
ποῦ θὰ λέν τὰ στοιχεῖα στὴ σιγαλιά. . .

Καὶ ν' ἀνθίσω ἀπάνω στὰ ρημάδια
ὄρια ἀγριάμπελη, μὲ ὀλόασπρη στολή. . .
Ἄγριοβάτος νὰ σκεπάσω τὰ σημάδια,
καὶ στὴ ρίζα ν' ἀναβρῶσω κρύα πηγὴ. . .

Σὰ μιά Μέδουσα νὰ σμίξω τὸ κορμὶ μου,
τ' ὀλοδιάφαγο, στὰ διάφανα νερά.
Ἐν' αὐλάκι νὰ γενῶ, ὅπως ἀφίνει
τὸ καράβι μὲ τὰ δλάνοιχτα πανιά.

Νὰ γενῶ ἀμμουδιά, κοχύλι, βράχος,
μιά φωνὴ μὲς στὰ βιάθη τῆς νυχτός.
Στὸ σκοτάδι μακρυνὸς φάρος μονάχος,
κλειστὸ σπῆτι καὶ τάφος ἀνοιχτός.

Στὸ γυαλὸ ὄριο καράβι ν' ἀρμενίσω,
νὰ γενῶ κάθε προῶγμα, ὅ,τι λογῆς,
καὶ μὲ μύριες φωνές ν' ἀναφωνήσω
τὸ ἀνειπώτο τὸ τραγοῦδι τῆς Ζωῆς. . .

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΠΡΙΝ

Η ΑΛΙΟΣΙΑ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

— "Άλλο πάλι καὶ τοῦτο! εἶπε ἡ Ἀλιόσια μὲ περιφρόνηση. Δὲν ἔχω δὲ καμμιάν ἔλλειψη ἀπὸ ἄντρα!

— Αὐτὸ τὸ λὲς τώρα, Ἀλιόσια. "Ὅλα τὰ κορίτσια τὸ ἴδιο λένε, κι' ὅμως παντρεύονται. Ἄς περῶσει λίγος καιρὸς ἀκόμα: θὰ συναντήσεις κανέναν, θὰ τὸν ἀγαπήσεις, καὶ τότες ὄχι μονάχα στὴν πολιτεία, μὰ καὶ στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου θὰ πᾶς μαζί του.

— "Ἄχ, ὄχι, ὄχι. . . σὰς παρακαλῶ, ἄς μὴ μιλάμε πιά γι' αὐτὸ, ἐπέμενε μὲ πείσμα ἡ Ἀλιόσια. Μὰ γιατί μοῦ τὰ λέτε ὅλ' αὐτά; . . Σὰς παρακαλῶ, μὴ μοῦ ξανακάνετε πιά λόγο γιὰ τέτοιο πράγμα.

— Τί ἀσχετὰ ποῦσαι, Ἀλιόσια. Εἶναι δυνατὸ νὰ σκέφτεσαι σοβαρὰ πὸς δὲ θ' ἀγαπήσεις ποτὲ στὴ ζωὴ σου; . . Ἐσύ, μὲ τὰ νιάτα σου, τὴν ὀμορφιά σου, τὴν ὑγεία σου!" Ἄς μιλήσει πρῶτα ἡ καρδιά, καὶ τότες τὰ ξαναλέμε.

— "Ἐ, καὶ τί μ' αὐτὸ! Θ' ἀγαπήσω! ἀποκρίθηκε μὲ πρόκληση καὶ μὴν ἄγρια ἀστραπή στὰ μάτια. Δὲ θὰ ζητήσω, βέβαια, κανενὸς τὴν ἄδεια γι' αὐτὸ. . .

— Πάει νὰ πεῖ πὸς καὶ θὰ παντρευτεῖς, τὴν πείραξα ἐγώ.

— Μήπως θέλατε νὰ πῆτε γιὰ τὴν ἐκκλησία; ἄρχισε νὰ μπαίνει ἐκείνη στὸ νόημα.

— Καὶ βέβαια, γιὰ τὴν ἐκκλησίαν. . . Ὁ παπὰς θὰ σὲ φέρνει βόλτα στὴν Ἱερὴ Τριπέζα, ὁ δὲ δούλος θὰ ψέλνει τὸ «Ἡσαΐα χόρευε», θὰ σοῦ βάλουνε στεφάνι στὸ κεφάλι.

Ἡ Ἀλιόσια ἔτριξε χάμω τὰ μάτια της, καὶ μ' ἓνα ἀλαφρὸ χαμόγελο κοῦνησε ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι της.

— "Ὁχι, καλέ μου. . . Μπορεῖ νὰ μὴ σὰς

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

κάνει καλὴ ἐντύπωση αὐτὸ πὸν θὰ σὰς πῶ, ὅμως στὸ σὸί μου δὲ στεφανώθηκε καμμιά στὴν ἐκκλησίαν. . . Νά, κι' ἡ μίμνα μου, κι' ἡ γιαγιά μου, περῶσανε τὴ ζωὴ τους δίχως αὐτὸ. . . Ἐμεῖς δὲν κάνουμε καὶ στὴν ἐκκλησίαν νὰ μποῦμε. . .

— Γιὰ τὰ μαγικά πὸν κάνετε;
— Ναι, γιὰ τὰ μίγνια, ἀποκρίθηκε ἡ Ἀλιόσια μὲ μίαν ἥρεμη σοβαρότητα. Μὲ τί μοῦτρα τάχα θὰ παρουσιαζόμουναι στὴν ἐκκλησίαν, ἀφοῦ ἀπ' τὴν ἡμέρα πὸν γεννήθηκα ἡ ψυχὴ μου εἶναι πουλημένη σὲ κείνονε.

— Ἀλιόσια. . . Γλυκειά μου. . . Πίστατέ με, μὴ γελίεσαι. . . Εἶναι τρομερὸ, εἶναι γελοῖο αὐτὸ πὸν λὲς.

"Ὅμως, στὴ μορφὴ της παρουσιάστηκε καὶ πάλι ἐκείνη ἡ παράξενη ἐκφραση, πὸν ἦτανε γιομάτη ἀπὸ μὴ σκοτεινὴ βεβαιότητα κι' ὑποταγμένη στὸ μυστηριώδη προσορισμὸ της, καὶ πὸν τὴν εἶχα παρατηρήσει κι' ἄλλη φορὰ.

— "Ὁχι, ὄχι. . . Σεῖς δὲ μπορεῖτε νὰ τὸ νιώσετε αὐτὸ, ὅμως ἐγὼ τὸ νιώθω. . . Νά, ἐδῶ, — κι' ἔτριξε δυνατὰ τὰ χέρια της πάνω στὸ στήθος, — τὸ νιώθω βιθειὰ μέσα στὴν ψυχὴ μου. Ἡ γενιά μου ὀλόκληρη εἶναι καταραμένη ἀπὸ αἰῶνα σ' αἰῶνα. Μὰ κρῖνετε καὶ μοναχὸς σας, κοῦδος τάχα μὰς βοηθάει, ἂν ὄχι ἐκεῖνος; Σίματα μπορεῖ ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος νὰ κάνει αὐτὰ πὸν κῆνο ἐγώ; Ὅλη ἡ δυνάμη μας ἀπὸ κείνον ἐρχεται.

"Ἐτσι, κάθε φορὰ πὸν ἡ κουβέντα μας ἀγγίξε τὸ θέμα τοῦτο, τέλειωνε σχεδὸν πάντα μὲ τὸν ἴδιον τρόπο. Τοῦ κῆκου ἔξαντλοῦσα ὅλα τὰ μέσα, ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα πὸν φανταζόμουναι πὸς θὰ ἦταν προσιτὰ

στην αντίληψή της. Τοῦ κάκου τῆς μιλοῦσα ὅσο μπορούσα πὸ ἀπλῆ γιὰ τὸν ὑπνωτισμό, γιὰ τὴν ὑποβολή, γιὰ τοὺς ψυχιάτρους καὶ γιὰ τοὺς Ἰνδοὺς φακίρες, τοῦ κάκου πάσκιζα νὰ τῆς ἐξηγήσω φυσιολογικὰ καμπόσα ἀπ' τὰ πειράματά της, λόγου χάρι τὸ σταματήμα τῆς αἱμορραγίας, πὸ τὸ καταφέρει κανεὶς μὲ μιὰ τεχνικὴ πίεση τῆς φλέβας. . . Ἡ Ἀλιόσια, ποῦχε τόση ἐμπιστοσύνη σὲ μένα, ἀρνιότανε μὲ πείσμα κι' ἐπιμονή ὅλα μου τὰ ἐπιχειρήματα, ὅλες μου τίς ἐξηγήσεις. . .

— Ἐ, καλιί, καλιί, ὅσο γιὰ τὸ αἷμα ποὺ σταματᾷ, σᾶς χαρίζομαι, μοῦλεγε, ὑψώνοντας τὴ φωνή σὰ νὰ παρασυρόταν ἀπ' τὴ λογομαχία μας. Μὰ πῶς γίνονται τ' ἄλλα; Σίματαξ ξέρω μονάχα νὰ σταματᾷ τὸ αἷμα; Θέλετε μέσα σὲ μιὰ μέρα νὰ σᾶς βγάλω ὅλα τὰ ποντίκια καὶ τίς κατσαρίδες ἀπ' τὸ σπίτι σας; Θέλετε σὲ δυὸ μέρες νὰ γειάνω μὲ σκέτο νερὸ καὶ τὴν πὸ δυνατὴ φλόγωση, ἀκόμα κι' ἂν ὅλοι οἱ γιατροὶ σας παρατούσανε τὴ θεραπεία; Θέλετε νὰ σᾶς κίνω νὰ ξεχάστε ὁλότελα μιὰν ὀποιαδήποτε λέξη; Καὶ τὰ ὄνειρα πῶς τὰ ξηγάω τάχι; Ἀμ' γιατί πάλι νὰ ξέρω καὶ τὰ μελλούμενα;

Καὶ πάντοτε τούτη ἡ συζήτηση τέλειωνε μὲ κάποιον ἐνδόμυχο ἐκνευρισμὸ ποὺ νιώθαμε ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ἡ ἀλήθεια ἦταν πῶς πολλὰ πράματα ἀπ' τὴ σκοτεινὴ τῆς τέχνης μου ξεφεύγανε. Δὲν ξέρω καὶ δὲ μπορῶ νὰ πῶ θετικὰ ἂν ἡ Ἀλιόσια κατεῖχε τουλάχιστο τὰ μισὰ ἀπὸ κεῖνα τὰ μυστηριώδη πράματα ποὺ μοῦλεγε μὲ τόση ἀφέλεια καὶ φανατισμὸ. Μὰ συχνὰ γινόμουν μάρτυρας σὲ μερικὰ ἀπ' τὰ πειράματά της. Καὶ τὰ πειράματα αὐτὰ στερέωσαν μέσα μου τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ Ἀλιόσια κατεῖχε ἀπόλυτα ἐκεῖνες τίς ὑποσυνείδητες, ὀρμέμφρες κι' ἀνεξήγητες γνώσεις, ποὺ τίς εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ μιὰ τυχαία πείρα, καὶ ποὺ ξεπερνώντας αἰῶνες ὁλόκληρους τοὺς ἀκριβεῖς ὀρισμοὺς τῆς ἐπιστήμης, ὑπάρχουν ἀνακατεμμένες μὲ τίς γελοῖες καὶ βάρβαρες προλήψεις μέσα στίς σκοτεινὲς καὶ στενοκέφαλες λαϊκὲς μάζες, καὶ περνοῦν σὰν ἓνα τρισμέγιστο μυστήριον ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ.

Μ' ὅλο ποὺ διαφωνοῦσαμε τόσο πολὺ

στὸ σημεῖο τοῦτο, ὥστόσο δενόμαστε δλοένι πὸ πολὺ ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον. Δὲν κουβεντιάσαμε ποτέ γιὰ τὴν ἀγάπη, ὅμως ἡ ἀνάγκη νὰ βρισκόμαστε μιζὶ εἶχε ἀρχίσει κίόλας νὰ γίνεται ἐπιταχτικὴ καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας, καὶ πολὺ συχνὰ, στίς σιωπηλές μας στιγμές, ἅμα οἱ ματιές μας σμίγανε ἄθελα, παρατηροῦσα πῶς τὰ μάτια τῆς Ἀλιόσιας νοτίζονταν ξαφνικὰ καὶ πῶς σφυροκοποῦσε γοργὰ ἡ λεπτὴ γαλάζια φλέβα πάνω στὰ μηλίγγια της. . .

Γιὰ τοῦτο, οἱ σχέσεις μου μὲ τὸ Γιαρμόλα εἶχαν χαλάσει ὁλότελα. Φαίνεται πῶς δὲ θὰ τοῦ ἦταν ἀγνωστες οἱ ἐπισκέψεις μου στὴν καλύβα τοῦ παραμυθιοῦ καὶ οἱ βραδυνοὶ μου περιπατοὶ μὲ τὴν Ἀλιόσια. Αὐτὸς ἤξερε τὰ πάντα μὲ μιὰ καταπληχτικὴ ἀκριβεία, ἤξερε τὸ κάθε τι ποὺ γινότανε σὶδ δάσος του. Καὶ τότες ἄρχισα νὰ παρατηρῶ πῶς μ' ἀκόρευε. Τὰ μαῦρα του μάτια μὲ παρακολουθοῦσαν ἀπὸ ἀλάργα μὲ μιὰ δυσαρέσκεια ἀνείπωτη κι' ἓνα βουβὸ παράπονο, κάθε φορὰ ποὺ ἐτοιμαζόμουν νὰ πῶ σὶδ δάσος, μολονότι δὲ μοῦδειχνε ποτέ τὴν ἐπιθυμία του νὰ μ' ἀκολουθήσει κι' αὐτός. Ἡ κωμικοτραγικὴ ἀσχολία του μὲ τὰ γράμματα εἶχε σταματήσει πιά. Κι' ἂν καμμιά φορὰ τὸ βράδυ καλοῦσα τὸ Γιαρμόλα νὰ κίνει τὸ μάθημά του, ἐκεῖνος ἔκανε μιὰ χειρονομία ἀπογοήτευσης κι' ἔλεγε μὲ περιφρόνηση:

— Δὲ βιρυνέστε! Χαμένος καιρὸς, ἀφεντικό. . .

Μήτε καὶ κυνηγοῦσαμε πιά. Καὶ κάθε φορὰ ποῦκανα λόγο γιὰ τοῦτο, ὁ Γιαρμόλα ἔβρισκε πάντα μιὰ δικαιολογία γιὰ ν' ἀρνηθεῖ: πότε πῶς τὸ ντουφέκι του ἦταν χαλασμένο, πότε πῶς τὸ σκυλὶ ἦταν ἄρρωστο, πότε πάλι πῶς ὁ ἴδιος δὲν εἶχε καιρὸ. «Δὲν ἔχω καιρὸ, ἀφεντικό. . . πρέπει νὰ ὀργώσω τὸ χωράφι μου σήμερις. . .», μ' ἀποκρινότανε συχνὰ-πυκνὰ ὁ Γιαρμόλα. Ὅμως ἐγὼ ἤξερα πολὺ καλά πῶς δὲν εἶχε κανένα «χωράφι» γιὰ ὄργωμα, καὶ πῶς θὰ περνοῦσε ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα σὶδ καπηλιὸ μὲ τὴν ἀμφίβολη ἐλπίδα κανενὸς κεράσματος. Τούτη ἡ βουβὴ καὶ κρυφὴ ἐχθρότητα ἄρχισε νὰ μὲ κουράζει, καὶ σκεφτόμουν νὰ πολύσω τὸ Γιαρμόλα ἀπ' τὴν ὑπηρεσία μου, προσπαθώντας νὰ ἐπωφεληθῶ ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία. . . Μὲ συγ-

ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΑΙΤΩΡΙΟΝ

κρατοῦσε μονάχα ὁ οἶχτος γιὰ τὴ μεγάλη φτώχεια ὅπου βολόδερεν ἡ φραμιλιά του. Τὰ τέσσερα ρούμπλια ποῦπερεν ἀπὸ μένα ὁ Γιαρμόλα τοὺς φτάνανε μονάχα ὅσο νὰ μὴ πεθάνουνε τῆς πείνας.

VII

Ἐνα βραδάκι, ποὺ κατὰ τὴ συνήθειά μου τράβηξα στὴν καλύβα τοῦ παραμυθιοῦ, μοῦκανε μονομιᾶς ἐντύπωση ἡ μελαγχολικὴ διάθεση τῶν δύο γυναικῶν. Ἡ γριὰ καθότανε καμπουριασμένη, μὲ μαζεμένα τὰ πόδια πάνω σὶδ κρεβάτι, κρατώντας μὲ τὰ δυὸ της χέρια τὸ κεφάλι της, καὶ κου-

νότανε πίσω μπρός, μουρμουρίζοντας ἀκατάληπτα λόγια. Στὸ χαιρέτισμά μου δὲν ἔδωσε καμμιά προσοχή. Ἡ Ἀλιόσια, ὅμως μὲ χαιρέτησε ὅπως πάντα μὲ τὴν ἴδια τρυφερότητα, μὰ ἡ κουβέντα μας δὲν προχωροῦσε διόλου. Φαινότανε πῶς μ' ἀκουγε ἀφηρημένα, κι' ἀπαντοῦσε χωρὶς νὰ προσέχει. Πάνω στ' ὄμορφο προσωπάκι της ἦταν ξεχυμένος ὁ ἴσκιος κάποιας ἀδιάκοπης ἐνδόμυχης ἔγνοιας.

— Βλέπω πῶς σᾶς συμβαίνει κατὶ δυσάρεστο, Ἀλιόσια, τῆς εἶπα ἐγώ, ἀγγίζοντας μὲ προσοχή τὸ χέρι της, ποὺ ἦταν ἀκουμισμένο πάνω σὶδὸν πάγκο.

Ἡ Ἀλιόσια περιόρισε ἀπότομα κατὰ τὸ παρῖθυρο κι' ἄρχισε ν' ἀτενίζει κάπου μακριά. Πάσκιζε γὰ φαίνεται ἤρεμη, ὅμως τὰ φρύδια της εἶχανε ζωόσει, καὶ τὰ ματόκλαδά της τρεμουλιάζανε, ἐνῶ τὰ δόντια της διαγκώνανε σφιχτὰ τὸ κάτω χεῖλος.

— Ὅχι... σὰν τί μπορούσε τάχα νὰ μᾶς συμβεῖ; εἶπε μὲ μιὰν ὑπόκωφη φωνή. Ὅλα εἶναι ἴδια σὰν πάντα.

— Μὰ, Ἀλιόσια, γιατί μοῦ λές ψέματα; Αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ κακὸ ἀπὸ μέρος σου... Κι' ἐγὼ πὺ νόμιζα κώλας πὺς γενήκαμε φίλοι...

— Σᾶς λέω τὴν ἀλήθεια, δὲ συμβαίνει τίποτα... Ἔτσι... κάτι δικές μας στενοχώριες... μικρὰ πράγματα...

— Ὅχι, Ἀλιόσια, βλέπω ἀπ' τὸ ὄψος σου πὺς δὲν εἶναι μικρὰ πράγματα, ὅπως λές... Γιὰ κοίτι, καλέ, σὺ γίνηκες ἀγνωριστὴ ἀπὸ χτές.

— Σᾶς φαίνεται.

— Μὰ γίνου, λοιπόν, εἰλικρινῆς μαζί μου, Ἀλιόσια. Δὲν ξέρω, βέβαια, ἀν θὰ μπορούσα νὰ σὲ βοηθήσω σὲ κάτι, ὅμως θὰ μπορούσα ἴσως νὰ δώσω μιὰ συμβουλή... Τὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, θὰ ξαλάφρωνες λιγάκι ἄμα μοιραζόσουνα μαζί μου τὸν πόνο σου.

— Ἀχ, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἀξίζει δὲ τὸν κόπο νὰ μιλάω γι' αὐτὸ, ἀποκρίθηκε μ' ἀνυπομονησία ἡ Ἀλιόσια. Σεῖς δὲν πορεῖτε νὰ μᾶς βοηθήσετε σὲ τίποτα.

Μ' ἄξαφνα, ἡ γοιὰ, μὲ μιὰ πρωτόφαντη γιὰ μένα ζωηρότητα, μπῆκε στὴν κουβέντα μας:

— Γιατί τάχα κίνεις τὴν ψηλομύτα, ἀνόητη! Σιοῦ κουβεντιάζουνε σοβαρὰ καὶ σὺ μοῦ κίνεις τὸν καμπόσο. Λές καὶ πιδ γνωστικός ἀπ' τοῦ λόγου σου δὲ βρίζεται ἄλλος στὸν κόσμο. Ὅριστε, κύριε, νὰ σᾶς τὴν πῶ ἐγὼ ὅλη τούτη τὴν ἱστορία μὲ τὴ σειρά, εἶπε ἡ γοιὰ καὶ γύρισε κατὰ τὸ μέρος μου.

Τὸ κακὸ ἦταν πολὺ πιδ σοβαρὸ ἀπ' ὅ, τι ὑπόθεσα στὴν ἀρχὴ κρινοντας ἀπ' τὰ λόγια τῆς περήφανης Ἀλιόσιας. Τὸ περασμένο βράδυ εἶχε περάσει ἀπ' τὴν καλύβα τοῦ παραμυθιοῦ ὁ ἀστυνόμος τοῦ χωριοῦ.

— Στὴν ἀρχὴ κάθησε καὶ ζήτησε νὰ τοῦ δώσω βότκα γιὰ νὰ πιεῖ, μοῦλεγε ἡ Μα-

νούλιχα, κι' ὕστερα μ' ἄρχισε!.. «Νὰ ξεκουμπησιτῆτε, λέει, ἀπ' τὴν καλύβα μέσα σ' εἰκοσιέσσερις ὄρες, μαζί μ' ὅλα σας τὰ πράγματα. Ἄν, λέει, ξαναπεράσω ἄλλη μιὰ βολὰ καὶ σὲ βροῦ δῶ πέρα; μίθε πὺς θὰ ἐφαρμόσω τὸ νόμο. Θὰ σὲ στείλω, λέει, συνοδεία, ἀναθεματισμένη, στὴν πατρίδα σου.» Κι' ἡ πατρίδα μου, γιόκα μου, εἶναι πολὺ μακριά, στὸ Ἀρτσένσων... Κεῖ κάτω δὲ γνωρίζω ψυχὴ ζωντανή, μὰ καὶ τὰ διαβατήρια μας δὲν εἶναι διόλου ἐν τάξει. Ἄχ, Θεέ μου, συμφορὰ μου, τί θ' ἀπογίνουμε οἱ ἔρμες!

— Μὰ γιατί πρώτα σᾶς εἶχε ἐπιτρέψει νὰ καθήσετε δῶ καὶ τώρα ἄλλαξε γνώμη; τὴν ἐρώτησα ἐγὼ.

— Ποιὸς ξέρει... Μοῦλεγε κάτι ψευτιές, μὰ νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν τότε πολυκατάλαβα... Τὸ καλύβι, βλέπεις, πὺς καθόμαστε, δὲν εἶναι δικό μας, μὰ τοῦ κολίγα. Ἐπειδὴ πρώτα ἐγὼ κι' ἡ Ἀλιόσια μου καθόμαστε στὸ χωριό, ὕστερα ὁμως...

— Ξέρω, ξέρω, γιατί, μοῦπανε τὴν ἱστορία σας... Θυμώσανε μαζί σας οἱ χωριάτες.

— Ναί, ναί, αὐτὸ ἦτανε. Καὶ τότες ἐγὼ παρακάλεσα τὸ γέρο ἀφέντη αὐτουνοῦ τοῦ ἀρχοντικοῦ, τὸν κύριο Ἀμβροσίωφ, νὰ μοῦ δώσει τοῦτο τὸ ριμάδι. Τὸ λοιπὸν τώρα, ὅπως φαίνεται, τ' ἀγόρασε τὸ διάσος ἕνας καινούργιος χτηματίας, καὶ θέλει, τάχατες λέει, νὰ χωματώσει τὰ ἔλη. Ὅμως σὲ τί τοὺς μποδίζω γῶ, δὲν ξέρω ἡ μιύρη!..

— Γιαγιά, πορεῖ καὶ νᾶναι ψέματα ὄλ' αὐτὰ, παρατήρησα ἐγὼ. Μπορεῖ ἀπλοῦστατα ὁ ἀστυνόμος νὰ θέλει κανένα εἰκοσπεντάριο καὶ τίποτ' ἄλλο.

— Ἄμ τοῦδωσα, γιόκα μου, τοῦδωσα! Δὲν τὸ πέρνει!... Αὐτὸ εἶναι τὸ κακὸ... Τοῦδωσα καὶ παραπάνω ἀκόμα, μὰ δὲν τὰ θέλει... Τίποτα! Ἄγριεψε, γίνηκε θεριὸ μοναχό, πὺς δὲν ἤξερα πιδ ποῦθε νὰ κρυφτῶ. Κι' ὄλοένα ἔσκουζε: «νὰ φύγεις, νὰ φύγεις!» Τί θὰ γίνουμε τώρα οἱ μαῦρες καὶ οἱ ἄραχλες, γιόκα μου, χουσέ μου; Δὲ πορεῖς τοῦ λόγου σου νὰ μᾶς βοηθήσεις, νὰ τὸν παρακαλέσεις τουλάχιστο σὺ, νὰ τοῦ πεις πὺς ἔχει ἄδικο, τοῦτο τὸ θεριὸ τὸ ἀνήμερο... Δὲ θὰ τὸ ξεχάσω σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ τὸ καλὸ πὺς θενᾶνανες γιὰ μένανε!

ΣΠ. ΒΙΚΑΤΟΣ

Η ΟΛΛΑΝΔΕΖΑ

— Γιαγιά! ἀργὰ καὶ παρακαλεστικά ἔκανε ἡ Ἀλιόσια.

— Τί γιατί καὶ ξεγιαγιά! φώναξε ἡ γοιὰ θυμωμένη. Εἶμαι πιδ εἰκοσπέντε χρόνια γιαγιά σου καὶ εἶναι περιττὸ νὰ τὸ φωνάζεις. Τί θέλεις, λοιπόν, τοῦ λόγου σου, νὰ γυρίζουμε μὲ τὸ δισάκι στὸν ὄμο; Ὅχι, κύριε, μὴ τὴν ἀκοῦτε. Φανῆτε καλὸς καὶ σπλαχνικός, κι' ἀν πορεῖτε νὰ κάνετε τίποτα γιὰ μᾶς, κάντε το.

Τῆς ὑποσχέθηκα ἀδριστα πὺς θὰ φρόνιζα, ἀν καὶ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια εἶχα πολὺ μικρὸς ἐλπίδες. Μιὰ κι' ὁ ἀστυνόμος μας ἀρνήθηκε νὰ «δεχτεῖ», αὐτὸ μαρτυροῦσε πὺς ἡ δουλειὰ ἦτανε πολὺ σοβαρή. Τὴ βραδιὰ ἐκεῖνη ἡ Ἀλιόσια μ' ἀποχαιρέτησε

πῶρα πολὺ κρύα, καὶ δὲ μὲ συνόδεψε ὅπως τὸ συνήθιζε πάντα στὸ διάσος. Εἶχα παρατηρήσει πὺς τὸ φιλότημο ἐκεῖνο κορίτσι ἦταν θυμωμένο μαζί μου, γιατί ἀναμίχτηκα στὰ οἰκογενειακά του, καὶ πὺς ντρεπόντανε λιγάκι γιὰ τὸ ἀπρεπο φέροισο τῆς γιαγιάς του.

VIII

Ἦταν ἕνα χλιαρὸ γκριζο πρῶινό. Εἶχε ρίξει στὸ ἀναμεταξὺ κᾶνα δύο φορὲς μιὰ δυνατὴ, σύντομη κι' εὐεργετικὴ βροχούλα, πὺς ὕστερ' ἀπ' αὐτὴν φουτρώνει γοργὰ-γοργὰ τὸ φρέσκο χορταράκι καὶ ψηλώνουνε οἱ καινούργιοι βλαστοί. Ἐπειτ' ἀπὸ τὴ βροχὴ, φανερωνότανε γιὰ λίγα λεπτὰ ὁ ἡ-

λιος, λούζοντας μὲ μιά χαρούμενη λάμψη τὴ μουσκεμμένη, φρέσκια καὶ τριπερή ἀκόμα πρασινάδα ἀπὸ τὶς πιασχαλιές ποὺ μὲ δαῦτες ἦταν γιομῆτο τὸ περβόλι μου. Οἱ προκλητικὲς φωνές τῶν σπουργιῶν γινόντουσαν ἀκόμα πῶς στριγγιές πάνω στὶς ἀραιές βραγιές τῶν περβολιῶν, μύριζαν ἀκόμα πῶς μεθυστικὰ τὰ σοκολατιὰ μπουμπουκία τῆς λεύκας. Ἐγὼ καθόμουνα μπροστὰ στὸ τραπέζι μου καὶ σχεδίαζα τὸ πλάνο μᾶς ἐξοχικῆς ἑπαυλῆς, ὅταν μπῆκε στὴν κἀμαρά μου ὁ Γιαρμόλα.

— Ὁξω εἶναι ὁ ἀστυνόμος, μουρμούρισε κείνος κατσουφιασμένος.

Ἐμένα ὅμως μούχε διαρύγει ὁλότελα πῶς δύο μέρες πρὶν τοῦπα νὰ μὲ εἰδοποιήσει ἅμα τυχὸν περνούσε ἀπὸ κεῖ ὁ ἀστυνόμος, κ' ἔκανα μεγάλη προσπαθίαια νὰ καταλάβω τί δουλειὰ εἶχε κίνη τὴ στιγμή τοῦτος ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐξουσίας μὲ μένα.

— Τί πράμα; τότε ρώτησα μ' ἀπορία.

— Λέω πῶς ἦρθε ὁ ἀστυνόμος, ξανάπε ὁ Γιαρμόλα μὲ τὸν ἴδιο πάντα ἐχθρικό τόνο πούχε κάθε φορὰ ποὺ μοῦ μίλαγε τώρα τελευταῖα. Τώρα δὲ τὸν ἀπάντησα στὴν πλατέα. Ἐρχεται κατὰ δῶθε.

Στὸ δρόμο ἀκούστηκε τὸ τρίνταγμα τ' ἀμαξιού. Ἐγὼ τότε πετάχτηκα βιαστικὰ στὸ παράθυρο καὶ τ' ἀνοίξα διὰ πλάτα. Ἐνα σουβλερό, ἀχαμνὸ, καφετὶ ψωριάτικο ἄλογο, μὲ κρεμασμένο τὸ κίτω χέλι του καὶ κατσουφιασμένο μουσούδι, ἔφερε μ' ἕνα φροντισμένο τριπόδισμα ἐν' ἀψηλὸ πλεχτὸ ἀμάξι, ποῦτριξε ὁλοένα καὶ ποῦ τῶδενα μὲ τ' ἄλογο ἕνα μονάχα τιμόνι—τ' ἄλλο τ' ἀναπλήρωνε ἕνα χοντρὸ σκονί. Οἱ κικὲς γλῶσσες βεβαιώνανε πῶς ξεπίτηδες μεταχειριζότανε τὸ κακομοιριασμένο τοῦτο «ἀμάξι», γιὰ ν' ἀποφεύγει τάχα τὶς λογιῆς-λογιῆς διαδόσεις ποὺ κυκλοφοροῦσανε στὴν κἀμποῦρα του. Ὁ ἀστυνόμος ὀδηγοῦσε μονάχος του τ' ἄλογο, πιάνοντας μὲ τὸ φοβερὸ κορμί του, ποὺ ἦτανε ντυμένο σ' ἕνα γκοῖζο μαντύα, φτιαγμένο ἀπὸ καλὸ στρατιωτικὸ κασιμῆρι, καὶ τὰ δύο καθίσματα τ' ἀμαξιού.

— Τὰ σέβη μου, Εὐψύχιε Ἀφρικάνοβιτς! τοῦ φώναξα ἐγὼ προσβάλλοντας ἀπ' τὸ παράθυρο.

— Ἀ, ἄ, καλή σας μέρα! Πῶς εἶστε;

ἀποκριθῆκα κείνος μὲ μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἀρχηγού. Κράτησε τ' ἄλογο κ' ἄγγιξε μὲ τὴν τεντωμένη του ἀπαλάμη τὴν ἄκρη τοῦ πηλίκου του, γέροντας μ' ὄση μποροῦσε περσότερη χάρη τὸ δυσκίνητο κορμί του.

— Δὲν περνᾶτε μέσα νὰ σᾶς δῶ λιγάκι; Ἐχω καὶ νὰ σᾶς ζητήσω μιὰ μεγάλη χάρη.

Ὁ ἀστυνόμος ἔκανε τότες μιὰ πλατειᾶ χειρονομία καὶ κούνησε τὸ κεφάλι του.

— Δὲ μπορῶ δυστυχῶς! Ἐδρῖσκομαι ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων μου. Αὐτὴ τὴ στιγμή πηγαίνω στὴ Βολόσια γιὰ νὰ δῶ κάποιον πνιγμένο.

Ὅμως ἐγὼ, ποὺ ἤξερα καλὰ τὶς ἀδυναμίες τοῦ Εὐψύχιου Ἀφρικάνοβιτς, εἶπα μὲ μιὰ πλαστὴ ἀδιαφορία:

— Τί κριμα... τί κριμα... Κι' ἐγὼ ποῦ εἶχα βρεῖ δυὸ μποτίλιες περίφημο κρασί ἀπ' τὶς κάβες τοῦ κόμητα Βόρτσελ...

— Δὲ μπορῶ, ἀδύνατο... Ὑπηρεσιακὰ καθήκοντα, βλέπετε...

— Μοῦ τίς ἔχει πουλήσει χάριν φιλίας ὁ οἰκονόμος του. Καὶ τίς εἶχε φυλαγμένες στὴν κάβα σὰ νάτανε ἀληθινὰ παιδιὰ του... Θὰ πῶ νὰ δόσουνε καὶ λίγο κριθάρι σ' ἄλλο γ' ἄλογο σας.

— Καλὲ τί εἴσαυτε σεῖς!.. εἶπε μὲ παράπονο ὁ ἀστυνόμος. Λὲς καὶ δὲν ξέρετε πῶς πρῶτα ἀπ' ὅλη τ' ἄλλα στέκει τὸ καθῆκον... Καὶ τί ἔχουνε μέσα ἡ μποτίλιες; Κανένα πιτό;

— Καλὲ τί πιτό; ἀποκριθῆκα ἐγὼ κοινώνοντας τὸ χέρι μου. Παλιὸ κρασί, φίλε μου!

— Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἔχω προγευματίσει ἤδη, ἀποκριθῆκα μὲ λύπη καὶ ξύνοντας τὸ μάγουλό του ὁ ἀστυνόμος μ' ἕνα παράξενο τρόπο.

Ἐγὼ ὥστόσο συνέχισα μὲ τὴν ἴδια πάντα ἠρεμία.

— Δὲν ξέρω κατὰ πόσο εἶναι ἀλήθεια, μὰ ὁ οἰκονόμος μοῦ ὀρκιζότανε πῶς εἶναι τάχα διακοσίων χρονῶν. Ἐχει μιὰ μυρουδιά σὰν κονιάκ, κ' ἕνα χροῶμα κατακίτρινο σὰν τὸ κεκριμπάρι.

— Ἀχ! Μὰ τί μοῦ κάνετε! φώναξε μὲ κωμικὴ ἀπελπισία ὁ ἀστυνόμος. Μὰ σὲ ποῦν ν' ἀφήσω λοιπὸν τ' ἄλλο γ' ἄλογο μου;

Τὸ «παλιό» μου κρασί δὲν ἦταν δὲ καὶ τόσο παλιὸ ὅσο θέλησα νὰ καυχηθῶ, ὅμως ὑπολόγιζα καὶ λιγάκι στὴ δύναμη τῆς ὑπο-

βολῆς ποὺ θὰ τοῦ πρόσθετε κ' ἄλλα δέκα χρονάκια ἀκόμα... Ὡστόσο ἦταν ἕνα παλιὸ μεθυστικὸ κρασί ἀπὸ σπιτικὴ κάβα, ποὺ ἦταν τὸ καμάρι τοῦ καταστραμμένου ἀρχοντα, κ' ὁ Εὐψύχιος Ἀφρικάνοβιτς, ποὺ βαστοῦσε ἀπὸ κληρικούς, ἔσπευσε νὰ μοῦ ζητήσῃ μιὰ μποτίλια γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, καθὼς ἔλεγε... Μὰ κ' ὁ μεζὲς μου δὲν ἦταν εὐκαταφρόνητος: φρέσκα ραπανάκια μὲ πολὺ φρέσκο βούτυρο.

— Ἐ, λοιπὸν, τί θέλετε πρὶν; ρώτησε ἔπειτα ἀπ' τὸ πέμπτο ποτήρι ὁ ὑπαστυνόμος καὶ ἀνακλαδιάστηκε πάνω στὸ καθίσμα του ποὺ ἔτριξε ἀπὸ κάτω του.

Τότες ἀρχισα νὰ τοῦ ἐκθέτω τὴν κατάστασι τῆς φτωχιάς γριᾶς καὶ τοῦ μίλησα γιὰ τὴ φοβερὴ δυστυχία καὶ τὴν ἀπελπισία ὅπου βρισκότανε. Ὁ ἀστυνόμος μ' ἔκουγε μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι, παστρεύοντας μεθοδικὰ τὸ κατακόκκινο καὶ τραγανὸ ραπανάκι καὶ μασσοῦλώνοντας μὲ μεγάλη ὄρεξη. Ποῦ καὶ ποῦ μούριχνε καμμιὰν ἀδιάφορη ματιὰ μὲ τὰ θολὰ καὶ μικρούτσικα ματάκια του, ὅμως ἐγὼ δὲ μποροῦσα νὰ διαβάσω τίποτα πάνω στὴν πελώρια κνήκη μουράκια του: μήτε οἶχο, μήτε κ' ἀντίρρηση. Σὰ σῶπασα ἐπιτέλους, μὲ ρώτησε δίχως πολλὰ λόγια.

— Καὶ τί ζητᾶτε λοιπὸν ἀπὸ μένα;

— Πῶς τί ζητάω; εἶπα ἐγὼ μὲ ταραχή. Μὰ ἐλάτε λοιπὸν στὴ θέση τους. Κάθονται ὀλομόναχες, δυὸ φτωχὲς κ' ἀπροστάτευτες γυναῖκες...

— Ποῦ ἡ μιὰ ἀπὸ δαῦτες εἶναι ἕνα σωστὸ μπουμπούκι! πρόσθεσε μὲ μοχθηρία ὁ ὑπαστυνόμος.

— Ἄν εἶναι μπουμπούκι εἴτε ὄχι, αὐτὸ εἶναι ἄλλη κουβέντα. Ὅμως δὲ μπορῶ νὰ νιώσω γιὰ τὰχα νὰ μὴν ἐνδιαφεροῦνται καὶ σεῖς γι' αὐτές; Μήπως βιαζόσαστε τόσο πολὺ νὰ τῆς ξαποστελέτε ἀπὸ τοῦτα τὰ μέρη; Τουλάχιστο, δὲν περιμένετε λίγον καιρὸ ὥσπου νὰ μιλήσω μὲ τὸν ἰδιοκτήτη τῆς περιοχῆς; Τί ἔχετε τάχα νὰ χάσετε ἀν περιμένετε κανένα μῆνα;

— Πῶς τί ἔχω νὰ χάσω; φώναξε ἀναπηδώντας ὁ ἀστυνόμος. Σᾶς παρακαλῶ, ἐγὼ κινδυνεύω τὰ πάντα, καὶ πρῶτα ἀπ' ὅ-

λα κινδυνεύω νὰ χάσω τὴ θέση μου... Ποιὸς διάβολος ξέρει τί σὸί ἄνθρωπος εἶναι τοῦτος ὁ κ. Ἡλιασέβιτς, ὁ καινούργιος ἰδιοκτήτης. Κι' ἂν εἶναι κανένας ζόρικος... ἀπὸ κείνους ποὺ μὲ τὸ πρῶτο κιάλας, χαρτί καὶ καλαμάρι καὶ βίρα ἀναφορὰ στὴν Πετρούπολη; Γιατὶ εἶχαμε δὲ καὶ κίτσι τέτοιους ἐδῶ πέρα.

Ἐγὼ προσπαθῆσα τότες νὰ τὸν ἡσυχάσω, ἐνῶ κείνος ἔιοβε βόλτες μὲ πολλὴ ταραχή.

— Μὰ ἐλάτε, καλέ μου Εὐψύχιε Ἀφρικάνοβιτς. Τὰ παραλέτε πιά. Κι' ἐπιτέλους, τί σημασία ἔχει; Μπορεῖ νὰ κινδυνεύετε, ὅπως λέτε, μὰ σύγκαυρα κάνετε καὶ μιὰ καλὴ πράξη.

— Πούφ! σφύριξε μὲ συνέχεια ὁ ἀστυνόμος κ' ἔχωσε τὰ χέρια στὶς τσέπες τῆς βράκας του. Μιὰ εὐγενικὴ πράξη! Μὰ τί θαρρεῖτε λοιπὸν, πῶς γιὰ καμμιὰ εἰκοσιπενταρὰ ψωροροῦμπλια θὰ παίξω κορῶνα-γράμματα ὅλη μου τὴν ὑπηρεσιακὴ ἀξιοπρέπεια; Ὅχι δὲ, φιλαράκο μου, δὲ μὲ ξέρετε καλὰ ποιὸς εἶμαι.

— Μὰ γιατί ἐξάπτεστε, Εὐψύχιε Ἀφρικάνοβιτς; Μήπως πρόκειται τώρα γιὰ τὸ ποσόν, μὰ γιὰ... Ἐπὶ τέλους κάντε τὸ ἀπὸ ἀνθρωπισμὸ...

— Ἀνθρωπισμὸ; εἶπε τονίζοντας εἰρωνικὰ κάθε συλλαβή. Σᾶς παρακαλῶ, ἐδῶ ποῦ τὰ λέμε, τοῦτες οἱ γυναῖκες ἐδῶ, νὰ, μοῦ κάθονται! εἶπε ξανά κείνος καὶ χτύπησε ζωηρὰ τὸ γιγάντιο λιουοιμμένο σβέρκο του ποὺ ξεχειλίξε σὰ μιὰ λιπαρὴ πιέτα πάνω στὸ γιανὰ του.

— Καλέ, μὴ γινόσαστε ὑπερβολικὸς, Εὐψύχιε Ἀφρικάνοβιτς!

— Κάθε ἄλλο ἀπὸ ὑπερβολικὸς εἶμαι. Τοῦτες, μάτια μου, εἶναι σωστὴ «πληγὴ τοῦ τόπου», ὅπως θᾶλεγε κ' ὁ διαβόητος μυθολογὸς μας κύριος Κριλώφ. Νὰ τί εἶναι οἱ διὸ αὐτὲς κυρίες! Μήπως ἔχετε διαβάσει ἕνα θαυμάσιο σύγγραμμα τοῦ ἐξοχώτατου Οὐρούσωφ, ποὺ τιτλοφορεῖται ὁ «Ὑπαστυνόμος»;

— Ὅχι, δὲν ἔτυχε νὰ τὸ διαβάσω.

— Κάμιατε πολὺ ἄσχημα. Εἶναι ἔσοχο καὶ ἠθικώτατο βιβλίον. Σᾶς τὸ συσταίνω...

Τὸ Δεμαθενθίριον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ θάνατος τοῦ Καβάφη

Γυρίζοντας σπίτι μου, βρήκα τὸ ἐπισκεπτήριό του. Θάρρευε τὴν ἐπομένη κι' εἶχ' ἐρθῆ νὰ μάποχαιρητήση. Κοίταξα τὸ ἐπισκεπτήριον ἐκεῖνο, σὰ νὰ ζητούσα νὰ διακρίνω ἓνα σταυρὸ — τὸ σταυρὸ ποῦ εἶχε ζωάξαι στὸ δικό του ὁ γιατρός Ράνκε τῆς «Νόρας». Ἀλλὰ ὄχι. Ὁ Καβάφης δὲν ἤξερε πὸς γύριζε στὴν Ἀλεξάνδρειά του γιὰ νὰ πεθάνῃ. Μόνο ἐμεῖς οἱ ἄλλοι τὸ ξέραμε αὐτό. Ἐκεῖνος ἐνόμιζε πὸς εἶχε γίνει καλὰ καὶ πὸς θὰ ζοῦσε ἀκόμα χρόνια. Κι' εἶχε μὰ ζωάξαι! . . . Ἄ, τίποτα πὸς τραγικὸ δὲν εἶδα ποτὲ ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ τοῦ καταδικασμένου, τοῦ ἐπιμαθιάνου, τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς διαμονῆς του στὴν Ἀθήνα! Στὸ ξενοδοχεῖο του, ὅπου πῆγα ἓνα βράδυ, ἔπειτα στοῦ Ἀλκι Θρύλου καὶ στοῦ Πετροκόκκινου, ποῦ εἶχαν δώσει ἀπογευματινὲς πρὸς τιμὴν του, τὸν βρήκα περιστασιασμένον ἀπὸ θαυμαστὲς, καὶ τόσο ὀμιλητικὸ — μπορούσε τότε νὰ μιλή — πασίχαρον κι' αἰσιδόξον, ὅσο εἶναι πάντα οἱ ἄνθρωποι ποῦ εἶδαν τὸ Χάρο μὲ τὰ μάτια τους καὶ τοὺς ξαναγελά ἢ ζωῆ. Ἡ ζωὴ! Ἄ, πόσο τὴν ἀγαπαῖσε ὁ Καβάφης, πὸς τὴν ἀπολάμβανε, πὸς ἤξερε νὰ τὴ ζῆ! Μὰ γι' αὐτὸ εἶχε καὶ τόση ζωάξαι ποῦ τὴν ξανάβρισκε. Γι' αὐτὸ ἦταν καὶ τόσο μεγάλος ποιητής. Τὸ ἔργο του δὲν εἶναι παρ' αὐτὴ ἢ δυνατὴ, ἢ γεμάτη κι' ὠραία ζωὴ του. Ἐξῆσε — κι' ἔγραψε.

Ἐδῶ καὶ τριάντα σχεδὸν χρόνια, τότε ποῦ τὸν πρωτογνώρισα σὰν ἄνθρωπον, ἀφοῦ τὸν εἶχα γνωρίσει σὰν ποιητὴ ἀπὸ τὰ λίγα μὰ θαυμάσια ποιήματα ποῦ εἶχε δημοσιεύσει στὸ «Ἡμερολόγιον» Σκόκου καὶ στὰ «Παναθηναῖα», ἔγραψε γι' αὐτὸν τὸ πρῶτον ἀρθρον. Τὸ ξαναδιαβάω καὶ βρίσκω πὸς καὶ σήμερον τὰ ἴδια σχεδὸν θὰ ἔγραφα γιὰ τὸν Καβάφην. Μόνο ποῦ ἀντὶ γιὰ δέκα, ποῦ εἶχα ὑπ' ὄψιν μου τότε, θάνεφερα καὶ θάνελευα εἰκοσι, τριάντα ποιήματά του. Ἀλλὰ τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ ποῦ ξεχώρισα καὶ τότε, θὰ ξεχώριζα καὶ τώρα. Καὶ τὸ ἴδιο θὰ ἐτόνιζα ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ποῦ βρίσκεται στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, δὲν τὸ σπαντὰ κανεὶς τόσο γενικὸ, τόσο συγκινητικὸ, τόσο ὑποβλητικὸ, σὲ κανέναν ἄλλο ποιητὴ νεοέλληνα, καὶ τὸ ἴδιο θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποῦ θυμιάται κανεὶς καὶ ψιθυρίζει στίχους του σὲ στιγμὴς πόνου, ὅταν ἀθελά ἢ ψυχῆ γυροῦν παρημοριὰ στὴν ποίησιν καὶ στὴν φιλοσοφίαν.

Γιατὶ κατὰ βάθος — καὶ γιὰ μένα τουλάχιστον — ὁ Καβάφης ἦταν τόσο μεγάλος ἀπὸ τότε ὅσο εἶναι καὶ τώρα. Ἀπὸ τὰ παλιά του ἐκεῖνα ποιή-

ματα, τὰ «Τείχη» π. χ. ἢ οἱ «Βάρβαροι» εἶναι τόσο ἀληθινὰ ποιήματα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ τελευταῖα του τὸ «Ἀπολείπειν Θεὸς Ἀντώνιον» ἢ «Ἡ πόλις». Ὅταν πρωτοδιάβασα αὐτὸ τὸ ποίημα, ἐκλαίω, γιατί μοῦ φάνηκε πὸς ὁ δυστυχισμένος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ποῦ εἶχε ζωάξαι τὴ ζωὴν του «σ' ὄλη τὴ γῆ» ἤμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος. Μὰ ἐγὼ ὁ ἴδιος μοῦ φάνηκε πὸς ἤμουν κι' ὁ ἄλλος ἐκεῖνος ποῦ «τὸν ἐκλείσαν ἀπὸ τὸν κόσμον ἔξω» μὲ τὰ πανύψηλα τείχη ποῦ σήκωσαν γύρω του σιγὰ-σιγὰ. «ὦ, καὶ πόσες φορὲς στὴ ζωὴ μου δὲν εἶπα μέσα μου: Ἄς ἔλθουν, ἄς ἔλθουν ἐπιτέλους αὐτοὶ οἱ βάρβαροι! εἶναι κι' αὐτὸ μὰ λύσις!» . . . Κάθε σχεδὸν ποιήμα του νομίζω πὸς ὁ Καβάφης τὸ ἔγραψε γιὰ μένα. Καὶ κάθε σχεδὸν ἀναγνώστης του νομίζει πὸς τὸ ἔγραψε γι' αὐτόν. Νὰ τὰ ἀρθεῖστο μεγαλεῖο του!

Αὐτὰ μόνο γιὰ σήμερον. Ἀλλὰ γιὰ τὸν Καβάφην πρέπει νὰ εἰπωθῶν πολλά κι' ἀπὸ πολλούς. Ἡ «Νεῦ Ἐστία» θάφιερῶσῃ σ' αὐτὸν ἓνα ὀλόκληρον τεῦχος τῆς.

Γρ. Ξ.

Ἡ Ἄννα ντὲ Νοάιγ καὶ οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ

Τὰ ποιήματα τῆς Ἄννας ντὲ Νοάιγ, ποῦ δημοσιεύονται σ' ἄλλες σελίδες τοῦ τεύχους αὐτοῦ, δὲν εἶναι μόνο ἓνα δεῖγμα τῆς ἐργασίας τῆς. Ἡ ποιήτρια τῶν «Eblouissements» καὶ τοῦ «L'honneur de souffrir» ἔχει διαβαστεῖ κι' ἀγαπηθεῖ στὸν τόπον μας ὅσο λίγοι ἄλλοι συνάδελφοί τῆς. Κι' ὁ θάνατός τῆς, ἂν ἦταν ἓνα μεγάλο γεγονός γιὰ τὴ Γαλλίαν, ἔκαμε τόση αἰσθησὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυριστῆ ὅτι δὲν ἔπαυσε νὰ μᾶς συγκινεῖ ἢ ποιήσῃ. . . Ἀλλὰ τὰ τραγούδια ποῦ δημοσιεύουμε εἶναι καὶ κάτι ἄλλο: ἓνα δεῖγμα τῆς ἀγάπης ποῦ εἶχαν γιὰ τὸ ἔργο τῆς μερικοὶ παλιοὶ καὶ νέοι ποιητὲς μας. Ἡ Ἄννα ντὲ Νοάιγ διαβάστηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀγαπήθηκε πολὺ, ἀλλὰ καὶ μεταφράστηκε καλὰ. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἐπροτιμήσαμε νὰ δώσουμε μεταφράσεις τραγουδιῶν τῆς ποῦ δὲν δημοσιεύονται τώρα γιὰ πρώτη φορὰ κ' ἔγιναν χωρὶς καμμιὰ ἐπικαιρότητα, δηλαδὴ μὲ κέρρι καὶ μὲ ἄνεση.

Π. Χ.

Τὰ χαβιαροσαλάτικα

Φραγκάτικα εἶχε βαφτίσει ὁ μακαρίτης ὁ Βερναρδάκης τὴ γλῶσσα ποῦ προσπαθοῦσαν οἱ μορφωμένοι τοῦ καιροῦ-του νὰ φορτώσουνε στὸ ἐλληνικὸ ἔθνος. Ἀπὸ τότε ὅμως ὁ αἰτικισμὸς καὶ ἡ συγκόμισμά-του ἢ καθαρέβουσα πήραν

τον κατήφορον καθὼς λέει καὶ τὸ βλάχικο τραγούδι:

Πάνε, πάνε, πάνε, παν!
ὦχ, καημένα, ὦχ, καημένα, ὦχ καημένα,
Αἰτικιάκια μ',
Παστρικάκια μ',
Βαί!

Καὶ γι' αὐτὸ οἱ καθαρεβουσιάνοι δὲν τολμοῦνε πια νὰ το ξεστομίσουν πὸς θένε πάντα τὴν καθαρέβουσα καὶ τὴν προσκυνοῦν. Τῆς βάζουνε μὴ μουσαῦνα δημοτικὴ καὶ τὴν τριγυροῦνε στα σαλόνια καὶ τῆς σφουρίζουνε στὸ αἰετὶ «Μῆλα σα μορφωμένη, μορὴ Μόρφω!» Καὶ ἡ κακομοῖρα τα μασά καὶ κομπιάζει καὶ παρακτουλά. Καλὰ καλὰ δὲν ξέρει πια τί λογὴς γλῶσσα κραίνει. Για νὰ τὴν ξεμυλίσουμε, ας τῆς πούμε πὸς γιὰ μᾶς εἶναι χαβιαροσαλάτικα (ἢ κοντοσαλάτικα γιὰ νὰ μὴν πειραχτοῦν οἱ Χαβιαροχανίτες). Ἐτσι μένει πάντα γιὰ τὸ αἰετὶ κάτι αἰετὶ μὲσα στὴ σαλάτα.

Τὰ σημερινὰ τὰ χαβιαροσαλάτικα εἶναι μεταμορφισμὸς τῆς καθαρέβουσας, καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια ἀναδίνουν καὶ αἰετὰ ψυχολογία—ἀπὸ τὴν ἴδια ἀναδίνου τὴν ψευδοῦσιν πὸς θὰ γελάσει τὸν κόσμον, μὰ ποῦ μοναχὰ καταφέρνει νὰ βγάλει τα δικὰ-του τα μάτια καὶ νὰ ζαβλακώσει τὸ νοῦ-του. Τόσο τὸ παραβούλωσε τὸ μυαλό-του με τὰ γλιεζιάρικα κερομαστῆρα τῆς δασκαλασύνης, ποῦ φοβάται κανεὶς μήπως οὐριάζει τελειωτικὰ καὶ αγιάτρευτα.

Τὸ φαρμάκι τῆς καθαρογλωσσίας μας ἔχει πρῶσις τόσο βαθιὰ, ποῦ ὡς καὶ τὸ αἰμα-μῆς τὸ ἀποζητὰ καὶ παραξενέβεται σὰν τὸ χῆσι. Καὶ οἱ πιο ανοιχτόμυαλοι δὲν μποροῦν πάντα νὰ το ξεφορτωθῶν ἀπὸ μέσα-τους. Κάπου στις φλέβες-μας πυραμονέβει καὶ κουφοβόσκει καὶ ἀμέσως κερώνει με τὸ παραμικρὸ καὶ μιμητικὰ τοῦ Ρωμοῦ τὸ πρόσωπον. Πατροπαράδοτη πανούκλα.

Μῆτε ἡ κ. Ἀργυροπούλου, μῆτε κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς προκομένους ποῦ γράφουν ὅπως τῆς καὶ ὅπως τοὺς καπνίζει, ἔχει τὸ κουράγιον νὰ κοιτάξῃ τὴν ἀλήθειαν κατὰματα. Δὲν τὸ βλέπουν πὸς τὸ χιλιετηρίον κατὰματα τῆς καθαρέβουσας ἔχει ἀρωστήσει τὴν αἰετὶ γλῶσσαν, καὶ πὸς γιὰ νὰ ξαναγεῖνουμε πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ ξεκάνουμε τὸ μὲλον, γ' ἀφορῶσουμε κάθε τύπον καὶ κάθε περιττὴ λέξη ποῦ δαν εἶναι ζωντανὴ στα χεῖλια τοῦ ἀδασκάλου-φίτου λαοῦ. Ὅποιος Ρωμοὺς πῆγε σκολιὸ εἶναι ἀρωστημένος καὶ κολοβὸς στα γλωσσικά-του, καὶ ἀπὸ αὐτὸ κάποτε στα συλογικά-του καὶ στὴν ἠθική-του ἀκόμα. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ γλῶσσα ποῦ εὐπατασοῦλίζου οἱ λεγόμενοι μορφωμένοι δὲν εἶναι γνήσια μῆτε βᾶσιμη. Εἶναι κακοφόρμισμα ἀπὸ ἐπιρροὴ νεκρὸσταλτῆ ἢ ξένη (τὸν αἰετὶ καὶ τὸ φραγκισμὸ), καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεφλογιστεῖ. Ἐμεῖς οἱ μεγαλομάρτυρες οἱ μαλιαροὶ εἴμαστε οἱ γλωσσολογοῦντες. Καθαρίζουμε τὰ ρωμαῖκα ἀπὸ τῆς ἐλληνόπρεπης υποκρισίας καὶ τῆς βυζαντινῆς ἢ παριζιάνικης βρωμίας. Καὶ σταλκίζουμε μὴ καινούρια κλασικὴ ποιήσῃ, βασιμένη στὴν ἀνόθευτη λαϊκὴ λαλιά, καὶ ὅμως

ὅσο γίνεται πολιτισμένη καὶ λογοτεχνικὴ, ἀφοῦ ἐμεῖς τὴ γράφουμε καὶ τὴν καλιεργοῦμε.

Ὅποιος μπορεῖ νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ παραδεχτῆ τὴν κεντρικὴ ἀρετὴ ἀλήθειαν, θὰ δει ἀμέσως πὸς ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τῆς χαβιαροσαλάτας γίνονται φρούβια καὶ καπνός. Ἰσως μάλιστα βάλῃ τὸ πρὸβλημα λίγο διαφορετικὰ (μὰ οὐσιαστικὰ μένει τὸ ἴδιο) καὶ ρωτήσῃ: «Ποιοὶ νὰ εἶναι οἱ καθαροὶ μορφωμένοι; οἱ χαβιαροσαλατάδες τῆς Ἀθήνας; ἢ μήπως αἰετὸι οἱ ἀσυμάζεφτοι οἱ μαλιαροὶ;» Τὴν ἀπάντησιν τὴν ἀφίνομε με θάρρος στους κατοπινοὺς. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲ σκοπίστηκα ποτέ-μου νὰ μᾶθο ἀν εἶμαι ἢ δὲν εἶμαι μορφωμένος. Ἐτέτα ρωτήματα τ' ἀφίνω σε κείνους ποῦ δὲν εἶναι σίγουροι γιὰ τὸν αἰετὸ-τους.

Καὶ πὸς φανερῶνεται ἀμέσως ὅτι κανόνια καὶ μέτρο τῆς χαβιαροσαλάτας εἶναι ἡ καθαρέβουσα! Για νὰ μᾶς πείσει ἡ κ. Ἀργυροπούλου πὸς καὶ χωρὶς τὴν δημοτικὴν γίνονται φιλολογικὰ θάρματα, μᾶς ἀραδιάζει τὰ ονόματα τοῦ Κάλβου, τοῦ Καβάφη, τοῦ Παπαδιαμάντη, τοῦ Κοντυλάκη καὶ τοῦ Σολωμοῦ, δηλαδὴ ὅλα τὰ κοντύλια (ἐξὸν ὁ Σολωμὸς) ποῦ μουντζουρωθήκανε με καθαρεβουσιάνικον μελάνιν. Παρητηρῶ, χωρὶς ἀπορία ὅμως, ὅτι ξεγᾶστηκε ὁ Ροῖδης, ποῦ αἰετὸς τουλάχιστον δοκίμασε νὰ γράφῃ τὴν καθαρέβουσα με κάποιο σύστημα.

Δὲ μου περισσέβει ἐδῶ ἀρκετὸς τόπος γιὰ νὰ φιλολογίσω τὰ κριτικά-μου συμπεράσματα γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ξερτέρια, μὰ θὰ πῶ τὴ γνώμη-μου με λίγα λόγια, ζητητὰ μὰ ὄχι ἀμελέτητα.

Γιὰ τὸν Καβάφην ἔγραψα κάπως μὴ κριτικὴ ποῦ τυπώθηκε αἰετὸς τις μέρες στὸ καινούριον τὸ περιοδικὸ «Ἰδέα». Εἶναι ὁ μιγαγγιχτος τοῦ στοχασμοῦ ποῦ δὲν τολμᾷ νὰ καβαλικέψῃ τὸν Πήγασον. Μένει πολιορρημένος μέσα στὴν φιλντισένια-του τὴν ἀρνησιν, στέκει κερφομένος μὲς' στὰ μουντὰ μωσαϊκά-του. Ἀρποδεμένος πριαποκαλόγερος. Ὁ στίχος-του μουνδονίζει μὲσα στα σκουπιδιάρια τῶν ἀρχαῖσμων.

Τὸν Κάλβιν κάμποσαι καμώνονται πὸς τὸν θαρμάξουν. Ποτέ-μου δὲ μπόρεσα νὰ καταλάβω τὸ γιατί. Οἱ λαχανιασμένες-του ἀτροφές φουσκώνουνε με ψευδοκλασικὲς κοινοτοπίες. Δὲν ἀκουσε ποτέ-του τὰ βούκινα ποῦ γκρέμισαν τὰ τειχία τῆς γλωσσικῆς Ἱερικῆς. Καὶ οἱ στίχοι-του εἶναι σβραχνὰ ντασύλια, ξεθυμάσματα δασκάλικης ἀναβρωσίας. Μῆτε τὸν ποδογυροῦ τῆς Μούσας δὲν ἄγγιξε ποτέ-του. Πὸς νὰ μὴ γελάσεις σα διαβάζεις:

Ἄνεβα τὴν ἀρόβιον,
Ὁ θωμανέ, φοράδα
τὴν φουγὴν κατεγκρήμισον'
Ἑλληνικά θηρία
σὲ κατατρέχουν.

Καὶ ξεκολοῦθουν νὰ τὸν κατατρέχουν τὸν πεζὸ δασκαλάκι.

Ἀμὲ κείνο τὸ:

Χαῖρε Ἀθωνία, χαῖρε
καὶ σὺ Ἀλβίων, χαίρετ' ὅσον
τὰ ἔνδοξα Παρῖσια'

καὶ το περιήρημο :

Τὸ κῆμα ἰόνιον πρῶτον

με τῆ διπλῆ χασμοδία καὶ τὴν αὐσχόρητη τὴν αὐσυνταξία-του, μίς αναπαροδοῦνται τα συκώ-τια μονημιάς. Τὸ Κάλβου ταριάζουν τα λό-για του Βυζαντινοῦ τὴν ἀνέμου καὶ βόσκους.

Κι ὁ Παπαδιαμάντης ἔχει τους λιβανιστάδες-του, μα ἡ αξία-του εἶναι πολὺ μικρὴ, θὰ ἐλε-γα μάλιστα μηδαμινή. Χωριάτικο μυαλό, ψυχὴ στενὴ καὶ ρουδιασμένη. Τὰ χέρια-του πασπα-τέβουνε μα δε ζωφρῶνουν τὴ ζωὴ. Τὸ μσο-μαντέβει πως ἡ Τέχνη εἶναι ἀγριοκόριτσο ζου-μερό· τὴν οσμίζεσαι καὶ τρέμουν τα ρουθούνα-του. Πιο κοντὰ δὲν τοῦρὰ να ζυγώσαι. Ἐκυζε να ξαναδιαβάζω μερικὰ-του διηγήματα τον πε-ρυσμῆνο μήνα, κι ὁμοίως τα ἔχω κίολας ξεζάσει ολότελα. Τὸ βιαρετό καὶ τὸ ἀνοστο, τὸ παρα-κατινὸ καὶ τὸ ἀδούλερτο, δὲν μποροῦν ποτέ ν' ἀγκυρώσουνε στο μνημονικό-μας.

Ὁ Κοντυλάκης εἶναι κἀτι καλύτερος. Δε βγαί-νει κι ἀφτός ἀπὸ τὴ χωριάτικη ψυχωσιασά, μα τουλάχιστο κατάφερε να ζωντανέψει μερικὸς-του χαρματῆρες. Καὶ ἡ γλώσσα-του δὲν ξελαγ-γέβει καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ορθόδοξη δημοτικὴ. Στὴν «Πρώτη Ἀγάπη», ὅπου τὸ λέει ξάστερα πως δοκίμασε να βαστάξει μέσα στη δημοτικὴ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας που ξαναζήσανε μέσα στον προφητικό λόγο, βρῖσκει κανεὶς πως τα στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι τὸ πιο συχνὰ λεχτικά, ὄχι τυπικά. Σπάνια σκορτάφτουμε σε παράταιρο τόπο. Μα ὅσο μαλακὸς κι ἀν εἶναι ὁ κριτικός, δὲν του εἶναι δυνατὸ να βάλει τον Κοντυλάκη στὴν πρώτη γραμμὴ, ὅτε στὴν τρίτη καν. Ἡ φροτιά-του ζεσταίνει, μα δε λιώνει τὸ κάρ-βουνο να τὸ κάνει πετράδι. Τὸν λείπει ἡ ἀξέ-φρεβη γάρη που κάνει τὸ λόγο του τεχνίτη δη-μιουργικὴ ἀποκάλυψη.

Μένει ὁ Σολωμός. Μυστήριο τί γυρῆσει μέσα σ' αὐτὸ τὸ κίτερογο. Δὲν ἔχει τίποτε να κάνει με τέτια τσοῦρμα. Θα του ἔβαλε ἴσως ἡ κ. Αργυροπούλου γιὰ μόντρη ἢ γιὰ κράχτη. Μπορεῖ να τὴν ξεγέλασαν καὶ μερικοὶ ἀρχαῖοι τύποι (ἀπορεινύρια τῆς γλωσσικῆς ἀμάθειας του και-ρού-του) που ασχημίζουν κάποτε τὸ ἔργο του Σολωμοῦ. Μα πως εἶναι ὁ Σολωμός δημοτικι-στής ἢς τὸ κόκαλο δὲν ἔχει ρώτημα. Τὸ φανε-ρόνουν οἱ ἀκόλουθε περικοπὲς ἀπὸ τὸ «Διά-λογο» :

«Σοφολογίωτατε, τὲς λέξεις ὁ συγγραφέας δὲν τὲς διδάσκει, μάλιστα τὲς μαθαίνει ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα· αὐτὸ τὸ ξέρουν καὶ τὰ παιδιὰ.»

«Οἱ μορφῆς τῶν λέξεων, ὅταν εἶναι κοινές, δὲν εἶναι ὑποκαίμενες νὰ ἀλλάζονται ἀπὸ κανέναν, με πρόφραση διόρθωσης.»

Τὰ ἴδια κι ἀπαράλλαχτα λέμε καὶ μερὶς σήμε-ρα. Γυρῶνουμε βέβαια μα δημοτικὴ πιο κανο-νικὴ καὶ πιο συγροατητὴ ἀπὸ κείνη που ἴξερε ὁ Σολωμός. Καὶ δὲν εἶναι ν' ἀπορήσει κανεὶς γι' αὐτὸ, ἀφοῦ μίς βοηθάει ἓνας ολόκερος αἰώ-νας γλωσσολογικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ξετυλιξιάς.

Τὸν κάκου παιδέβεται ἡ κ. Αργυροπούλου να σπῶει με τους Κάλβους καὶ τους Καβάρηδες κι ὅσους ἄλλους ἔχει κρημένους μέσα στὸ γα-

λάζιο τσουραπάκι-της. Ἡ γλώσσα-τους εἶναι φρεττισμένη, αὐσῆτατη, κουτσοκουλόστραβη· γι' αὐτὸ καὶ ἡ τέχνη-τους εἶναι κουφροδόντα καὶ ξεροσαλιέρα παλιατζοῦ.

Ἄκουσε πως ὁ «Ἐμπορος τῆς Βενετίας», με-ταιφρασμένος στα μαλιαρά (καὶ μαλιαρά με ου-ρά), παίχτηκε ὡς παράντα φορὲς στο Ἐθνικό Θέατρο τον περασμένο χειμῶνα. Ἐτρεχε ὁ κό-σμος πατεῖς-με πατῶ-σε. Ὅχι μοναχὰ οἱ μορ-φομένοι πήγανε, μα ὡς καὶ οἱ ξυνομῶνες «ὄλαι-μιας» τῆς κ. Αργυροπούλου. Γιατί δὲν ἔτυχε τὸ ἴδιο καὶ με τὴ μετάφραση του Βικέλα τον καιρὸ που παίχτηκε κι αὐτὴ στὴν Ἀθήνα; Εἶναι ἀνάγ-κη να ξηγήσω κι αὐτὰ τα φουσιὰ φαινόμενα :

Ἀπὸ τους δικούς-μας επιστήμονες, ἡ κ. Αργυ-ροπούλου μίς ξεφουρνίζει τ' ὄνομα του κ. Χα-τζιδάκη. Λάθος ἔκανε να φωνάζει τέτιο παρα-στάτη. Ὁ κ. Χατζιδάκης εἶναι καλὸς ετυμολό-γος, μα γιὰ τα γλωσσικὸ ζήτημα, που εἶναι κατὰ βῆθος ζήτημα πολιτισμοῦ, ἡ γνώμη-του δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ ἀξία. Ὁ λόγος εἶναι φανε-ρός γιὰ ὅσους ἔχουνε διαβάσει τὸ βιβλίο του κ. Μ. Τριανταφυλλίδη, «Ἐπιστήμη καὶ ἦθος», 1924, κι ὅσα ἔγραψε ὁ Τhumb (δες «Κούφια Καρῦδια», σ. 356). Ἀφίνω πια τί του ἔβαλε ὁ Ψυχάρης!

Παραπονιέται ἡ κ. Αργυροπούλου πως δὲν ἀπαντῶ στα ρωτήματά-της. Μα τα περισσότερα ἔχουν ἀπαντηθεῖ ἀπὸ τον καιρὸ του Νάε. Τα ξαναμιασῆματα δὲν ἔχουνε καμιά νοστιμιά. Μα κι ὅταν ἀπαντῶ, ἡ κ. Αργυροπούλου, ἢ δὲν προ-σέχει τί λέω ἢ στραβοκαταλαβαίνει. Βιάζεται ν' ἀκούσει τὴ δική-της φωνὴ ἀντὶς να πιπιλίξει τὴ σοφία που τῆς χαρίζω. Νά κ' ἓνα παράδειγμα :

Μ' ἐλεεινολογεῖ γιατί φαντάζεται πως δὲν ξέρω ὅτι ξένα στοιχεῖα μπαίνουν κάποτε σε μα γλώσσα, καὶ δίνει μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τα γερμανικά καὶ τα γαλλικά. Ἐπρεπε ὁμοίως να εἶχε προσέξει τὴν ἀκόλουθη φράση στο ἀρθρο-μου. «Ποτέ, σε καμιάν ἀληθινὴ γλώσσα του κόσμου, δε μπήκε καὶ δε στάθηκε ξένος τύπος (ψόφιος ἢ δασκάλικος) μέσα στὴν κανονικὴ γραμματικὴ τῆς καθημερινῆς λαλιῆς ἢ καὶ τῆς φιλολογικῆς ἀκόμα». Ἄν εἶχε καλοσυλογιστεῖ αὐτὰ τα λόγια καὶ εἶχε βγάλει τα φανερά συμπερά-σματα, θὰ εἶχε δεῖ πως οἱ ἀπορίες-της εἶταν κίολας ξεκαθαρισμένες προφητικά. Ζωντανὸι τύποι συχνὰ περνοῦν ἀπὸ τὴ μα γλώσσα στὴν ἄλλη, μα πάντα συμμορφώνονται τόσο ὅσο χρειάζεται γιὰ να συναρμολογοῦν με τὸ σύ-στημα τῆς τρεχάμενης γλώσσας τον καιρὸ που θα τις φιλοξενήσει. Ἡ δημοτικὴ ἔχει δανειστεῖ κάμποσες τέτιες κατάληξες· -έξος, -έκο, -έρης, -έρω (-ἄρω), -λαῖος, -τιής (τιής), κι ἄλλες. Ἐχουν ὅλες συγυριστεῖ μέσα στα καλόνια τῆς δημοτικῆς μορφολογίας.

Κι ἄλλα καταλαλεῖ ἡ κ. Αργυροπούλου χω-ρίς να τα καλοζυγίσει πρώτα. Λέει πως θέλω να βάλω τὸ σπιτότοπο στὴ θέση του οικόπεδου. Ἀφρο δὲν εἶναι ἀλήθεια. Καθὼς τῆς τὸ ξήγησα κίολας (μα ποιὸς πιο κουφὸς ἀπὸ κείνον που δὲν εννοεῖ ν' ἀκούσει);, σπιτότοπος εἶναι ἡ ζων-τανὴ καὶ νόμιμη λέξη· τὸ οικόπεδο εἶναι ἡ βουρ-κολακισμένη καὶ παράνομη λέξη που πολε-

μάν τα χυβιαροσαλάτικα να μίς καθίσουνε με τὸ στασιό.

Με κοτηγορεῖ πως βάζω φιλὸς ἄνθρωπος ἀντὶς λεπτός ἄνθρωπος. Ποτέ-μου δὲν εἶπα τέτιο πρά-μα. Τὸ λεπτός ἔχει περισσότερες ἀπὸ μα σημα-σίες, καὶ κει που δὲν ταριάζει τὸ φιλὸς ἢ δη-μοτικὴ ἔχει ἄλλα κατάλληλα ἐπιθέτα. Δε βγά-ζει ὁμοίως τσιμουδιά ἢ κ. Αργυροπούλου γιὰ τὸ χοντρὸ λάθος που ἔκανε ἡ ἴδια ἀνακατέβοντας τὸ πηλὸς με τὸ φιλὸς. Καὶ μου φαίνεται πως, ἀντὶ να εἶχνε πούντους γιὰ τὴν καλὴ πίστη των ἄλλων, θὰ εἶτανε πιο ταριαζόμενα να ξερη-πῶσει τὴ δική-της.

Ὅσο γιὰ τὴν οποιουμῆνα που φλομώνει τὴν κ. Αργυροπούλου καὶ τους οποιαδούς-της, εἶναι ἀσκήμια ἀχώνεφτη. Μήτε τα μελετημένα καὶ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα του κ. Σταματιάδη δε με πείθουν πως πρέπει να παραδεχτοῦμε τον κυρ-σοποῦ. Ὅποιος γράφει τὴ γλώσσα-του σωστά, χωρὶς να μεταφράζει ἀπὸ ξένες φρασεολογίες, τα καταφέρει πολὺ λαμπρὰ με τον καταφρονε-μένο-μας τον που. Ἡ συντακτικὴ μορφή τῆς δη-μοτικῆς εἶναι τέτια που σπάνια χρειάζεται να ὀρίσει πιο προσεχτικά τὴν ἔννοια του που· κι ἀν κάποτε εἶναι ἀνάγκη ἀκριβολογίας, ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ να τὸ πετύχουμε κι αὐτὸ. Γιὰ παράδειγμα ὅπου τὸ που κάνει τὴ δουλιὰ του ὁποῖος χωρὶς δυσκολία ἢ ἀσάφεια, κερνω τὴν ἀκόλουθη φράση ἀπὸ τὸ γράμμα τῆς κ. Τούλας Παπαχρονοπούλου στο ἴδιο φύλλο τῆς «Νέας Ἐστίας» (κι ἄς θυμηθῶ ἐδῶ να τῆς πω-σῆς τῆς χρυσάτῃ γάρη γιὰ τὴν ἀντιχαλκικὴ-της βοήθεια καὶ τὸ χάλκωμα). «Χαλκὸς εἶν' αὐτὸ που (=με τὸ ὅποῖον) φαντίζουν τ' ἀμπέλια». Τί καλύτερο; Μια συλαβὴ ἀντὶς πέντε· γλυτώ-νουμε κίολας μὰ φριχτὴ χασμοδία. Μήτε που μπορεῖ κανεὶς να στραβοκαταλάβει τί εἶπε ὁ σοφὸς χαλκωματῆς.

Νά κι ἄλλα μερικὰ παραδείγματα :

ἡ γυναῖκα που μιλοῦσε γι' αὐτὴ, ἡ γυναῖκα που ἔλεγε ἰὸ παιδί που του (=τοῦ ὁποῖου) πήρα τὸ καπέλο τὸ παιδί που του πήρα καπέλο=που του ἀγόρασα κα-

[πέλο
ὁ σοφὸς που του ἔσπασαν τὸ κεφάλι=τοῦ ὁποῖου
[κατέβαν τὴν κεφαλὴν

ἡ παρακάθα που τῆς ἔκοψαν τὸ βήγα
ὁ ἄνθρωπος-του=ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν ὅποῖον ἐνδια-φέρεται (ἐδῶ μ' ἓνα τον ἡ δημοτικὴ ξεφορτώ-νεται τὸ σαλιάρικο φραγκισμὸ). Συστήνω κί-ολας τῆς κ. Αργυροπούλου να διαβάσει τὴ με-τάφραση τῆς «Κριτικῆς» του Κάλβου που βρῖσκε-ται στα «Κούφια Καρῦδια». Τα νοήματα εἶναι με τὸ παραπάνω φιλοσοφικά, κι ὁμοίως ἡ μετά-φραση δε χρειάστηκε μήτε μισὸ καν ὀκλό. Ἐε-σηκῶν μερικὲς φράσεις : του εμπειρικοῦ που οἱ πηγές-του εἶναι (σ. 268), ἔννοιες που κανένα ἀντι-κειμενο δὲν τους ἀνταποκρίνεται (σ. 271), ἀπακούμι-πι ὅπου να σπρωθῶ (σ. 272), ἡ αἰτία που δὲν ἀ-νησχοῦμε (σ. 272), που πείρα δε θα μου τῆς μά-θει ποτέ (σ. 274), ἐνδραση που δίχως τῆς δε γί-νεται ἡ σύνθεση (σ. 277), κανόνα κ' ἀκολουθώντας τον ἴσως καιροθώσουμε (σ. 283).

Ὡς κι ὁ Παλαμῆς (που στὰ γεράματα-του ἐ-παθε κι ἀφτός ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκὴ λέπρα) γράφει στο τελεφετιὸ φύλλο τῆς «Ἰδέας» (σ. 139).

«με τὴν καταφρονηση που ἀρὸ ἐξήντα χρόνων βλε-πόταν ἢ «Πάπισσα Ἰωάννα».

Μήτε καν ὁ φρασιόνοκος Καβάρης δὲν ἀπο-κίρῳξε τον ἔρρο που

ἓνας τύπος που ἂν σ' ἔβλεπαν μαζί τον συχνὰ
στὴν Ἀλεξάνδρεια τὲς δέκα μέρες που διέμεινεν αὐτοῦ.

Σύχυση δε χωρεῖ πουθενά, φτάνει νὰ ξέρει κανεὶς να συλογίζεται με του καὶ να γράφει με πένα τίμια.

Ὁ κ. Καζαντζάκης, ὁ ποιητὴς του περιήρημου «Ὀδυσσέα», μου ἔγραφε τις προάλλες :

«Παρακολούθησα τὴ συζήτησή σας με τον κ. Σταματιάδη. Βρῖσκω πως πέρα ὡς πέρα ἔχε-τε δίκιο. Ὁ κ. Σταματιάδης δὲν μπορεῖ να γλυ-τίσει ἀκόμα ολότελα ἀπὸ τὴν καθάρεβουσα. Ἀφτὸ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνυπόφορο καὶ περιττό. Κι ὅλα τ' ἄλλα που λέει βολέβουνται μα χαρὰ — φτάνει να κάμει κανεὶς τὴ φράση του δημο-τικῆ καὶ να μὴ μεταφράζει στὴ δημοτικὴ τὴν καθάρεβουσα».

Κ' ἔτσι φτάνουμε στο ἴδιο συμπέρασμα· ὅλες οἱ πολεμικὲς καὶ τα ξεσπαθώματα, οἱ λογομα-χικὲς στριγγιές καὶ τα μορφωμένα κουκλουκί-σματα, ἓνα μόνο φανερόνουν — τὸ ψυχοράγημα τῆς καθάρεβουσας που διαβολομαχάει σπαρτα-ρώντας σπασιωδικά.

Τὸν καιρὸ που πήγανε στὴν Τροία οἱ Ἀχαιοὶ γιὰ να πάρουν πῶς τὴν Ἑλένη, δὲν κουρεϊτή-κανε γιὰ δέκα χρόνια. Σπνήθεια τὸ εἶχαν τό-τες να μὴ κόβουν τα μαλιά-τους ὅταν εἶχαν κάνει τάμα· τέτιο τάμα εἶχαν τὴν Ἑλένη οἱ κάρη κομώοντες Ἀχαιοὶ. Καὶ μερὶς οἱ μαλιαροί, οἱ πεισματάρηδες κι ἀκούρεφτοι, ἀρματώσαμε τα καρῆβια-μας γιὰ να σώσουμε τὴ δική-μας Ἑλέ-νη, τὴ διογέννητη δημοτικὴ, ἀπὸ τα χέρια των παραμπασιτῆδων Πάρηδων καὶ τῆ βαρβαρο-γλωσσία τῆς Ἀσίας. Καὶ κοντέβει πια ἡ ὥρα του λυτρωμοῦ· του Ἰλίου τα πυργιά σακατέ-φτηκαν καὶ πέφτουν.

Μια κυρία πρέπει πάντα να ἔχει τον τελε-φταῖο λόγο. Δικαίωμα λοιπόν τῆς κ. Αργυρο-πούλου να τρυβήξει τὴν κουβέντα. Δε θα τῆς ἀντιλαλήσω πια γιὰ να ονειρεφτεῖ παρηγορητικά πως με ἀποστόμωσε.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΥΣΤ'.—Μόλις τώρα τὸ ἀνακάλυψα πως ὁ φιλὸς ἄνθρωπος=λεπτός ἄνθρωπος εἶναι παραδε-χτός στὴ δημοτικὴ. Στα «Λαογραφικὰ Σύμμε-Καρπάδου» του κ. Μ. Γ. Μιχαηλίδη Νουάρου βρῖσκει κανεὶς στὴ σελίδα 285 τὴν ἀκόλουθη φράση· «ἂν εἶναι καλομαθημένος τσαὶ φιλὸς ἄνθρωπος τσαὶ πλούσιος». Φανερό στέκει πως ὁ Καρπαθιανὸς παραμυθῆς μεταχειρίστηκε τὸ φιλὸς με τὴ «μορφωμένη» ἔννοια του λεπτός. Τέ-τια χρῆση δε φαίνεται να εἶναι κοινὴ, μα δεί-χνει πως ἡ δημοτικὴ μπορεῖ να τὴν καλοσορί-σει κι αὐτὴ. Ὡστε ὄχι μοναχὰ ἡ κ. Αργυροπού-λου εἶχε ἀδικο, μα καὶ γωὶ ὁ ἴδιος.

Ἡ Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἔστια»,

Στὸ τελευταῖο σου φύλλο—τῆς 1^{ης} Μαΐου—γράφοντες γιὰ τὰ «Ἐκιστόχρονα τῆς Ἀθήνας», ὁ κ. Π. Νιρβάνας παραπονιέται ὅτι δὲν ὑπάρχει, δὲν βγῆκε μᾶλλον ὡς σήμερον μὴ «Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν», «μιά συστηματικὴ ἱστορία τῆς αἰώνιας πόλεως, ἀπὸ τ' ἀρχαιότατα χρόνια ὡς σήμερον». Καὶ παρακάτω: «Ἐκτὸς ἀπὸ μερικῆς σκόρπιας μονογραφίας, καὶ τὶς μοναδικῆς σὺν εἶδος τοὺς ἐργασίας τοῦ Καμπούραγλου γιὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, — πηγὲς ἀξιόλογες γιὰ τὸν ἱστορικὸ τῆς γενικῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν—τίποτε τὸ γενικώτερον καὶ συνθετικώτερον δὲν ἔχουμε νὰ παρουσιάσουμε».

Θὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ὁμοῦ δὲ σεβαστὸς μου συνεργάτης σας νὰ τοῦ ὑπενθυμίσω ὅτι ὑπάρχει ἡ «Γενικὴ Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν». Εἶναι γραμμὴν ἀπὸ τὴν Γεώργιον Κωνσταντινίδην, Μακεδόνα, ἐβραβεύθη εἰς τὸ Ἱστορικὸν διαγώνισμα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων (1876), τὸ προκηρυχθέν τῷ 1873, ἐπὶ δημαρχούντος Παναγῆ Σ. Κυριακοῦ, καὶ ἐξετυπώθη δαπάνῃ τοῦ δήμου. Ἐπανεξεδόθη δέ, «ἐπεξεργασμένη εἰς β' ἔκδοσιν», σὺν 1894.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ, ὅσα τουλάχιστον ξαίρω, (καὶ τολμῶ νὰ τὸ πῶ αὐτὸ γιὰτι κα' ἐγὼ κάπως ἔχω ἐγκύψει σὺν ἴδιον θέμα), ἦταν, γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς βέβαια, ἀρκετὰ καλὴ, γιὰτι στηριζότανε σὲ ἀπειρίαν δοκουμένων.

Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν «ἀνυπαρξίαν» τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. Βέβαια, εὐχῆς ἔργον θὰ ἦταν, τῶρα μὲ τὰ ἐκατόχρονα, νὰ ἔβγαινε μὴ πῶ σὺν πληρωμένην.

Μὲ τιμὴ
Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

Τὰ ἐπιθετα

Σεβαστὸ μου κ. Σερόπουλε,

Πολὺ μοῦ ἄρεσε τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Τέλλου «Ἄγρα γιὰ τὰ ἐπιθετα, ἐπειδὴ δὲ «παρακαλεῖ ὅποιος κατέχει αὐθεντικώτερες πηγὰς νὰ τὶς συνεισφέρει», ὑπενθυμίσω τὴν γνώμη τοῦ Schopenhauer (ἀπὸ τὸ βιβλίον: «Συγγραφεῖς καὶ ὕφος»), ποὺ συμφωνεῖ τόσο μὲ τὴν δικήν του:

«Πᾶσα περιττὴ λέξις βαίνει ἀκριβῶς ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τῆς. Ὁ Βολταῖρος λέγει περὶ τούτου: «Τὸ ἐπιθετὸν εἶναι ὁ ἐχθρὸς τοῦ οὐσιαστικοῦ». Τῇ ἀληθείᾳ, πλείστοι συγγραφεῖς ζητοῦσι νὰ κρύψωσι τὴν ἐνδειαν τῶν ἰδεῶν τῶν ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων... Ἐξ ἄλλου οὐδέποτε πρέπει νὰ θυσιάζεται εἰς τὴν συντομίαν ἡ σαφήνεια, ἡ κυριαλεξία, ἡ ἀκρίβεια μιᾶς ἐκφράσεως, κατὰ μείζονα δὲ λόγον ἢ γραμματικῆ... καὶ νὰ καταλείπεται ἡ ἔννοια εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀναγνώστην...»

Ὅσον μεγάλοι καὶ ἀξιοὶ θαυμασμοῦ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι πρόδρομοι τοῦ ἀνθρώπου γένους, οἵτινες εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς σφαίρας ἐφανεύθησαν τὸ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον ἔργον τῆς τέχνης, τὴν γραμματικὴν τῆς γλώσσης, ἐδημιούργησαν τὰ μέρη τοῦ λόγου, διέκριναν καὶ

καθίδρυσαν μετὰ λεπτότητος καὶ περινοίας τὰ γένη καὶ τὰς πτώσεις τοῦ οὐσιαστικοῦ, τοῦ ἐπιθετοῦ καὶ τῆς ἀντωνυμίας, τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος κ. λ. π.

Ὅλα ταῦτα πρὸς τὸν εὐγενῆ σκοπὸν τοῦ νὰ κατέχωσι διὰ τὴν πλήρη καὶ ἀξίαν ἔκφρασιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὑλικὸν ὄργανον προσαρμολόμενον καὶ ἔκτενές, ἱκανὸν νὰ παραδέχεται καὶ νὰ ἀναπαράγῃ ἀκριβῶς ἐκάστην ἀπόχρωσιν καὶ ἐκάστην μελοποίησιν ταύτης».

Οὔτε «ἐξοστρακισμὸς» λοιπὸν τοῦ ἐπιθετοῦ, οὔτε καὶ χρῆσις...

Μετὰ σεβασμοῦ

Πάτρις 6-5-33

ΤΟΥΛΑ ΠΑΠΑΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ «Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδες»

Πολλοὶ ἀναγνώσται τῆς «Νέας Ἔστιας» μᾶς ζητοῦν νὰ σημειώσουμε τὶς ἡμερομηνίας τῶν ἐντύπων, ὅπου δημοσιεύθησαν ὅσα ἄρθρα σχολιάζονται σὺν «Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδες». Ἡ ἀξιολογία εἶναι δικαία. Καὶ κάνουμε τὴ μικρὴ ἀλλὰ τόσο χρήσιμη αὐτὴ καινοτομία, ἀπὸ τὸ τεῦχος τοῦτο.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Γιὰ μιὰ Χριστιανικὴ βιβλιοθήκη.

Τελειώνοντας τὸ ἄρθρον μου σὺν προπερασμένῳ φύλλῳ τῆς «Ν. Ἔστιας», ὑπεδείκνυα τὴν ἀνάγκη τῆς στενωτέρας ἐπαφῆς τοῦ σημερινοῦ χριστιανοῦ κόσμου μὲ τὴ σκέψιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πατέρων. Πρῶτον ἀγαθὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας στροφῆς, θὰ εἶταν, γιὰ μὲν, ἡ γνωριμία μας μὲ μιὰ σαφῆ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὄργανωμένη πνευματικῶς, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ ἐκδήλωσις ἐκείνη σὺν ὅποιᾳ ὑστεροῦμε σήμερον τὸ περισσότερον εἶναι ἡ πνευματικὴ, νομίζω ὅτι ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῆς πατερικῆς φιλολογίας θὰ μπορούσε νὰ μᾶς βοηθήσῃ ἀκριβῶς σ' αὐτό: νὰ σκελετώσουμε χριστιανικὰ τὴ φιλοσοφική μας σκέψιν, νὰ καταστοῦμε ἱκανοὶ νὰ προσφέρουμε στοὺς νέους ποὺ «διψοῦν φιλοσοφίας» τὸ μεταφυσικὸ ἐκεῖνο σκεπὶ, ποὺ ἀναγκάζονται νὰ τὸ ζητοῦν ἀπὸ ἄλλες πνευματικῆς πειθαρχίας ἀδιάφορες εἴτε καὶ ἀντίθετες σὺν χριστιανισμῷ. Δὲν μπορούμε νὰ ἐπικρατήσουμε ἐρ' ὅσον ἀρήνομε τοὺς νέους ἔξω ἀπὸ τὴν κίνησιν μας καὶ ἀποκλείεται ἐντελῶς νὰ προσεταιρισθῶμε τοὺς νέους ἂν δὲν ἱκανοποιήσουμε τὴν ζητητικὴν τους δίψαν. Μιὰ ἡθικὴ διδασκαλία ἀρκεῖ ἴσως γιὰ τὸν ὄριμον ἄντρα, ποὺ ὁπώσθηποτε μπόρεσε πᾶ νὰ τακτοποιήσῃ τὴ σκέψιν του μὲ κάποια συνέπειαν ὁ νέος ὁμοῦ τῆ συνέπειαν αὐτὴ τὴν ἀναζητεῖ μὲσα εἰς τὸν κοσμοθεωρίαν, μὲ πείσμα καὶ ἀποκλειστικότητα, καὶ χωρὶς αὐτὴν τὴν προϋπόθεσιν κανένα κήρυγμα, οὔτε καν τὰ θερημὰ ἀνθρωπιστικὰ ἢ πατριωτικὰ κηρύγματα, δὲν μπορεί νὰ τὸν συναρπάσῃ. Ἐστὶ λοιπὸν, μέγα καλὸ καὶ πρῶτον, ἢ πατερικὴ φιλολογία θὰ μᾶς ξαναἔδινε τὴν πνευματικὴν ζωὴν. (Ἰσως μπορούσε κανεὶς νὰ πα-

ρατηρήσῃ ὅτι ἡ χριστιανικὴ θεωρία βρίσκεται πρῶτον πρῶτον μὲσα σὺν Ἐθαγγέλια, καὶ ὅτι πρέπει ἀπὸ καὶ εὐθείαν νὰ ἀντλοῦμε νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη πρέπει νὰ διαβάξεται, ὄχι ὁμοῦ τῶσο γιὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, ὅσο γιὰ τὴν διαμόρφωσιν πνεύματος χριστιανοῦ, διαθέσεως χριστιανικῆς εἰδάλως, ἢ ἄρρησι, ἐξ ἐπαφῆς χρησιμοποίησιν τῆς Καινῆς Διαθήκης γιὰ τὴν διαμόρφωσιν φιλοσοφικῆς διδασκαλίας, χωρὶς τὴ βοήθειαν τῆς παραδόσεως, μόνον σὺν ἀδυναμίαν, μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ, τῶσο εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκμήρητο γι' αὐτὸ ποὺ λέω, ἀρκεῖ νὰ θυμηθεῖ κανεὶς τὶς προτεσταντικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι ὅλες οἱ μεγάλες χριστιανικῆς αἱρέσεις ἐστηρίχθησαν σὲ παραρημνείαν τῶν εὐαγγελίων ὑπερλομένη σὺν παραμέλησιν τῆς παραδόσεως).

Δεύτερος λόγος γιὰ τὸν ὅποιο θὰ ἦταν ἐπιθυμητὴ ἡ συνεχὴς μελέτη τῆς πατερικῆς φιλολογίας, καὶ μάλιστα τοῦ ἔργου τῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν, εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ ζωντάνια καὶ ἡ ἐπικαιρότης τῆς. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔζησαν σὲ μιὰ στιγμὴ τῆς ἱστορίας παρόμοια μὲ τὴν στιγμὴν ποὺ ζοῦμε τώρα ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὶς ἴδιες ἀγωνίες μὲ τὶς δικῆς μας, ἐβρέθησαν μπροστὰ σὺν δικὰ μας προβλήματι. Ὁ χριστιανικὸς κοινωνισμὸς βρίσκει ἀκέραιη τὴ διδασκαλία του ἐκεῖ μὲσα. Ἐκεῖ βλέπομε πῶς ἡ πρώτη μεγάλη καὶ συστηματικὴ ἀνθρωπιστικὴ κίνησις ἐγεννήθηκε μὲσα σὺν χριστιανισμῷ: τὰ προβλήματα τῆς ἀνεργίας, τῆς φτώχειας, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, ἐμελετήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας μὲ τρόπον ποὺ ἐξακολουθεῖ σήμερον νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ ἀποτελεσματικὸς.

Παραλείπει τὴ μεγάλη ἄμεση τῶν κειμένων γιὰ τὴν ὅποιαν ἄλλοι ἐπίλυσαν πολὺ καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ μπορούσα ἐγὼ νὰ τὸ κάνω, καὶ ἔρχομαι σ' ἓνα τρίτον καὶ τελευταῖον λόγον, σὺν προσηλυτιστικῇ ἂν μπορούν νὰ πῶ ἀξία τῆς πατερικῆς φιλολογίας. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πρωτομιλάει μὲσα σὺν λαβύρινθο τῆς πατρολογίας τοῦ Μιχρη, δοκιμάζει πρῶτον πρῶτον ἓνα αἰσθημα ἐκπλήξεως καὶ ἀνησυχίας, τὰ χάνει ἂν ὁμοῦ ὑπερνικήσῃ τὸ πρῶτον αὐτὸ αἰσθημα καὶ λίγο ἐπιμείνει, ἢ ἐκπληξὴ του μεταβάλλεται σὲ πραγματικὴ ἀπόλαυση: γνωρίζει ἓναν ὁλόκληρον κόσμον, ἄγνωστο σὺν κλασσικῇ ἀρχαιότητι, τὸν κόσμον τοῦ ψυχικοῦ βίου συναρπάξεται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν πρῶτων χριστιανικῶν αἰώνων, βλέπει ζωὴν καὶ κίνησιν ἐκεῖ ποὺ πρῶτον ἐγνώριζε μονάχα νέκρω καὶ ἀκίνησιν. Μιὰ καλὴ λοιπὸν ἐκλογή—ὄχι ἀποσπασμάτων, ἀλλὰ ἔργων ὁλόκληρων—τῆς πατρολογίας θὰ μπορούσε νὰ συμφιλώσῃ πολλοὺς μὲ τὴν χριστιανικὴν φιλολογία, νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν συμπάθειαν καὶ, ἴσως, τελικὰ, τὴν κατάρασιν.

**

Τὶς ἀρετὲς αὐτῆς καὶ πολλὰς ἄλλας ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του, ὁ κ. Μπαλάνας ἔχει προτείνει κατ' ἐπανάληψιν τὴν δημιουργίαν μιᾶς λαϊκῆς «πατρολογίας» προσετιῆς σὺν εὐρύτερον κοινόν. Φαντάζομαι μιὰ σειρά τομίδων μὲ ἐκλεκτὰ ἔργα,

μεταφρασμένα ὅταν χρειάζεται, σχολιασμένα πάντα, μὲ σχολία ἰδίως πραγματικὰ καὶ ἱστορικὰ τὸ ὅλον σὲ τιμὲς προσετιῆς. Ἰσως ἓνα τέτοιο ἔργο δύσκολον θὰ τὸ ἀνελάμβανε σήμερον ἓνας ἐκδότης γι' αὐτὸ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κ. Μπαλάνου ἔμεινε ὡς σήμερον χωρὶς καμμιά πρακτικὴν ἀπάντησιν. Τελευταῖα ὁμοῦ ἐδιέβασα ὅτι ἡ Ἀκαδημία μας ἀποφάσισε νὰ διαδέσῃ ἓνα πολὺ σημαντικὸν ποσὸν γιὰ τὴν ἔκδοσιν μιᾶς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τὸ πρῶτον μάλιστα ἔργο ποὺ ἀναγγέλθηκε εἶναι τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ μὲ ἄρρησε σκεπτικόν: τί σκοπιμότητα μπορεῖ νὰ ἔχει σήμερον σὺν Ἑλλάδα μιὰ τέτοια προσπάθεια;—πρακτικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ;

Ἄς πάρουμε τὴν ἐπιστημονικὴν: ἀνεξαρτήτως τῶν ἀρετῶν ποὺ θὰ μπορούν νὰ ἔχουν μερικοὶ συνεργάται τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης»—καὶ σὺν περὶπτωση τοῦ «Συμποσίου» νομίζω ὅτι οἱ ἀρετῆς αὐτῆς εἶναι ἐξαιρετικῆς—ἀμφιβάλλω ἂν σήμερον, μὲ τὰ περιορισμένα ὑλικά μὲσα τῆς, ἢ ἄλλως εἶναι εἰς θέσιν νὰ συναγωνισθῇ τὰ ξένα κράτη σὺν ἐπίπεδο τῶν φιλολογικῶν ἐκδόσεων. Οὔτε νέες μελέτες χειρογράφων ἢ μελέτες νέων χειρογράφων μπορούμε νὰ κάμουμε, οὔτε εἰμαστε εἰς θέσιν νὰ παρουσιάσουμε ἓνα μεγάλο κομμὴν κλασσικῶν συγγραφέων τόσο γιὰ λόγους οικονομικοὺς ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἔλλειψιν ἀρκετῶν εἰδικῶν συνεργατῶν. Τὸ ἅπαντο θὰ καταλήξῃ νὰ εἶναι μερικῆς μεμονωμένης ἐκδόσεις μερικῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, μέτρια πρωτότυπα, ἀναγκαστικά, καὶ ἀτελεῖς ὡς πρὸς τὴν μελέτη τῶν χειρογράφων (ἂν ἔχομε τὶς φωτογραφίας δύο ἢ τριῶν χειρογράφων, αὐτὸ βέβαιον δὲν εἶναι ποὺ θὰ μᾶς σώσει)—ἅπαντο ἀρκετὰ μέγιστον γιὰ μιὰν Ἀκαδημίαν. Ἀφ' ἐτέρου, ἡ πληθώρα τῶν κλασσικῶν ἐκδόσεων ποὺ ὑπάρχουν, καὶ τὰ συναγωνισμὸν θὰ καθιστοῦσε δυσκολώτερον, καὶ τὴν προσφορὰν μᾶς σὺν παγκόσμια φιλολογία λιγώτερον πολύτιμη.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη, πάλι, τὴν πρακτικὴν, δὲ βλέπω καθόλου σὲ τί μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἔκδοσις δύο διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, τριῶν τραγωδιῶν ἢ πέντε λόγων ἀρχαίων. Βέβαιον, τὸ φραλιμέντον τῶν παλιῶν μεθόδων τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἔχει ὀδηγήσει καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τελευταῖα σὺν τὸν τρόπον μᾶς σὲ μιὰν ἀνακαίνισιν τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς. «Φιλολογία καὶ Ζωὴ» ἐπιτελοφοροῦσε πρότερον ὁ κ. Συκουτρῆς τὸν ὄρατον τοῦ ἐναρκτήριου σὺν μάθημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ ὁ κ. Γ. Καλλιτσοννάκις ἐτελείωνε τὸ δικόν του ἐναρκτήριον σὺν ἴδιον μάθημα, τὸ 1920, συνιστώντας νὰ «ἐνδυναμώσωμεν» τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας «δι' ἐνεργεῖαν καὶ συγχρόνον πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀντιλήψεις σπουδῆς καὶ μελέτης». Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀνακαίνισιν αὐτὴν, φοβοῦμαι ὅτι ἡ κλασσικὴ φιλολογία—ἀφήνοντας ἔξω τὴν αἰσθητικὴν τῆς ἀξίαν—πολὺ λίγα μπορεῖ νὰ προσφέρει εἰς τὴν σημερινὴν ψυχικὴν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου πάντως πολὺ λιγώτερον ἀπὸ τὴν πατερικὴν φιλολογία. Δὲν ἀμφισβητῶ τὴν παιδευτικὴν τῆς ἀξίαν, δὲ συμμαχῶ μὲ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς πρακτικῆς, ὅπως τὴν

λέγε, εκπαιδύσεως συγκρίνω τοὺς ἀρχαίους κλασσικούς με τοὺς κλασσικούς τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ βρίσκω τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἀσυγκρίτως ἀναγκαίους γιὰ τὴν ἐποχὴ μας.

Ἀλλὰ προχωρῶ στὴ σύγκριση μεταξύ τῆς βιβλιοθήκης πού ἐτοιμάζεται, καὶ ἐκείνης τῆς ὁποίας τὴ δημιουργία εἰσηγοῦμαι. (Ξέρω ὅτι ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» μπορεῖ νὰ περιλάβει καὶ ἔργα μεταγενέστερα, μὰ δὲ μὰ φτάνει αὐτό). Οἱ ἐκδόσεις τῆς πατρολογίας καὶ λιγοστεῖς εἶναι καὶ σπάνιες καὶ ἀπρόσιτες. Μία νέα ἐκδοση ἐκλογῶν ἀπὸ τοὺς Πατέρες, θὰ ἔρθει, φιλολογικά, τὰ συμπληρώσει ἕνα ἀληθινὸ κενό, θὰ εἶναι ἔργο πού θὰ μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὰ ὄρια τοῦ τύπου μας, θὰ μπορεῖ νὰ γίνει πραγματικὴ προσφορά στὴν παγκόσμια φιλολογία. Μὰ ἡ προσφορά αὕτη θὰ εἶχε τρόπο νὰ γίνει ἀκόμη πὺρ σημαντικὴ: ἡ χριστιανικὴ μας φιλολογία περιλαμβάνει ἔργα πού μένουν ἀκόμη ἀνέκδοτα· ἄλλα τῶν ὁποίων ἡ φιλολογικὴ ἐπεξεργασία εἶναι ἀκόμη ὑποτυπώδης. Αὐτὸ θὰ ἦταν τῆς δικῆς μας· παράλληλα μὲ τὴν «Πατερικὴ Βιβλιοθήκη» νὰ ἀναλάβει τέτοιες ἀληθινὰ πρωτότυπες καὶ φιλολογικὰ δημιουργικὲς ἐργασίες· αὕτη εἶναι ἡ μόνη θέση πού τῆς μένει κενὴ μέσα στὴ παγκόσμια ἀκαδημαϊκὴ ζωὴ. Ἐνα τέτοιο ἔργο πού θὰ ἀπέφευγε καὶ πολὺ περισσότερα, γιατί θὰ ἦταν πὺρ περιζήτητο, καθὼ μοναδικό, θὰ εἴρησκε στήριγμα, σὲ ἕνα του μέρους, καὶ στὶς ἑλληνικὲς βιβλιοθηκὲς πολὺ πλούσιες σχετικὰ, σὲ χριστιανικὰ χειρόγραφα.

* * *

Τὰ ἔργα αὐτὰ — νέες ἐκδόσεις καὶ ἐπανέκδοσεις — πρέπει νὰ γίνουν κατ' ἐξοχὴν τὸ φιλολογικὸ ἔργο τῆς Ἀκαδημίας μας. Τὰ μέσα ὑπάρχουν καὶ — ἀσυγκρίτως σπουδαιότερο — ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος πού θὰ τὰ ἐμψυχώσει, θὰ τὰ οργανώσει, θὰ ρυθμίσει τὸ ξεκίνημα γιὰ ἕνα τέτοιο μακροχρόνιο δημιούργημα. Ἄν κρίνω ἀπὸ μερικὲς ἰδιωτικὲς συνομιλίες πού ἔτυχε νὰ κρίνω μὲ μέλη τῆς Ἀκαδημίας καὶ μὲ ἄλλους ἐπάνω στὸ θέμα αὐτό, μὴν εἰσήγησι τοῦ κ. Α. Σ. Μπαλάνου σχετικὴ, πολλοὺς θὰ συγκινοῦσε. Ὅσο γιὰ μένα, τὴ λαχταρῶ καὶ τὴν περιμένω.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

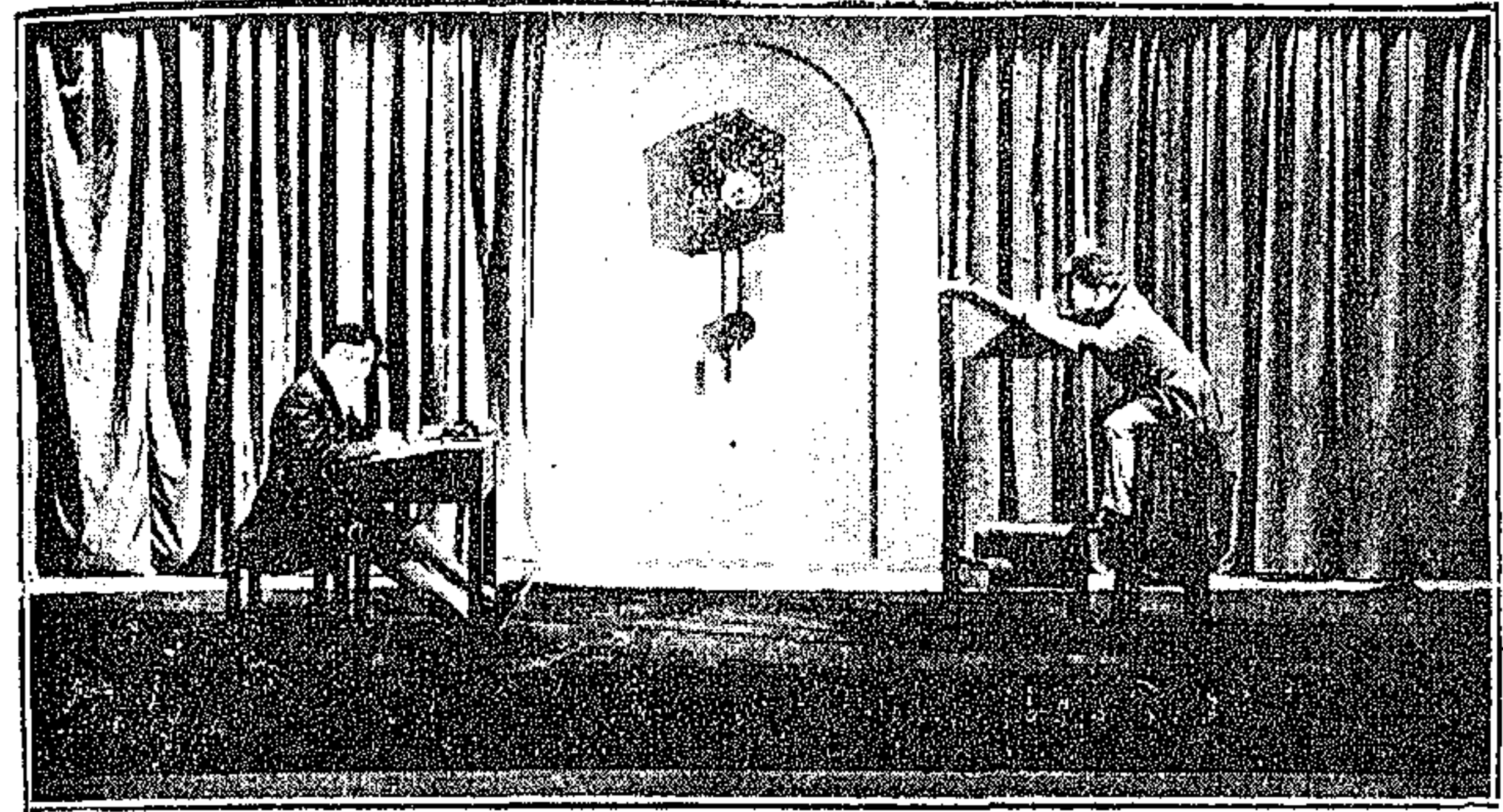
* **Υπαίθριο θέατρο:** Ἀγγ. Σικελιανοῦ, «Ὁ Διθύραμος τοῦ Ρόδου». — **Ἐθνικὸ θέατρο:** Α. de Misset, «Τὸ Φανάρι», κωμῶδία σὲ 3 πράξεις καὶ 10 εἰκόνες. — Τρ. Μπερνάρ, «Τὸ Ζιζάνιο», μονόπρακτὴ κωμῶδία.

Ὅταν διάβασα πέρασ τὸ ποίημα τοῦ κ. Σικελιανοῦ, οὐδέποτε φαντάσθηκα ὅτι θὰ τὸ ἐβλεπα νὰ παρασταίνεται στὸ θέατρο—ἔστω καὶ σ' ἕνα εἰδικὸ θέατρο— καὶ ὅτι ἡ θεατρικὴ ἐμφάνισι εἶταν ὁ προσορισμὸς πού φιλοδοξοῦσε γιὰ τὸ ἔργο του ὁ ποιητής. Ὁ «Διθύραμος τοῦ Ρόδου» εἶναι ἕνα καθαρὸ ποίημα, πού μπορεῖ ν' ἀκλουθεῖ τὴ διαλογικὴ μορφή, ἀλλὰ

στερεῖται ἐντελῶς ἀπὸ κάθε δράση καὶ δραματικότητα, καὶ πού ἔχει ὅλες τὶς χαρακτηριστικὲς ἀρετὲς καὶ τὰ μεγάλα ἐλαττώματα κάθε ἔργου τοῦ κ. Σικελιανοῦ. Οἱ ἐπιβλητικὲς, ζωηρὰ παραστατικὲς καὶ ἔντονα χρωματισμένες πρωτότυπες εἰκόνες ἀφθονοῦν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ἡχηροί, ἀρμονικοὶ στίχοι στὸ σύνολο εἶναι διάχυτη μὴ διάθεση λυρικῆς ἐξάρσεως. Ἀλλὰ τὸ φιλοσοφικὸ νόημα πού ἐπιμένει ὁ κ. Σικελιανός, — ἀπὸ τότε πού δὲν τοῦ ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἕνας ἐκλεκτὸς ποιητής, γιατί ἀπεφάσισε ὅτι εἶναι ὁ Ἐκλεκτὸς πού θὰ ὀδηγήσει τὴν Ἑλλάδα καὶ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα σὲ ἕψιστους προορισμούς, — νὰ προβάλει μέσα ἀπὸ κάθε του ἔργο, παραμένει ἐντελῶς ἀκαθόριστο καὶ ῥηχό. Ὁ κ. Σικελιανός ἰσχυρίζεται ὅτι ἀνακάλυψε τὴ μυστικὴ ἔννοια τοῦ συμβολικοῦ ὀρθοῦ ρόδου, καὶ ὅτι ἀποκαλύπτοντας τὴν ἔννοια αὕτη, προσφέρει στὴν ἀνθρωπότητα μὴν ἀλήθεια μέγιστης σημασίας. Διάβασα μὲ προσοχὴ ὅλο τὸ «Διθύραμο τοῦ Ρόδου», ὁ ὁποῖος, ὅπως ὅλα τὰ ἔργα τοῦ κ. Σικελιανοῦ, εἶναι ὑπερβολικὰ μακρὺς καὶ συχνὰ κουραστικὰ φιλύραρος· δὲν ξύπνησε ἄλλη ἰδέα μέσα μου παρά τὴν αἰώνια ὅσο καὶ χλιοσειωμένη ἔννοια τῆς συγγένειας ὅλων τῶν λαῶν στὸν κόσμον τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας...

Θὰ μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, ἔάν δὲν τὴν περιμένα, ἡ ἀπειρὴ ἀπορία τῶν ξένων διανοοῦμενων καὶ περιηγητῶν μὲ τοὺς ὁποῖους ἔτυχε νὰ συνταξιδεύω, ὅταν διάβασαν τὸ «Διθύραμο τοῦ Ρόδου», τοῦ ὁποῖου μὴ μετάρφραση εἶχε σπῆσει νὰ τοὺς στείλει ὁ κ. Σικελιανός ὅταν εἶσαν ἀκόμη στὸ Ναύπλιο. Τὸ ἔργο ἔχανε ἐντελῶς στὴ μετάφραση τὴν κάποια μαγεία τοῦ πρωτότυπου λόγου, καὶ ὅλοι ρωτοῦσαν: «Αὕτη ἡ πολυλογία εἶναι τὸ ποίημα πού πρόκειται νὰ μᾶς ἀνακοινώσει ἕνα καινούριο καὶ σπουδαῖο μήνυμα; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ σταθεῖ στὸ θέατρο;» Στὴν πρώτη τους ἐρώτησι, ἀναγκάσθηκα νὰ τοὺς ἀπαντήσω ὅτι συμφωνῶ μὲ τὴν ἀπορία τους, στὴ δεύτερη ὁμως ἐρώτησι τοὺς ἀπήντησα ὅτι ὅσο καὶ ἂν φαίνεται βέβαια κατ' ἀρχὴν ἐντελῶς ἀπίθανη ἡ ἐπιτυχία, πρέπει κανεὶς ἐν τούτοις νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν κ. Σικελιανοῦ πού ἀνέλαβε τὴν παράστασι. Ἡ κ. Σικελιανοῦ ἔδειξε, μὲ τὸ αἰσθητικὸ της κατόρθωμα στοὺς Δελφούς, ὅτι ξέρει νὰ δημιουργεῖ ὁμορφιά.

Καὶ πραγματικὰ, ἡ κ. Σικελιανοῦ παρουσίασε ἕνα σπάνιο, ἕνα ἐξαιρετικὸ θέαμα. Τὸ ἔργο διατήρησε φυσικὰ ὅλα του τὰ ἐλαττώματα: τὴν ἀοριστία του καὶ τὸ κουραστικὸ του μακρὺς· ἂν ὁ μὸς ὁ βερσιπλισμὸς εἶχε συντομευθεῖ καὶ ἡ ὅλη παράστασι εἶχε διαφεύξει ἀντὶ μιὰ μισητὴ ὥρα τρεῖς τέταρτα τῆς ὥρας, θὰ εἶχε μεταδοθεῖ πολὺ ἔντονα ἕνας ἐνθουσιασμὸς καὶ μὴ συγκίνηση. Ἡ κ. Σικελιανοῦ τόνισε τὴ λυρικὴ διάθεσι τοῦ ποιήματος. Ὁ ποιητής δὲν διασαφηνίζει τὸ σύμβολο τοῦ ρόδου... ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς εὐκολὰ νὰ τὸ φαντασθεῖ. Γιατί νὰ μὴν εἶναι τὸ ρόδον στὸ ἰδανικὸ, ὁποιοδήποτε ἰδανικὸ; Ἡ κ. Σικελιανοῦ κατόρθωσε νὰ ἐκφράσει μὲ μελετημένους, ἀντιγραμμένους ἀπὸ ἀρχαῖα ἀγγεῖα, πολὺ πλα-

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὸ «Φανάρι» τοῦ Μισσέ.—Σκηνογραφία ΚΑ. ΚΛΩΝΗ—Φωτογραφία Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

στικὲς καὶ αἰσθητικὲς στάσεις καὶ κινήσεις, καὶ μὲ ρυθμικοὺς ὄραλους χοροὺς, τὴν ἔξαση γιὰ τὸ ρόδον-ἰδανικόν. Ἐνας χορὸς νέων, ὑπέροχα γυμνῶν μὲ κοστούμια πού εἶχε ὑφάνει ἡ ἴδια ἡ κ. Σικελιανοῦ καὶ τέλεια γυμνασμένους καὶ συντονισμένους — φαντάζομαι μὲ πόσον κόπο, γιατί κανένας ἀπὸ τοὺς ἐρασιτέχνες πού τὸν ἀποτελοῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πρῶτον κορυφαῖο πού εἶχε μὴ θέρημν μέσα του, δὲν ἔδειχνε τολέντο, — περὶ ἀρχισε στὴ σύλληψη καὶ στὴ θέλησι τῆς κ. Σικελιανοῦ καὶ ἔδωσε στοὺς θεατὰς μὴ χαρὰ τῶν ματιῶν καὶ μὴν ἀνάτησι. Μερικὲς προπάντων εἰκόνες, ὅπως π. χ. ἡ ἀφιξη τῶν ἠθοποιῶν ἀπὸ τὸν ἀπέναντι λόφον, ἡ ἐπίκλησι στὸν ἥλιο, καὶ ὅλες ὅσες συνοδεύονταν ἀπὸ μὴν ὁμαδικὴ συναρπαστικὴν ἀπαγγελία, ἐπιβλήθησαν καὶ γοήτεψαν σὰ μὴ ἐξαύλωσι.

Ἡ κ. Σικελιανοῦ προσέφερε μὴν παράστασι πολὺ αἰσθητικὴ καὶ δονισμένη ἀπὸ παλμὸ καὶ διάθεσι· αὐτὸ εἶναι φυσικὰ πολὺ, πάρα πολὺ· δυστυχῶς δὲν ἔπαρκει στὸ ζεῦγος Σικελιανοῦ. Ἡ κ. Σικελιανοῦ, παρασυρμένη ἀπὸ τὴν ἀποκαλυπτικὴ μαγία τοῦ κ. Σικελιανοῦ, ἐξεπρόνησε πρὶν ἀπὸ τὴν παράστασι ἕνα λόγο ὁ ὁποῖος, καθὼς πρόβαλλε ἐξογκωμένους ἀξιώσεις, κωμικοποίησης κάπως ἢ τουλάχιστον ἀδυνατίσε τὸ καλλιτεχνικὸ τῆς ἔργου. Τόνισε ὅτι μαζί μὲ τὸν κ. Σικελιανὸ ἀποβλέπον καὶ νὰ ξαναδώσουν δυναμικὴ ζωὴ στὶς ἀρχαῖες μορφές τέχνης, στὴν τραγωδία καὶ στὸ διθύραμβο, καὶ ἐπιζητοῦν καὶ κάτι περισσότερο ἀκόμη: μὲσω τῆς τραγωδίας καὶ τοῦ διθύραμβου νὰ πλουτίσουν τὸ σύγχρονον πνεῦμα. Ἡ κ. Σικελιανοῦ λησιμονεῖ ὅτι ὁ διθύραμβος καὶ ἡ τραγωδία εἶσαν ἐκφράσεις μιᾶς θερηκεῖας τῆς ὁποίας ἡ πῖστη ἐξέλειπε, καὶ εἶναι κατὰ συνέπειαν μορφές τέχνης στὶς

ὁποῖες δὲν μπορεῖ πῖα νὰ ζωρέσει οὐσιαστικὸ περιεχόμενον.

Ἄς εἶναι! Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Σικελιανοῦ, μὲ τὴν ἀπόφασί τους νὰ μεταφέρουν πῖα τὶς Δελφικὲς Γιορτὲς στὰς Ἀθήνας, οἱ ὁποῖες μόνες προσφέρουν σήμερον τὴν ἀνεσι καὶ εἶναι ἀπαρασίτητη γιὰ νὰ ἀπολαύσει κανεὶς ἕνα καλλιτεχνικὸ θέαμα, μὲ τὴν κροσπάθειαν πού κατέβαλλαν γιὰ νὰ ἐξεύρουν στὰς Ἀθήνας ἕνα χώρον κατάλληλον γιὰ ὑπαίθριο θέατρο, ἔδειξαν ὅτι, ὑποχωρώντας, ἀρχίζουσαν νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴν πραγματικότητα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Ὁ χώρος πού ἀνεκάλυψαν, χωρὶς νὰ ἔχει βέβαια τὴν τραγικὴ καὶ ὑπέροχη μεγαλοπρέπειαν τοῦ δελφικοῦ τοπεῖου, ἀνοίγεται σ' ἕνα γοητευτικὸ πανόραμα· ἡ ἀκουστικὴ του, ὅσο μπόρεσα νὰ κρίνω, εἶναι πολὺ καλὴ, τουλάχιστον ἴσαμε ἕνα ὁρισμένο ὕψος, γιατί οἱ θεαταῖς πού εἶσαν πολὺ ψηλά παραπονέθησαν ὅτι δὲν ἄκουαν τίποτε καὶ προκάλεσαν καὶ κάποιον ἀκαταστασίον. Στὸ μέλλον ὁ ἀριθμὸς τῶν θεατῶν μπορεῖ νὰ περιορισθεῖ· δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ μαυρίζε ὁ χώρος ἀπὸ κόσμον ἴσαμε τὴν κορυφὴν του. Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Σικελιανοῦ ἄς συνεχίσουν τὴν ὑποχωρητικότητά τους· ἄς παραδεχθοῦν ὅτι οἱ ἀρχαῖες τραγωδίες τῶν ὁποίων εἶναι περὶ τὸ, νομίζω, νὰ γίνονται σύγχρονες ἀπομιμήσεις, δὲν μποροῦν πῖα νὰ ἀναπτύξουν τὸ πνεῦμα — πού δὲν καλλιεργεῖται ἄλλωστε οὔτε καὶ μὲ τὸ σύγχρονον θέατρο — δὲν μποροῦν πῖα νὰ προσφέρουν κάτι νέο, ἀλλ' ὅτι καὶ μὴν καθαρὰ αἰσθητικὴ παράστασι πού διοχετεύει μὴν πνευή ποιήσεως ἔχει καὶ αὕτη μὴν σημαντικὴ ἀξία. Ἐχει ἀξία καὶ γιὰ τὸ γηγενὴ πληθυσμὸν καὶ γιὰ τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς θὰ προσελκυσθοῦν στὴν Ἑλλάδα ὅταν διοργανωθεῖ τα-

ή του Χάινε, βρίσκεται και στην πιο ασήμινη σκηνή της ταινίας. Όπως όλοι οι μεγάλοι σκηνοθέτες, όπως ο Πάμπστ, όπως ο Άλβεν-στάιν, όπως ο Οζέπ, όπως ο Μαμουλιάν, όπως ο Πουντόβκιν, όπως ο Ντοβτσάνκο, όπως ο Ζόντμακ, όπως ο Έκκ, όπως ο Γκρίφφιν, έτσι και ο Κλάιρ είναι ποιητής. Και στα περισσότερα έργα του χρησιμοποιεί σκόπιμα το χιούμορ, το γέλιο και τη σαύρα, για να κρύψει τη βαθειά συγκίνηση, που τα κλημμυρίζει.

Στην επιτυχία του έργου συνετέλεσε σημαντικά το καίξιμο των ήθοποιών, που είναι ο Ένας καλλιτέρας από τον άλλο, και η μουσική του Ζώρζ Όρικ, του νέου και μοντέρνου γάλλου συνθέτη, που διά αξίως να τον θυμηθεί ο κ. Μητροκόπουλος για το πρόγραμμα της άλλης μουσικής σαιζόν. Έχουμε συνηθίσει ως τώρα να βλέπουμε ταινίες, όπου η μουσική συνοδεία είναι σχεδόν πάντα ένα πρόχειρο ποπουρί, που κολλάει ήπιος-ήπιος στο φιλμ, χωρίς καμμιάν έσωτερική συνοχή μουσικής και εικόνων. Μας έκανε, λοιπόν, πραγματικά ευχάριστη έκκληση η μουσική του Όρικ στα «A nous la Liberté», που είναι απόλυτα αρμονισμένη με το έργο. Απλή, λαϊκή, περιγραφική, η μουσική αυτή μας αποκαλύπτει έναν Όρικ που μάς ήταν σχεδόν άγνωστος, αλλά ξειρατικά σωματιθί. Ίδιως το τραγούδι «A nous la Liberté» είναι ένα άριστο έργο του είδους.

**

Το «City Streets» (κι' αυτό μεταφράστηκε, σύμφωνα με τη φοιτητική συνήθεια που έχουν οι αθηναίοι κινηματογραφικοί επιχειρηματίες με τον οίκο και άνοητο τίτλο «Δικός σου για πάντα»), δεν έχει, βέβαια, την καλλιτεχνική αξία του άριστου έργου του Ρενέ Κλάιρ. Η ταινία αυτή του Ρουμπέν Μαμουλιάν, του νεορού άρμένη σκηνοθέτη, που επιβλήθηκε στο Χόλλυγουντ, μέσα σε τόσο λίγο καιρό, είναι μια ρεαλιστική, αληθινή και άμελικτη εικόνα της άπειροχρητής διαφθοράς που επικρατεί σήμερα στην αμερικανική κοινωνία, όπου απόλυτοι κύριοι παραμένουν οι γκάγκστερς. Μια συνηθισμένη ιστορία γκάγκστερς είναι και η ταινία αυτή, μια από τις λιγότερες, τις πιο αληθινές και τις καλύτερες που μάς έχει δώσει τα τελευταία χρόνια ο αμερικανικός κινηματογράφος. Οι αμερικανοί την έχουν αποκηρύξει: τρέμουν την αλήθεια. Ο Μαμουλιάν, χωρίς να ξεφύγει από τη γνωστή τεχνική του Χόλλυγουντ, κατόρθωσε να απαλλαγεί από όλες τις συμβατικότητες των αμερικανών, μπόρεσε να μη παρασυρθεί από το κακό γούστο που κυβερνά το Χόλλυγουντ, δε ζήτησε υπερβολές, άρκεστηκε σε λιτά μέσα, κι' έτσι μάς έδωσε μια ταινία αξιόλογη, ξειρατικά καλή. Είναι αλήθεια ότι βρήκε μοναδικούς βοηθούς στους πρωταγωνιστές του. Ο Γκάρν Κοΰπερ είναι—μαζί με τον Κλάρκ Γκέμπλ—ο καλύτερος αμερικανός «ξέν-πρεμιέ», και η Σουλβία Σίδνεϋ, ή μάλλον άσημη αυτή ξειρακινισμένη ρωσίδα, είναι, μαζί με την Έλίσσα Λάντι, οι μόνες καινούριες βεντέτες του

Χόλλυγουντ με τάλανο πραγματικά δημιουργικό, ικανές να συναγωνιστούν τις μεγάλες καλλιτέχνιδες της οθόνης, μια Γκρέτα Γκάρμπο, μια Ζινά Μανές, μια Πόλα Νέγκρι. Η Σουλβία Σίδνεϋ έχει στιγμές, στην ταινία αυτή, που την αποκαλύπτουν πραγματικά μεγάλη καλλιτέχινδα. Είχαν δικιο όσοι είπαν ότι το Χόλλυγουντ βρήκε το λαμπρότερό του άστρι.

Με τα δύο αυτά έργα—από τα καλύτερα του έτους—κλείνει η έφρατεινή κινηματογραφική σαιζόν. Δεν ήταν κακή. Μας έδωσε μερικά άριστο έργα, και πρό πάντων το «Δόν Κιζώτη». Για το έργο αυτό του Πάμπστ χροιστώ ένα άρθρο στους άναγνώστες της «Νέας Έστίας». Άς είναι στο επόμενο φύλλο.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΓΓΛΙΑ

Ένα έργο, πρωτόλειο όμως, που έχει επαινεθεί από τους κριτικούς, είναι το έργο ενός σκώτου συγγραφέως, του Τζαίμς Μπούρκ (James Burke), που φέρει τον τίτλο «The World his Pillow», «Τόν κόσμο για προσκέφαλό του», και περιγράφει με εικονικές και δυνατό ύφος την ιστορία ενός νέου σκωτσέζου που άφηνε το χαριτωμένο χωριό του με τους άπλους κι' άκακους ανθρώπους του και την ήσυχη ζωή του για να πάει στη Γλασκώβη να εργασθεί ύστερ' από το θάνατο του πατέρα του. Αντικρύζει όλη τη σκληρότητα και τις άθλιότητες της βιοπάλης. Δε μπορεί να ζήσει έξω από την άτιμωσία του χωριού του κι' ούτε μπορεί να βρή άλλο τους αγαθούς του ανθρώπους. Μά κι' εκεί πέρα στο χωριό τίποτε πιά δεν του άπομένει, ο πατέρας του πέθανε κι' η άγάπη του ή πρώτη του έφρυγε. Άρχίζει να εργάζεται σε γραφείο, άλλ' είναι πολύ άπειρος και έχει πλατεί άθροιστικά ιδανικά και είναι πολύ νέος για να γνωρίζει να συμβιβάζεται με τη πραγματικότητα. Έχει όλη τη δύναμη να προχωρήσει και να βγει νικητής στη ζωή, αλλά ιδεολόγος όπως είναι, άπογοητεύεται εύκολα και ξαναγυρίζει στο μικρό του χωριό, το Μπαλγκρέγκαν, για να ξαναβρεί την εύτυχία που ή μεγάλη πολιτεία δεν μπόρεσε να του δώσει, και να ξαναζήσει μέσα στη θειαστική του φύση.

Ο Μπούρκ δεν έχει βέβαια μεγάλη δύναμη, αλλά γράφει με χάρη το θέμα του και με περιγραφική ικανότητα αξιοζήλευτη ώστε να δίνει την ύπόνοια στους κριτικούς ότι έζησεν ο ίδιος το θέμα που περιγράφει.

Άνάμεσα στις εκδόσεις των τελευταίων ημερών ξεχωρίζουν και τρία έργα σχετιζόμενα με την Ελλάδα. Το ένα, μια επίτομη ιστορία των Άθηνων από την αρχαία εποχή ως σήμερα, γραμμένη επί τη βάση όλων των νεωτέρων πηγών από την Ellen S. Bosanquet, εκδίδεται πολύ επίκαιρα ως μια άγγλική συμμετοχή στον έφοτασμό των εκατόχρονων των Άθηνων ως πρωτεύουσής της Έλευθέρας Ελλάδος. Το δεύτερο

βιβλίο είναι μια όμοια περιγραφή με άδρες πινελιές της ζωής της άγροτικής Ελλάδος, κυρίως όμως της παλαιάς Ελλάδος, Στερεάς και Πελοποννήσου, γραμμένη από τον κ. Η. Ν. Κιττο. Το βιβλίο επιγράφεται «Στά Έλληνικά βουνά» (In the Mountains of Greece) και κρίνεται ως πολύ ζωντανή περιγραφή της ελληνικής φύσεως και των έθιμων του λαού μας. Ο συγγραφέας γράφει με άρκετή συμπάθεια για τη ελληνική ζωή και με άγάπη προς την άπαράμιλλη ελληνική παιθο. Κι' οι δύο αυτές εκδόσεις άφείλονται στο γνωστόν εκδοτικό οίκον Methuen.

Το τρίτο έργο άναφέρεται στη Βυζαντινή Ελλάδα. Επιγράφεται «Βυζαντινός Πολιτισμός» και είναι γραμμένο από τον κ. Steven Runciman, που μέσα στις 300 περίπου σελίδες του έργου του προσπαθεί να δώσει μια εικόνα του βυζαντινού πολιτισμού και της εξέλιξής του επί μια και πλέον χιλιετίδα, και να τον εξηγήσει όσο μπορεί με ίκανοποιητικά. Έν τούτοις και ο κ. Runciman περιπίπτει, παρ' όλη την προσπάθειά του να φανεί άμερόληπτος και την άγάπη του προς τις άρετές του βυζαντινού ελληνισμού, στο συνηθισμένο λάθος που περιπίπτουν πολλοί που κρίνουν μαρινές εποχές με το σημερινό πνεύμα και όχι εν σχέσει προς τις συνθήκες και το περιβάλλον τους.

Έτσι και ο συγγραφέας του «Βυζαντινού Πολιτισμού» επιμένει πολύ στη θρησκοληψία και την άγροότητα των βυζαντινών, φράνοντας καμμιά φορά μέχρι σκεπασμού. Άλλά ταυτοχρόνως προσπαθεί να δώσει μια εύλογα φανή εξήγηση με την έρμηνεία της άναμίξεως του ρωμαϊκού αίματος με το ελληνικό και τη μετέπειτα προσθήκη και άπειροχρητής στοιχείου στον όργανισμό της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Έτσι εξηγεί το γεγονός της ξειρατικής σκληρότητας σ' όμισημένες περιπτώσεις και το έθιμο του ένουχισμού και της άποκοπής μελών του σώματος για τιμωρία, καθώς και το ότι οι Βυζαντινοί ήταν ύστατοι και θαρραλέοι μάλλον παρά καρτερικοί, πράγμα που το άποδίδει στην ύπερίσχυση του ελληνικού χαρακτήρος επί του ρωμαϊκού.

Στο κεφάλαιο όμως του έργου που άναφέρεται στο βυζαντινό κληροδότημα προς τον πολιτισμό, το όποιον είναι και το σπουδαιότερο του όλου βιβλίου, ο συγγραφέας παραδέχεται την πολύσημη ύπηρεσία που παρήσχησαν οι βυζαντινοί ως θεματοφύλακες των φιλολογικών θησαυρών της κλασικής ελληνικής εποχής και τη συμβολή τους στην τέχνη και ιδίως την αρχιτεκτονική με την Άγ. Σοφία της Κωνσταντινουπόλεως και τον Άγ. Μάρκο της Βενετίας, που τα θεωρεί ως τα καλύτερα δείγματα της βυζαντινής τέχνης.

Ο συγγραφέας άσχολεϊται επίσης με την άνάπτυξη των γραμμάτων και τα παιδαγωγικά συστήματα στο Βυζάντιον, με την άνθηση της θεολογίας και των θρησκευτικών ύμνων και πολύ λίγο, δυστυχώς, με τη βυζαντινή άγιογραφία.

Το έργο έχει πολύ ένδιαφέρον παρ' όλη τη συντομία σε πολλά μέρη και τις παραλήψεις που άπαρχουν. Μπορεί εν τούτοις να το κατατάξει κανείς πλάι στο έργο του κ. Βασελίτζ «Βυζαντινόν και Βυζαντινός Πολιτισμός» και ταυτοχρόνως να λυπηθεί για την πρόωγη άπόλειψή του μεγάλου βυζαντινολόγου άγγλου καθηγητού Burg, που δεν πρόφρασε να μάς δώσει τη συνέχεια του όμοιου του διτόμου έργου περί της ιστορίας της καθαρής βυζαντινής εποχής, όταν πιά το Βυζάντιον άπέβαλε τελείως τη ρωμαϊκή τήβεννο για να προσηλωθεί στο σταυρό.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΑΙΜΙΛΙΟΣ

ΤΟΥΡΚΙΑ

Ένα από τα μεγάλα έργα της επαναστατικής Τουρκίας, είναι ή γλωσσική μεταρρύθμιση. Το έργο αυτό, άρχισμένο με τις σοφές οδηγίες του Γαζή, από το περσικό «Κουρουλιά» του Ντολμά-Μπαζέ (βλ. Ν. Ε., φ. 112, σ. 1225) και συνεχισμένο άπ' τον Σ. Μ. Τ. Γ., δίνει κόλας τους πρώτους του καρπούς. Ολόκληρος ο διανοσόμενος κόσμος της Τουρκίας, μ' ένθουσιασμό και πίστη ρίχτηκε στον άγώνα να ξεπετάξει από την όμοια γλώσσα του τα σκιάχτρα της άραβικής και της περσικής. Ός πριν μερικά χρόνια, στο γραφείο, φιλολογικά ή όχι, μέσα στις εκατό λέξεις, βρίσκονταν μονάχα δέκα καθαρά τουρκικά. Σε λίγο διάστημα, με την προσπάθεια των διανοσούμενων, οι δέκα αυτές γίνθηκαν ένενήντα, και σήμερα γίνεται προσπάθεια τα τουρκικά γραφτά να είναι γραμμένα στην καθάρια πρωτόγονη τουρκική γλώσσα κι' όχι στην πομπώδη οθωμανική, τη φορτωμένη από ξένες λέξεις κι' εκφράσεις. Η γλωσσική έρευνα που ξειρήκωσε ολόκληρη την Τουρκία στη μεταρρύθμιση της γλώσσας της, άρχισε στις 12 Μαρτίου. Ο Σ. Μ. Τ. Γ. δημοσιεύει καθημερινά στις έφημερίδες 15 - 20 λέξεις με ρίζα περσική, άραβική ή ξένη και ζητά τις αντίστοιχες τους τουρκικές. Κι' όλοι όσοι μπορούν, μ' άφοσίωση κι' ένθουσιασμό προτάκουστο, προσπαθούν να φηνούν όσο το δυνατό πιο χρήσιμα το μεγάλο έργο του Σινδέκιου. Άφού συγκυνηθούν οι άπαντήσεις, θα διαλεχθούν και θα συσταχτεί το «Μεγάλο Λεξικό της Τουρκικής Γλώσσας» που θάνα πιά το θεμέλιο κάθε γραφτού τουρκικού.

Ο ένθουσιασμός κι' ή προθυμία που παρακαλούνται μικροί και μεγάλοι τη μεταρρύθμιση αυτή, μάς κάνει να σκεφτάμαστε, άλλοίμονο, και το δικό μας το γλωσσικό ζήτημα που χρόνια τώρα θαλασσοδένεται στο πέλαγος της καθαρής και της δημοτικής. Στην Τουρκία, δεν πέρασε χρόνος που άρχισε ή προσπάθεια για το ζωντανό της έθνικής γλώσσας, και σήμερα ή γλώσσα του πλήθους είναι κι' έπίσημη γλώσσα του κράτους. Ο Γαζή κι' όλοι οι άρχηγοί της τουρκικής επανάστασης, γράφουν τα διαγγέλματα και τα τηλεγραφήματά τους στην ολόκαθαρη, την καθάρια τουρκική. Ο Τούρκος κατάλαβε πως για να μπορεί να εκφράζει, τι νοιώθει και να συγκινεί τον αντίκρυνό του, του χρειάζεται μια γλώσσα καθάρια.

για δική του, ἀρόλονη ἀπὸ ξένα στοιχεία. Καί μιά τέτοια γλώσσα δημιουργεῖ μὲ τὴ γλωσσικὴ ἔμφυνη τῆς 12 Μαρτίου.

.

Στὶς 31 Μαρτίου, τὸ «Νταρουμπεντάη» τε-
λείωσε τὶς παραστάσεις του μὲ τὸ διαλεχτὸ
πεντάπρακτο τοῦ Χάρουτμανν. Ἐνῶ ὁ ἥλιος
δύει... Στὴ φετεινὴ του περίοδο, τὸ «Δημο-
κρατικὸ Θέατρο» τῆς Πόλης σημεῖωσε ἀρκετὲς ἐ-
πιτυχίες, καὶ ἰδιαίτερα στὸ ἀνεβασμὰ τῆς ὁραίας
ὀπερέττας «Οἷτες Σαίτ» (Τρεῖς ὄρες) τῶν Δζε-
μάλ καὶ Ἰκζέρη Ρασιτ. Ἐνας ὅμως αὐστηρότε-
ρος κριτικὸς θὰ μπορούσε νὰ παρατηρήσει πὸς
εἶναι λυπηρὸ τὸ ὅτι, παράλληλα μὲ τὶς ὀπερέττες
—ἀνεβασμένους ὄλες μὲ ἠθοποιούς πρόζας—δὲν
παίζθηκαν καὶ ἔργα πὸ δύνανά, πὸ διανοητι-
κά. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὸ «Ἐνῶ ὁ ἥλιος δύει...»
καὶ τὸ «Μπὶν ὀλνὸ ἔβι» (Τὸ σατιρικὸ τοῦ μακα-
ρίτη) τοῦ Νιζίμ Χιζμέτ, στὸ πρόγραμμα δὲ θὰ
βρούμε παρὶ ὀπερέττες καὶ ἐπαναλήψεις ἔργων
παλιῶν. Ἴσως γιὰ τὸ «Νταρουμπεντάη» θέ-
λησε νὰ τραβήξει περισσότερο τὸν κόσμον, πού
βαρύνει, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, νὰ παρακολουθεῖ
ἔργα βαρεὰ καὶ πού θέλουν περισυλλογὴ.
Ἐπίσης, ῥιζογοντας μιὰ ματιὰ στὸ δραματολό-
γιό τῆς ἐρχόμενης σαζάν, (Ὀκτώβης 1933—
Μάρτης 1933), μπορούμε νὰ μαστε πέρα γιὰ πέ-
ρα ἐκσυνομημένα. Τὰ ἔργα πού ἀναγγέλλον-
ται γι' αὐτὴ θάνα σὰν ἕνα εἶδος ρεβάνς γιὰ
τὰ φετεινά. Καὶ εἶναι τὰ κομμάτια αὐτὰ ἀπὸ τὰ
πὸ δυνατὰ τοῦ ξένου καὶ τοῦ τουρκικοῦ δραμα-
τολόγιου. Ἔχουμε τὸ «Monsieur Lambertier»
τοῦ L. Verneuil, σὲ παράφραση («Ἰὰ ντου-
σράν» «Δυὸ ἐχθροὶ») τοῦ Ἐρτογρούλ Μουζίν, τὸ
«Ἀνθρώπινο» τοῦ κ. Ξενοπούλου σὲ μετάφραση
(«Χαστά») τοῦ ὑποκρινομένου, τὰ δυνατὰ κωμω-
δικὰ δράματα «Κιοκσουζλέρ» («Οἱ δίχως ῥίξες»)
τοῦ Βεντὰτ Νεντίμ καὶ «Κουρτλὸρ» («Λύκοι»)
τοῦ Δζεβντέτ Κουντρέτ, τὸ «Βολπόνε» καὶ τὴν
«Ἄννα Κρίστι», γνωστὰ στὴν Ἑλλάδα, μαζὺ
μὲ τὸν «Οἰδίποδα Τύραννο» σὲ ἀριστουργημα-
τικὴ μετάφραση τοῦ Κεμάλ Ἐμίν.

Ἐώρα, τὸ «Νταρουμπεντάη» βρῖσκεται στὴν
Ἄγκυρα, καὶ ἕστερ' ἀπὸ περιοδεία δυὸ μηνῶν
στὶς ἐπαρχίες τῆς Ἀνατολῆς θὰ ξαναγοῖσει
στὴν Πόλη. Πρὶν φύγουν, οἱ συμπαθητικοὶ καλ-
λιτέχνες ἔκριναν καθήκον τους ἀπαράτετο νὰ
διοργανώσουν μιὰν εἰσπρακτικὴν παράσταση γιὰ
τὸ εἰκοσιπεντάχρονο ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πὸ πολὺ-
τιμους συναδέλφους τους, τοῦ Μπεχζάτ Χακί.
Ὁ διαλεχτὸς αὐτὸς καλλιτέχνης εἶναι μιὰ προ-
σωπικότητα πού ξόδεψε ὄχι μονάχα εἰκοσπέντε
χρόνια στὸ θέατρο, μὰ ὀλάκερή του τὴ ζωὴ.
Γεννήθηκε σ' αὐτὸ, μεγάλωσε μαζὶ του καὶ μ'
αὐτὸ γερνᾷ. Παρακολουθώντας κανεὶς τὴ ζωὴ
του, παρακολουθεῖ καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ τουρκι-
κοῦ θεάτρου. Ὁ Μπεχζάτ στὴ σκηνὴ διαπρέ-
πει στὴ δημιουργίᾳ ρόλων μὲ πολυσύνθετη ψυ-
χολογία, σὰν τοὺς ἥρωες τοῦ Μολιέρου καὶ τοῦ
Σαίξπηρ. Στὴν Τουρκία εἶναι ὁ μοναδικὸς ἐρ-
μηνευτὴς τους.

Ἡ τιμητικὴ παράσταση στὸ πρόγραμμά της
εἶχε μιὰ σύντομη ὀμιλία τοῦ θεατρικοῦ συγ-

γραφέα Κεμάλ Ἐμίν, παράσταση κορυφαίῃ
ἀπὸ τὸν μοναδικὸ κορυφαίο καλλιτέχνη τῆς Τουρ-
κίας Χαζίμ, παράσταση ὀρτά-ὀγιουνού μ' ὀ-
λους τοὺς ὄρους τοῦ πρωτόγονου αὐτοῦ θέα-
τρου τῶν Τούρκων, ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν
«Κατὰ φαντασίαν ἄσθενῆ» καὶ τὴν ὀπερέττα
«Ὀβίτες Σαάτ». Κομμάτια ἀπὸ τὸν «Ἀμλέτο»
ἐπίσης ἀνεβιάστηκαν καὶ ἀπ' τοὺς βούλγαρους
καλλιτέχνες Κονσιτάνζα Κύροβα, Ὀτζάκοβα
καὶ Μιχαῖλωφ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου τῆς
Βουλγαρίας, σταλμένους ἐπίτηδες γιὰ ν' ἀντι-
προσωπεύουν στὸ Ἰωβίλαϊο τὸ θέατρο τοῦ γει-
τονικοῦ ἔθνους. Οἱ εἰσπράξεις τῆς βραδυᾶς,
πάνω ἀπὸ 6000 λίρες, διατέθηκαν ὄλες γιὰ τὸν
καλλιτέχνη πού γιόρταζε.

ΑΒΡΑΑΜ Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

**Πέτρου Κατσέλη: Σάλισπη: «Ὁθέλλος»
(Νόημα καὶ χαραχτήρες).**

Ὅταν θὰ δημοσιευτεῖ τὸ σημεῖωμα τοῦτο,
θὰ ἔχει κὸλος παιχτεῖ, κατὰ πῶσαν πιθανότητα,
στὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο», ὁ «Ὁθέλλος». Ἐτοὶ τὸ
σημεῖωμά μου θ' ἀποχτήσῃ κάποια ἐπικαιρό-
τητα πού δὲ θὰ τὴν εἶχε ἄλλοιως, ἀφοῦ γρά-
φεται γιὰ βιβλίον πού κυκλοφόρησε ἐδῶ καὶ
δυὸ-τρεῖς μῆνες.

Ἐπίσης, καὶ χωρὶς τὴν ἐπικαιρότητα αὐτὴ,
πὸν θὰ τὴν ἔχει δημιουργήσει, ἴσως, ἡ παράστα-
ση τοῦ «Ὁθέλλου», ἡ μελέτη τοῦ κ. Κατσέλη
θὰ ἔπρεπε νὰ σχολιαστεῖ—ὅπως καὶ σχολιάστη-
κε, κολακευτικά μάλιστα, ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συνα-
δέλφους, — γιὰ τὴν παρ' ὀλα τὰ ἐλαττώματά της,
τὶς παρανοήσεις, τὶς ὑπερβολές, τὸν ἰδεοκρατι-
σμὸ πού τὴ διακινεῖ, εἶναι μιὰ μελέτη ἀξιοπρό-
σεχτη.

Ὁ κ. Κατσέλης μιλεῖ στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης
του γιὰ τὸ «Νόημα τοῦ Θεάτρου». Βρῖσκει ὅτι
τὸ θέατρο εἶναι «τὸ κυριότερο καὶ γενικότερο
κανάλι πού διοχετεύονται οἱ πνευματικὲς δυνά-
μεις» ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπο
«νὰ ἐπικοινωνεῖ ἀποκλυτικὰ μὲ τὸ διπλανό
του» ὅσο τὸ θέατρο, ὅτι τὸ θέατρο εἶναι «ὁ
ζωντανὸς ἄνθρωπος» (μὰ γιὰτί, πρὸς Θεοῦ,
μᾶνο τὸ θέατρο ἢ πρὸ πάντων τὸ θέατρο;), ἢ
ἀποκάλυψή του, ἢ ζωὴ του, ἢ θέση του μέσα
στὸ σύμπαν κτλ. κτλ. Ὁ νέος τεχνοκράτης ὑ-
περτιμᾷ, ἀσφαλῶς, τὴν ἀξία (καὶ τὴ σημασία)
τοῦ θεάτρου, τοῦ ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ καὶ δῶθε,
τουλάχιστον, καὶ ἡ κακὴ αὐτὴ ἐχτίμησι τὸν
σπρώχνει σὲ ἀσυγγώρητες ἀνακρίβειες. Τὴ θέση
τοῦ ἀτόμου μέσα στὸ σύμπαν, τὸν «ἐξοικονω-
νικὸ», τὸν «μοναχικὸ» ἄνθρωπο τὸν ἐκφράζει τὸ
θέατρο βαθεῖα καὶ ὀλοκληρωτικὰ, ὅσο ἡ λυρι-
κὴ ποίηση; Καὶ εἶναι τὸ θέατρο «ἕνα ἐνστικτο
καὶ μιὰ πρωτόγονη ἀνάγκη πού δὲ θὰ πάψει νὰ
ὑπάρχει, σὰν πάθος, ὅσο ὑπάρχει ἄνθρωπος»,
γιὰτί στηρίζεται—κατὰ τὸν Ράϊνχαρτ—«στὴν ἀ-
νάγκη τῆς μεταμόρφωσης», ἢ ὅπως πολὺ βα-
θύτερα καὶ γιὰ πολὺ γενικότερο θέμα ἔλεγε ὁ
Στανιῶλ στὴν ἀνάγκη «τῆς φυγῆς ἀπὸ τὸν ἑαυ-
τό μας»;

Εἶναι ἀρκετὰ τολμηρὴ, ἴσως, δὲ καὶ πρωτό-
τυπη—αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω—ἡ ἐρμηνεία πού δίνει
στὸ νόημα τοῦ σαιξπηρικοῦ δράματος καὶ στὴν
κεντρικὴ μορφή του, ἰδιαίτερος, τὸν «Ὁθέλλο»,
ὁ κ. Κατσέλης. Ὁ «Ὁθέλλος» δὲν εἶναι, κατὰ
τὴ γνώμη του, ἡ τραγωδία ἐνὸς μονάχα ἥρωα,
ἐνὸς «εἰπανικοῦ, ἐρημικοῦ ἀνθρώπου» (σὰν τὸν
Προμηθεῖα) ἀλλ' ὀλης τῆς ἀνθρωπότητος πού
δὲ μπορεί νὰ πραγματώσῃ τὸ ἰδανικόν, γιὰτί τὴν
βαραίνει τὸ... προπατορικὸ ἀμάρτημα. Ἐπί-
σης, δίπλα στὴ συμβολικὴ αὐτὴ σημασία του,
τὴν ἀπροσμέτρητη, ὁ «Ὁθέλλος» παραμένει
καὶ ἄτομο, πού ζεῖ μιὰ ἐντελῶς ἀτομικὴ τρα-
γωδία, (καινὴ σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὄχι
καὶ σ' ὀλη τὴν ἀνθρωπότητα) καὶ ἡ ὀποία κα-
ταλήγει στὴ φρικτότερη καταστροφὴ. Αἰτία
τῆς δυστυχίας του εἶναι ὁ ἀταίριαστος γάμος
(ἢ «inespliance» ὅπως ἔλεγαν οἱ γάλλοι «κοι-
νωνικοὶ» δραματογράφοι τοῦ περασμένου αἰῶνα),
ὁ «ὑψωμὸς του πέρα ἀπὸ τὸ ἄτομό του», πρᾶγ-
μα πού φέρνει τὸν Ὁθέλλο σὲ σύγκρουση
ὄχι μονάχα μὲ τὴν κοινωνία (τόσο ἀδυσώπητοι
εἶναι οἱ νόμοι της) μὰ καὶ μὲ «τοὺς νόμους τῆς
Φύσης». Ὁ «Ὁθέλλος», μ' ὀλα τὰ ἔξοχα ψυχι-
κὰ του χαρίσματα, μ' ὀλη τὴν ἀντορεία του, μ'
ὀλη τὴν πολεμικὴ του αἰγλή, «ἔχει ἀκόμα ψε-
γάδια (λέγει ὁ κ. Κατσέλης), ἔχει ἀπομεινάρια
τῆς βίβαρης ζωῆς του (τρόπους ἀξέστους, νὰ
ποῦμε), δὲν εἶναι, λοιπὸν, ἀξίος νὰ ζευγαρωθεῖ
μὲ τὴν Αὐσδαίμονα, τὴν ἐξάλισα αὐτὴν ὑπαρξή.
πὸ «στὴν ὀμορφιά της, τὴν κοινωνικὴ της θέ-
ση καὶ στὴν ἀγνότητά της ζωντανεύεται ἡ
ἰδέα, τὸ τέλος».

Ἐκεῖ εἶναι ἡ βίαση τοῦ κακοῦ. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ
κατώτερος ἀπ' τὴν Αὐσδαίμονα ὁ Ὁθέλλος,
(κοινωνικά, γιὰτί σὰν ἄνθρωπος εἶναι πολὺ ἀ-
νώτερος της), μὲ τὸ πρῶτο χτύπημα, νοιώθει
ἀκόμα βαθύτερα τὴν κατωτερότητά του, χάνει
μονομᾶς τὴν αὐτοπεποίθησή του, καὶ μὴ μπο-
ρώντας ἀπὸ τίποτε ἄλλο νὰ κρατηθεῖ, τσακί-
ζεται.

Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ αἰτία τοῦ δράματος
τοῦ Ὁθέλλου; Ἄν δεχτοῦμε ὅτι μᾶς καθορί-
ζει πέρα ὄς πέρα ἡ κοινωνία, τότε ναί, γιὰτί
καὶ τὸ κατ' ἔξοχὴν ἐρωτικὸ αὐτὸ δράμα, τὸ
δράμα τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, γίνεται κοινωνικόν.
Ἄν ὀμως πιστέψουμε ὅτι τὰ ψυχικὰ δράματα
μποροῦν (ὄς ἕνα σημεῖο, τουλάχιστον) νὰ ὑ-
πάρξουν καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς
συνθήκες, τότε τὸ δράμα τοῦ Ὁθέλλου μπορεῖ
νὰ μὴν ἔχει τὴν αἰτία καὶ τὴν ἔννοια πού τοῦ
δίνει ὁ κ. Κατσέλης. Μποροῦσε δηλαδὴ ἀξιόλογα
ὁ Ὁθέλλος καὶ στὴν ἰδία κοινωνικὴ τάξη μὲ τὴν
Αὐσδαίμονα ἂν ἀνῆκε, νὰ πάθει τὴν ἰδία τρα-
γωδίαν ὅπου τὸν ῥίχνει σὲ ἔργο του ὁ Σαίξπηρ.

Περιορίζοντας στὰ ἀτομικὰ σύνορα τὸ δράμα
τοῦ Ὁθέλλου, οἱ περισσότεροὶ κριτικοὶ τὸ χα-
ραχτήριζαν ἴσως τώρα σὰν ἕνα δράμα ζήλειας.
Καὶ πραγματικά, ἂν θεωρήσουμε σὲ μιὰ μονο-
χρωμία τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους τὸ δράμα τοῦ
Σαίξπηρ, τότε, ἀσφαλῶς, ἡ ζήλεια, τὸ τόσο
ἀνάμεικτο καὶ πολυσύνθετο αὐτὸ αἶσθημα, μὲ
ὀλες τὶς ἀποχρώσεις του, δίνει τὸν κέριο τόνο
στὴ μονοχρωμία αὐτὴ. Ἡ ζήλεια πιάνει τὸ με-

γαλύτερο μέρος τοῦ δράματος, αὐτὴ δημιουρ-
γεῖ τὶς πὸ ἔντονες του σκηνές, προκαλεῖ τὰ
δραματικότερα ἐπεισόδια του, τὶς σφοδρότερες
συγκρούσεις του, χρωματίζει περισσότερο τὴν
τραγικὴ του ἀτμόσφαιρα. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ
μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ «Ὁθέλλος» εἶναι τὸ
δράμα τῆς ἐρωτικῆς ζήλειας. Ἄλλ' ὄ κ. Κατσέ-
λης δὲν τὸ δέχεται ὀλοτελο αὐτό. Ὁ Ὁθέλλος,
κατὰ τὴ γνώμη του, περνᾷ καὶ ἀπὸ τὴ ζήλεια,
ὀπως καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα στάδια («πὸν κατα-
λήγουν καὶ πάλι στὴν ἀγάπη») «σπαραγμῶ, ἀρ-
φιβολία, μῖσος, πόνος...» Ἄντὸ ὀμως δὲ θὰ
πεῖ πὸς εἶναι καὶ «ζηλιάρης» (ὁ «τόπος» τοῦ
ζηλιάρη), γιὰτί ἡ ψυχολογία του εἶναι ἐντελῶς
διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ ζηλιάρη (ἀλλ' ἔχουν ὀλοι
οἱ ζηλιάρηδες, τάχα, τὴν ἰδία ψυχολογία;). Ὁ
πραγματικὸς ζηλιάρης (φρονεῖ ὁ κ. Κατσέλης)
εἶναι πάντα ἔτοιμος νὰ συχωρέσῃ, ἐνῶ ὁ Ὁ-
θέλλος δὲ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ συδῶμῃ τὸ κε-
φάλι στὴν προδοσία, καὶ ὄς ἔχει τὴν τρυφερὴ
καὶ ἄθωα ψυχὴ ἐνὸς παιδιοῦ.

Ποῖο εἶναι, λοιπὸν, τὸ δράμα τοῦ Ὁθέλλου;
Ἄποκλειστικά καὶ μόνο, νομίζω, τὸ πὸ τυπικὸ
δράμα τοῦ τυφλοῦ ἐρωτικοῦ πάθους. Κρέμεται
ὀλη ἡ ζωὴ τοῦ σαιξπηρικοῦ ἥρωα ἀπὸ ἕνα
πλάσμα, καὶ μόλις πιστέψῃ ὅτι ἔχασε τὴν ἀγά-
πη τοῦ πλάσματος αὐτοῦ, πείθεται, ὀπως σὲ
καρμιά ἄλλη περίπτωση δὲν πείθεται ἄνθρω-
πος, ὅτι δὲν ἔχει πῶ κανένα νόημα ἢ ζωὴ του.
«Τοῦ Ὁθέλλου τὸ ἔργο πάει».

Τὴν ἐρωτικὴ αὐτὴ τρικυμία πού καταλήγει
στὸ μοιραῖο—στὸ μαθηματικὰ ὑπολογισμένο,
θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ καταπάντασμα τοῦ
σαιξπηρικοῦ ἥρωα,—τὴν περιγράφει, τὴν ἐξη-
γεῖ, τὴν αἰτιολογεῖ ἀριστοτεχνικώτατα ὁ κ. Κα-
τσέλης. Ἡ ἀνάλυσή του εἶναι τὸ πὸν πι-
τυχημένο μέρος τῆς μελέτης του. Ἀληθινὰ, ὀ-
πως λέγει καὶ ὁ Ποῦσαιν, ὁ Ὁθέλλος συντρι-
βεται, γιὰτί ἔχασε τὴν πίστη του στὸ ἰδανικόν
του, δηλαδὴ στὴ λατρεμένη γυναῖκα πού τὸ ἐν-
σαρκώνει μὲ τὸν πὸ ἐξάλισα καὶ μοναδικὸ γι'
αὐτὸν τρόπο. Ἡ τραγωδία του ἀρχίζει τὴν ἰδία
ἀκριβῶς στιγμὴ πού ἀρχίζει καὶ ἡ εὐτυχία του,
γιὰτί εὐτυχία τόσο μεγάλη δὲ μπορεί κανεὶς
νὰ μὴν τρέμει ἀδιάκοπα μὴν τὴ χάσῃ. «Ὁ ἄν-
θρωπος πού δέχτηκε τόσο μεγάλη χαρὰ, ἀλή-
θεια, δὲ μπορεί νὰναι ἀσφαλῶς». «Στὴ σκέ-
ψη πὸς θὰ μπορούσε νὰ τὴ χάσει, (ὁ Ὁθέλλος
τὴν Αὐσδαίμονα) τὸ χάος ἔβλεπε νὰ τὸν ἀδρά-
χνει». «Κάθε φορὰ πού τὴ βλέπει, τόσο καὶ
πὸ ἐπικίνδυνα δένεται στὴν ἀγάπη της, χάνον-
τας τὴν ὑπόστασή του. Ἴ' αὐτὸ καὶ πᾶντα ὁ
νοῦς του γυρᾷ μὲ φρίκη στὴν ἀβυσσὸς ἐκείνη
ἡμέρα, πού θὰ στερηθεῖ τὸν ἀγγελὸ του». Ἡ
Αὐσδαίμονα δὲν ἔχει αὐτὴ τὴν ἀγωνία, «στέκε-
ται σὲ ὄρος τῆς ἀγάπης της». Γιὰτί; Γιὰτί
(καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀναφέρει πᾶν ὁ κ. Κατσέλης)
ὁ Ὁθέλλος, μὰ καὶ γιὰτί τὸ αἶσθημα τῆς κοι-
νωνικῆς της ἀνωτερότητας, τῆς δίνει εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς, ἀσυνείδητα, καὶ ἕνα αἶσθημα γενικῆς
ἀνθρώπινης ὑπεροχῆς. Εἶναι ἡ νικητρία στὸν
ἐρωτικὸ της δεσμό καὶ ὁ νικημένος ὁ Ὁθέλ-
λος. Πὸς νὰ τρέμει, λοιπὸν, μὴν τὸν χάσει;

«Ο Ὁθέλλος ὁμοίως ἀγαπᾷ καὶ βασανίζεται». Εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχὴν (γιατὶ ἀγαπᾷ πολὺ περισσότερον) μειωμένος ἀπέναντι τῆς Δυσδαίμονος. «καὶ ὁ ἀνθρώπος ποὺ τιπενώθηκε (εἴτε ἀντρας, εἴτε γυναῖκα, πρὸ πάντων, ὁμοίως, ὁ ἀντρας) εἶναι καταδικασμένος». «Ὅ, τι ἐπακολουθεῖ, ἔρχεται σὰ μοιραία συνέπεια τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ψυχολογικῆς «θέσης» τῶν δύο ἡρώων.

* * *

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Κατσέλη εἶναι ἀξιοπρόσεκτη. Θὰ εἶχε πολὺ μεγαλύτερη ἀξία, ὥστόσο, ἂν δὲν τὴν διέπνευε ἀπ' ἀκριβῆ ἓνας ἰδεολογικὸς μυστικισμὸς, ποὺ εὐχομαι νὰ ὑφείλεται σὲ παροδικὴ ἐπιρροή καὶ ἔχι σὲ θεμελιωδὴ σύσταση τοῦ πνεύματος τοῦ συγγραφέα. Ὁ κ. Κατσέλης κάνει συχνὰ μὰ πολὺ εὐκολὴ καὶ πολὺ ρηχὴ μεταφυσική, ποὺ ζημιώνει ἔχι μόνον τὴ σκέψη του μὰ καὶ τὸ ἦθος του ἀκόμα. Πιστεύει σοβαρὰ στὰ λόγια αὐτὰ ὅταν τὰ γράφει; «Ὅτι ὁ Σαίξπηρ «σὰ γνήσιος ποιητῆς ποὺ ἦταν, τὴν ὥρην τῆς συγγραφῆς του, δὲ συντροφεύονταν ἀπὸ κωμικὰ σκοπιμότητα, παρὰ μόνον ἀπ' τὸ Θεό. Γ' αὐτὸν ἔγραψε κ' ἀπ' αὐτὸν ζητοῦσε συμβουλές. Δὲν ζητοῦσε ὁ Σαίξπηρ νὰ γράφει δράματα γὰ νὰ ἐνθουσιάζει τὰ πλήθη...» Καὶ πηγάζουν πραγματικὰ ἀπὸ εἰλικρινῆ καὶ ἀγνή διάθεση φράσεις αἰών καὶ τοῦτες ποὺ θυμίζουν τὸ χειρότερο Καρλίου (βλ. Ἀποστολάκη): «Αἰσθάνεται νὰ τὸν λαύξει ἡ ἴδια ψυχικὴ ἐκφροσύνη, ποὺ δοκίμασε μὴ φορὰ, ἴσως σὲ κάποιον του παλιὰ παιδικὰ παιχνίδια, ἢ τῶμα σὴν ἔτυχε ν' ἀντιμῶσει καλοῦς ἀγαπημένους φίλους κ' ἐκμυστηρεῖθην ὁ ἓνας στὸν ἄλλον τὰ μυστικά τους, ἢ ἀκόμα σὰ δέχτηκε στὸ σπῆτι του σὲ γλέντι καλοῦς συντρόφους καὶ κεῖ πάνω στὸ γλυκό του μεράκι ἦπε ἓνα-δύο κρασιά παραπάνω, κ' ὅλος ἀγάπη γύρισε κ' εἶδε τοὺς καλεσμένους του καὶ τὸν ἔπιεσαν δάκρυα γλυκά...»

Καθόλου δὲ μοῦ ἀρέσουν ἐπίσης κάτι ἄστοχες παρομοιώσεις καὶ γενικεύσεις ποὺ κάνει ὁ κ. Κατσέλης, καὶ ποὺ δὲ δείχνουν παρὰ μόνον βία καὶ προχειρότητα. Ἡ παρομοίωση τοῦ Ὁθέλλου μὲ τὸν Προμηθεῖα (σ. 39) εἶναι ἐντελὸς «τραβηγμένη ἀπ' τὰ μαλλιά», ὅπως καὶ μὲ τὸν Οἰδίποδα (μὰ, γὰ τὸ Θεό, πῶς φαντάστηκε ὁ κ. Κατσέλης ὅτι «μὲ γαλήνιο χέρι» βγάξει ὁ Οἰδίποδας τὰ μάτια του καὶ σφάζεται ὁ Ὁθέλλος;) Τὸ ἴδιο «τραβηγμένα ἀπ' τὰ μαλλιά» εἶναι καὶ τὰ γενικότατα σύμβολα ποὺ θέλει σῶνει καὶ καλεῖ νὰ βρεῖ στὸ σαίξπηρικό δράμα (γὰ νὰ μεγαλώσει τὴν ἀξία του;) ὁ κ. Κατσέλης.

Παρ' ὅλα, ὥστόσο, αὐτά, ἡ μελέτη τοῦ κ. Κατσέλη εἶναι ἀξιόλογη, γραμμὴν, ἰδίως στὸ κύριο μέρος της, στὴν ἐξέταση τοῦ «νοήματος» τοῦ Ὁθέλλου, καὶ στὴν ἀνάλυση τῶν τριῶν κυριότερων χαρακτήρων τοῦ σαίξπηρικού δράματος, μὲ θέρη ψυχική, μὲ γνώση καὶ μ' εὐσυνειδησία.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Μ. Καραγάτση: «Ὁ συνταγματάρχης Λιάπκιν»

Ὁ νέος ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίο αὐτὸ μποροῦμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι ὅτι δὲ θ' ἀξήσει τὸ πλῆθος τῶν σελίδων ποὺ μόνον μὲ τὸ λογοτεχνικὸ πηξὸ λόγο δὲν ἔχουν σχέση. Τὰ θέματα τοῦ «Συνταγματάρχου Λιάπκιν» οὔτε ἀπὸ τὰ πῶ εὐκολὰ εἶναι οὔτε ἀπὸ κείνα ποὺ βοηθοῦν ἓνα νέο πεζογράφου νὰ παρουσιάσει καλύτερα τὶς ἰκανότητές του ἢ νὰ κρύψει τὶς ἀδυναμίες του. Ὁ Λιάπκιν, ποὺ βρέθηκε ἔπειτ' ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση στὴν Ἀθήνα μὲ μὴν ἀξιοθρήνητη βιολίτζι, λίγα ξεπεσμένα ρούβλια καὶ τὴ στολὴ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ τσαρικοῦ στρατοῦ, ποὺ πέρισε μέρες πολὺ δύσκολες, καὶ στὸ τέλος κατάφερε νὰ διοριστεῖ στὴ Λάρισα ἐπιστάτης τοῦ σταθμοῦ ἐκβητόρων τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μποροῦν νὰ παρουσιάσουν σὲ πολλὰς κακοτυπιές ὅσους θέλουν νὰ κοιτάξουν στὸν ψυχικὸ τους κόσμον καὶ νὰ τὸν ἐξηγήσουν. Ἡ ἀντοχὴ καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια του προκαλοῦν πότε τὴν ἐκπληξή, πότε τὸ θαυμασμὸ καὶ πότε τὸν τρόμο. Καὶ ἡ ζωὴ του εἶναι ἓνα δράμα ποὺ μᾶς συγκινεῖ βαθειὰ καὶ πλουτίζει τὴν πεῖρα μας.

Ὁ κ. Καραγάτσης ἦταν φόβος νὰ πέσει σ' ἓνα λάθος ποὺ θὰ περιόριζε πολὺ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου του: νὰ μὴ δεῖ τὸν ἀνθρώπον ποὺ μένει ὁ ἴδιος σὲ ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη, ἀλλὰ τὸ θῆμα μίᾶς κοινωνικῆς μεταβολῆς. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ συνταγματάρχης του δὲν ξεχνᾷ τὴν πατρίδα του καὶ ξεχωρίζει ἀνάμεσα στοὺς Λαριστινοὺς. Τὰ πρῶτα τουλάχιστον χρόνια τῆς ὑπηρεσίας του στὴ Γεωργικὴ Σχολή, εἶναι ἓνα ἀξιοπερίεργο φαινόμενο. Σέβονται τὴ δυστυχία καὶ τὴν ψυχικὴ του δύναμη, ἀλλὰ καὶ ἀποροῦν. Κι' οὔτε μποροῦσε νὰ γίνῃ διαφορετικὰ, σὲ μίᾶ ἐπαρχιακὴ πόλη ὅπου φαίνεται ξένος κ' ἐκείνος ἀκόμα ποὺ ἔχει ταξιδέψει λίγες φορὲς στὴν πρωτεύουσα κ' ἔχει ἀποκτήσει μερικὲς συνήθειες, ἄγνωστες στὰ σαλόνια ἢ στὶς πλατεῖες τῆς ἐπαρχίας. Μόλις ὁμοίως περάσει ἡ πρώτη ἐκπληξή, μένει ἡ συμπάθεια γὰ τὸν ἀνθρώπον ποὺ βασανίστηκε πολὺ, ποὺ εἶχε σταθερὲς πεποιθήσεις καὶ ζῆ μὲ τὶς ἀναμνήσεις του. Καὶ ἡ συμπάθεια αὐτὴ εἶναι τὸ καλύτερο ἀποτέλεσμα τῶν προσληθειῶν τοῦ νέου πεζογράφου. Ὁ κ. Κ. ξέρει ν' ἀφηγητῆται, εἰχνεῖ βαθειὰ τὴ ματιὰ του, ἐξηγεῖ καταστάσεις ποὺ γὰ ἄλλους περνοῦν ἀκαταήρητες ἢ μένον σκοτεινὰ ἀνίγματα, δίνει ἀνθρώπους, καὶ μαζὶ σχηματίζει ἓνα σύνολο. Προπάντων ὁμοίως μᾶς φέρνει κοντὰ στὸν ἥρωά του καὶ μᾶς κάνει νὰ παρακολουθήσουμε μὲ πολλὴ προσοχή, μὲ ἀγάπη, μὲ ἀνησυχία καὶ κάποτε μὲ ἀγωνία, ὅλο του τὸν ἀγῶνα ἀνάμεσα σὲ φίλους καὶ σ' ἐχθρούς. Ὁ συνταγματάρχης Λιάπκιν εἶναι ἓνας ἀνθρώπος ποὺ τὸν αἰσθανόμενα ζωντανὸ ὅσο διαβάζουμε τὴ νουβέλλα τοῦ κ. Κ. καὶ δὲν τὸν ξεχνοῦμε ὅταν κλείσουμε τὸ βιβλίο.

Καὶ θὰ ἦταν ὁ «Συνταγματάρχης Λιάπκιν» ἔν' ἀπὸ τὰ ἀρτιότερα λογοτεχνικὰ κείμενα ποὺ ἔδωσαν οἱ νέοι τὰ τελευταῖα χρόνια, ἂν ὁ κ.

Κ. ἀπέφρευε μερικὲς γλωσσικὲς ἀκρότητες, ποὺ δείχνουν ἀδικαιολόγητο φανατισμὸ, καὶ προσπαθοῦσε νὰ μὴν κάνει δάνεια ἀπὸ τὴν καθιερωμένη, ἐκεῖ προκίτων ὅπου ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ ἔχει πλοῦτο λέξεων κ' ἐκφράσεων. Γράφει ἡ «λεφτομέρεια», τὸ «λεφτὸ γούστο», ἡ «ἐφθεία», ἡ «προοφτική», ἀλλὰ καὶ «δεδομένου ὅτι...» ἢ «ἀνεπίδεχτοι μαθήσεως» κλπ. Δὲν ξέρει, ἀκόμα, ποὺ χρειάζεται τὸ τελικὸ ν. Κι' ὁ ἀναγνώστης ποὺ ἔχει αὐτὴ σταματᾷ καὶ δυσφορεῖ ὅταν διαβάζει «τὴ τουαλέτα», «τὴ καρδιά» κ' ἄλλα παρόμοια.

* * *

Ἀθηνᾶς Ταρσούλη: «Ὁ Καπετὰν Μοιχαδὸς καὶ ἄλλα διηγήματα».

Ἐνα βιβλίο ποὺ δὲν προκαλεῖ καμμιὰ ἀντίρρηση ἀλλὰ καὶ δὲν προσφέρει τίποτα. Ἡ κ. Ἀθηνᾶ Ταρσούλη γράφει ὀμαλὰ καὶ σικαρῶνει ὑποθέσεις ποὺ ἔχουν ἀρχή, μέση καὶ τέλος. Παρακολουθοῦμε τὴν ἀφήγησή της χωρὶς κόπο, δὲ βρίσκουμε χάσματα στὶς ἱστορίες ποὺ μᾶς διηγεῖται, καὶ κάπου-κάπου σταματοῦμε σὲ μερικὲς παρατηρήσεις της γὰ πρόσωπα καὶ γὰ πράγματα. Ὅστόσο, ἔμπρὸς στὶς ἀνησυχίες καὶ στὶς ἀγωνίες τῶν ἀνθρώπων ποὺ προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσει, μένουμε ἀδιάφοροι. Μᾶς τὰ λένε ὅλα, δὲ θέλουν νὰ μᾶς ξεγελάσουν σὲ τίποτα, καὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ ἱκανοποιήσουν ὅλες τὶς ἀπορίες μας, νὰ μᾶς ἐξηγήσουν ὅτι ἀνόμιλο ὑπάρχει στὴ ζωὴ τους καὶ νὰ μᾶς ποῦν περισσότερα ἴσως ἀπ' ὅ,τι τοὺς ζητοῦμε. Κι' ὁμοίως, δὲν κατορθώνουν νὰ μᾶς τραβήξουν κοντὰ τους οὔτε μίᾶ στιγμή καὶ νὰ κερδίσουν τὴν ἀγάπη μας. Μόνη ἐξίμηση ἀποτελεῖ ὁ «Γκιρτικός». Ἀλλὰ καὶ στὸ διήγημα αὐτὸ ὑπάρχουν περισσότερα δραματικὰ γεγονότα παρὰ δυνατὸ γράψιμο.

Λεῖπει ἀπὸ τὴν ἐργασία τῆς κ. Τ. τὸ προσωπικὸ ἦθος, ἡ ἀνησυχία, ὁ πικρὸς ἐκεῖνος ποὺ ζωντανεῖ ἀνθρώπους κ' ἀπὸ τὶς πῶ συνηθισμένες καταστάσεις δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα. Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐργάζεται ἡ κ. Τ. μὲ πολλὴ εὐσυνειδησία. Ἀλλὰ μὲ εὐσυνειδησία μόνον, γράφονται βιβλία ποὺ διαβάζονται χωρὶς νὰ συγκινοῦν.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Ἐπιτηγὸς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἔτος Θ'. Ἀθῆναι 1932.

Μὲ λαμπρότητα τυπωτικὴ ἐράμιλλη πρὸς τὴν ἀξία τῶν περιεχομένων, ἐκυκλοφόρησε ὁ 9^{ος} τόμος τῆς «Ἐπιτηγίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ποὺ ἐκδίδεται ἔδῳ καὶ ἐννιά χρόνια μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τῆς Ἐταιρείας καὶ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Φ. Κουκουλέ.

Στὴν Ἐταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάδα, παρὰ τὴν δυσμένεια τῶν σημερινῶν περιστάσεων, βρίσκει στὴ χορεία τῶν κρατῶν ποὺ πρωτοστατοῦν στὴ μελέτῃ τοῦ Βυζαντίου. Μὲ τὴν ἀγγελίπῃ

ἐκδοσὴ τῆς Ἐπιτηγίδος ἐπλούτισε τὴν περὶ τὶς βυζαντινὲς ἔρευνες ἑλληνικὴ βιβλιογραφία μὲ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀπὸ ἐξαιρετικὰ μονογραφίας, ποὺ ἀναφέρονται σ' ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς ἔρευνας, καὶ μὲ τὴ γενικότερη δράση της ἐδημιούργησε μίαν ἀτμόσφαιρα ἐνδιαφέροντος γὰ τὸ μεσαιωνικὸ μας παρελθὸν καὶ ἐδικαίωσε ἐκ τῶν ὑστέρων τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι οἱ ἀρροδιότεροι γὰ νὰ γίνουν γνώστες καὶ ἐρευνητῆς τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀπὸ τῆς 22 πραγματικῆς ποὺ περιέχει ὁ νέος τόμος τῆς Ἐπιτηγίδος, ἀξίες ἰδιαίτερης προσοχῆς ἀπὸ ἀποψη φιλολογικῆ καὶ ἱστορικῆ ἐνδιαφέροντος εἶναι οἱ ἐξῆς: Φ. Κουκουλέ «Κωννητικὰ ἐκ τῆς ἐπαχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων», Διοβουνιώτου Κ. Γ. «Ὁ Ἀθηνῶν Ἀγθίμος καὶ πρόεδρος Κρήτης ὁ ὁμολογητῆς», Κ. Σάργου «Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου», Γ. Συκουτρή «Συνοδικὸς τόμος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Γ'», Ἀθηνᾶγδρα «Ὁ θεσμὸς τῶν Συγκέλλων ἐν τῷ Οἴκῳ. Πατριαρχεῖον», Ν. Τωμαδάκη «Ἡ ἱερὰ μονὴ Ἀγ. Τριάδος τῶν Τσαγκαρόλων ἐν Ἀκρωτηρίῳ Μελέγα Κρήτης», Κριαρᾶ Μανόλη «Λοιπῶσεις εἰς τὸν Στάθην τοῦ Κρητικοῦ Θεάτρου Σάθα», Σωτηρίου Γ. Α. «Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Θεσσαλίας II' καὶ ΙΑ' αἰῶνος» κ. ἄ.

Τῆ σειρά τῶν πραγματικῶν συμπληρώνει τὸ τμήμα τῶν βιβλιοκρισιῶν, ὅπου ἀναλύονται καὶ κρινονται ἀπὸ εἰδικούς οἱ πῶ ἀξιόλογες σχετικὲς μὲ τὸ Βυζάντιον πραγματικῆς ξένων καὶ ἑλλήνων βυζαντινολόγων, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς στὴ διάρκεια τῆς περασμένης χρονιάς, ἀκολουθεῖ ὁ πίνακας τῆς βιβλιογραφίας τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν πραγματικῶν ποὺ δημοσιεύτηκαν τὸν περασμένον χρόνον στὴν Ἑλλάδα ἢ στὸ ἐξωτερικὸ ἀπὸ ἑλληνες, —καὶ ποὺ εἶναι ὁ πῶ πλήρης καὶ ἀρτιος ἀπ' ὅσους δημοσιεύονται στὴν Ἑλλάδα καὶ γι' αὐτὸ πολῦτιμος καὶ γὰ τοὺς ξένους καὶ γὰ τοὺς ἑλληνες ποὺ παρακολουθοῦν τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, —καὶ στὸ τέλος παρατίθεται πίνακας τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακωνώσεων ποὺ ἔγιναν στὴν Ἑταιρεία, τῶν πεπραγμένων τῆς Ἐταιρείας, καὶ ὅλες οἱ ἐνδιαφέρουσες εἰδήσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴ γύρω στὶς βυζαντινὲς σπουδὲς διεθνῆ κίνηση τῆς περασμένης χρονιάς.

Ἐχοντας ὑπ' ὀψη τὸν πλοῦτον τοῦ ὕλικου ποὺ ἔχει ἀποθησαυριστῆ ὡς τώρα στὴ σειρά τῶν 9 τῶμων τῆς Ἐπιτηγίδος, νομίζω πῶς θάταν εὐχῆς ἔργο, ἂν ἡ Ἐταιρεία Βυζ. Σπουδῶν ἀποφάσσει τοῦ χρόνου, μαζὶ μὲ τὴν ἐκδοσὴ καὶ τοῦ 10^{ου} τόμου, νὰ ἐκδώσει καὶ ἓνα γενικὸ Ἐύρετήριο τῶν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων ποὺ περιέχονται στὴν πρώτη δεκάτομη σειρά τῆς Ἐπιτηγίδος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἐύρετηρίων τοῦ «Byzantinische Zeitschrift» ἢ τοῦ «Νέου Ἑλληνομνήμονα», γιὰτὶ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, μετὰ τὴν τεράστια ἀνάπτυξιν σὲ πλάτος τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τὶς τελευταῖες δεκαετίες, εἶναι δύσκολο, χωρὶς παρόμοια μηχανικὰ βοηθήματα, νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἐπωφελῶς κάθε προγενέστε-

ρο πόρισμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἄν περιμένει νά συμπληρωθοῦν 40 ἢ 50 τόμοι τῆς Ἑπειρωτικῆς γιά ν' ἀρχίσει τὴν ἐργασία αὐτή, καθὼς ἔγινε γιά τὴν «Ἀθηνᾶ», θά εἶναι κάπως ἀργά.

ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀκαδημία Ἀθηνῶν: «Ἐσωτερικὸς κανονισμὸς τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης».

Σοφοκλέους: «Ἰχθυεταὶ σάτυροι». Μετάφραση σὲ δημοτικὸς στίχους μὲ πρόλογο καὶ σημειώματα ἐρμηνευτικὰ ὑπὸ Δημητρίου Σάργου. Ἐκδοτ. Οὐκὸς Δημητράκου. Δρ. 30.

Πέτρου Η. Κόντου: «Κατὰ τῶν πυρκαϊῶν τῶν θασιῶν».

Ντόλη Νίκβα: «Κυρία μου...» Ρομάντο. Ἐκδοτ. Οὐκὸς Γ. Ι. Βασιλείου. Δρ. 25.

Μαρίνας Κυριακίδου: «Μετὰ τὸν πόνο». Ρομάντο. Ἐκδοτ. β'. Δρ. 25.

Α. Μ. Ἀνδρεάδου: «Τὸ Βασιλικὸν Θέατρον». Ἐκδοτ. Οὐκὸς Δημ. Ν. Τζάκα, Στεφ. Δελαγραμμάτικα καὶ Σία.

Σάβλ Μπωντελαίρ: «Ἐκλογή ἀπὸ τὰ Ἄνθη τοῦ Κακοῦ». Μετάφρ. Χ. Γ. Ἀθανασιάδη, μὲ πρόλογο Κωστῆ Παλαμᾶ.

Πέτρου Σπανδωνίδου: Ἀθέβαια πράματα κι' ἄλλα διηγήματα».

Νικηφόρου Βρεττάκου: «Κατεβαίνοντας στὴ αἰγὴ τῶν αἰώνων». Ποιήματα. Ἐκδοτ. Ἀριστ. Ν. Μαυρίδης.

Γ. Ν. Παπανικολοπούλου: «Σύγχρονες ἀμερικανικὲς παιδαγωγικὲς θεωρίαι καὶ ἔρευναι». Τεύχος 1ον. Ἐκδοτ. Α. Ι. Πάλλης. Δρ. 20.

Μ. Δαμιράλη: «Γλυκίστα φαρμάκια». Ποιήματα.

Κ. Ι. Ἀμάντου: Βισαγωγὴ εἰς τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν». Δρ. 90.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τὸ ἄρθρο καὶ τὰ κριτικὰ σημειώματα ποὺ ἐγράφησαν εἰς τὰς ἐφημερίδας διὰ τὸν Καδάφην καὶ τὸ ἔργον του, μόλις ἀνηγγέλθη ὁ θάνατός του ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἦσαν πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα. Ὅσοι δὲν ἐξέφρασαν τὸν θαυμασμόν, δὲν ἀπέκρυψαν μίαν βεβαίαν ἐκτίμησιν διὰ τὸν «πλὴν ιδιότυπον ποιητὴν τῆς ἐποχῆς μας». Ἀλλὰ καὶ ὅσοι εἶχαν ἐπιφυλάξεις, — ἕνας ἢ δύο, — συνεζήτησαν τὸ ἔργον του εἰς τὸν ἀρμόζοντα τόνον καὶ δὲν τοῦ ἠρνήθησαν οὔτε πρωτοτυπίαν οὔτε ποιητικὴν διάθεσιν. Θά ἔπρεπε ἴσως νὰ δώσωμεν μίαν περίληψιν τῶν ἄρθρων καὶ τῶν σημειωμάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ἦσαν τόσα, καὶ αἱ περιλήψεις θά ἔπρεπε νὰ εἶναι τόσον εἰσπρακτικαί, ὥστε δὲν θά ἔμμενε χώρος νὰ σχολιάσωμεν οὔτε τὰ ἀξιολογώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα φιλολογικὰ δημοσιεύματα τοῦ δεκαπενθημέρου. Περιοριζόμεθα, λοιπόν, νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς 2ας καὶ τῆς 3ης Μαΐου, εἰς τὰς ὁποίας ἐδημοσιεύθησαν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἄρθρα καὶ τὰ σημειώματα ποὺ ἐγράφησαν διὰ τὸν Ἀλεξανδρινὸν ποιητὴν.

—Ἐνδιαφέρουσα, ἐπίσης, φιλολογικὴ ἀρθρογραφία εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας διὰ τὴν ζωὴν, τὸ ἔργον καὶ τὸν θάνατον τῆς κομήσου ντὲ Νουάιγ.

— Εἰς τὸ «Ἐθνος» (9 Ἀπριλ.) σχολιάζων δ κ. Ἄριστος Καμπάνης τὴν ὀλιγογραφίαν τῶν περισσότερων ποιητῶν καὶ πεζογράφων μας, ὑποσηρίζει ὅτι «ἐξαιρέσει τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Δροσίνου καὶ τοῦ Ξενοπούλου, κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας δὲν ἔλαβεν εὐκαιρίαν πληρεστέρας ἐκδηλώσεως», ἀναφέρει ὡς αἰτίαν τὴν ἔξομάντην, τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ τὴν ἔλλειψιν ὀργανώσεως τῶν ἐκδοτικῶν μας πραγμάτων, καὶ παρατηρεῖ ὅτι, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ διάδοσις τοῦ βιβλίου εἶναι μικρὰ καὶ τὰ κέρδη ἀπὸ μίαν λογοτεχνικὴν ἐργασίαν ἀσήμαντα, οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς μας «ἐπανοσάν νὰ γράφουν διηγήματα καὶ ποιήματα καὶ κατακευάζουν ἀναγνωσματάρια — Κύριε ἐλέησον! — ἀλφαριθμητάρια καὶ κατηχήσεις.» Ἡ παρατήρησις εἶναι ὀρθή καὶ θά ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὄσων μποροῦν νὰ δημιουργήσουν μίαν κίνησιν γύρω ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον μὲ ἐκδόσεις, ὅπως ἡ ἐτοιμαζομένη «Ἐβδομάς τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου» εἰς τὸν «Παρνασσόν», μὲ διαφημίσεις εἰς τὸν καθημερινὸν καὶ περιοδικὸν τύπον, μὲ καλαισιθῆτους ἐκδόσεις καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο κατορθώσῃ οἱ ξένοι ἐκδοταὶ νὰ κυκλοφοροῦν τὸ ἀμύθημα των.

— Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» (27 Ἀπριλ.) ἄρθρον τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου διὰ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ ζωγράφου Νικηφόρου Λύτρα, ἐπ' εὐκαιρίαι τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ τῆς ὀργανώσεως εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐκθέσεως τῶν περισσότερων ἐν Ἑλλάδι ἐξοικισμένων πινακῶν του. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἄρθρον αὐτό, ἐκτός ἀπὸ τὸν λόγον ποὺ ἐξεφώνησε ὁ κ. Κ. Λουδάρης εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως (α' Ἀθηναϊκὰ Νέα) τῆς 27 καὶ 29 Ἀπριλ.), εἶναι τὸ μόνον ἀξιόλογον ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠσχολήθησαν ὄσον ἔπρεπε μὲ τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου τῶν ζωγράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

— Εἰς τὴν «Ἀθηναϊκὰ Νέα» (2 καὶ 3 Ἀπριλ.) δύο ἄρθρα τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου διὰ τὸ ἄρχαιον θέατρον, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποσηρίζεται ὅτι μόνον μὲ μίαν διασκευὴν, μὲ γενναίαν προσαρμογὴν εἰς τὰς συνθήκας τοῦ σημερινοῦ θεατοῦ καὶ εἰς κλειστὸν χώρον, μπορεῖ νὰ παιχθῇ καὶ νὰ συγκινήσῃ ἡ ἀρχαία τραγωδία.

— Ἀπὸ συνομιλίαν τοῦ κ. Πέτρου Χάρη μὲ τὸν κ. Ἀλέξ. Πάλλην δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα (29 Ἀπριλ.), πληροφοροῦμεθα, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὅτι ὁ μεταφραστὴς τῆς «Ἰλιάδος» δὲν εἶναι ἀπολύτως εὐχαριστήμενος ἀπὸ τὰς «κατακτήσεις» τῆς δημοτικῆς, ἡ νίκη τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ εἶναι πλήρης ἔπειτ' ἀπὸ τόσα χρόνια κι' ἀπὸ τόσους ἀγῶνες, καὶ ὅτι εἶναι βέβαιος «ὡς ἡ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς ποὺ ἐτοιμάζει ἡ Ἀκαδημία δὲν θά συνταχθῇ μὲ ἀμερολήφια καὶ θά γίνῃ ὄχι γιά νὰ καθορισθῇ ἡ γλωσσικὴ ἀλήθεια ἀλλὰ γιά νὰ κτυπηθῇ ἡ δημοτικὴ». Ὁ κ. Πάλλης ὁμίλησε καὶ γενικώτερον περὶ παλαιῶν καὶ νέων λογοτεχνῶν, ἐξεχώρισε τὴν ἐργασίαν τῶν κ. κ. Βλαστοῦ, Σταματιάδου, Μαλακάση, Βλαχογιάννη, Δελῆ καὶ Σικελιανοῦ, καὶ ἐχαρμάκτισε «μεγάλον συγγραφέα» τὸν κ. Ξενοπούλου.

— Εἰς τὴν «Πρωτῶν» (26 Ἀπρ.—3 Μαΐου) σειρά συνεντεύξεων τοῦ κ. Κώστα Οὐράνη μὲ τοὺς ξένους

διανοούμενους ποὺ ἐπεσκέφθησαν τελευταίως τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐντυπώσεις του (1—11 Μαΐου) ἀπὸ ἕνα ταξίδι τοῦ «στὰ νερά τῆς Μεσογείου».

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (7 Μαΐου) ἐνδιαφέρουσα ἐπιφυλλίς τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη διὰ τοὺς Μικουζιγκῆδες, τὴν γνωστὴν καὶ μεγάλην στρατιωτικὴν οἰκογένειαν ἣ ὁποία ἔδωσε εἰς τὸ ἔθνος πολλοὺς καὶ σημαντικοὺς ἄνδρας.

— Ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος ἐπλουτίσθη μὲ τὴν νέαν πρωτὴν ἐφημερίδα «Νέος Κόσμος». Διευθυντὴς δ κ. Ἄντ. Νικολόπουλος, Φιλολογικὸς συνεργάτης τῆς δ κ. Ἄριστος Καμπάνης.

— Εἰς τὸ «Ἐκκίνημα» (τεύχος Μαΐου) ἐύρισκομεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δημοψηφίσματος ποὺ εἶχε προκηρυχθῇ μὲ τὰς ἀκολουθοῦσας ἐρωτήσεις: 1) Ποιὸς εἶναι ὁ καλύτερος ποιητὴς καὶ ποιὸς ὁ καλύτερος πεζογράφος ἀπὸ τοὺς παλαιούς; 2) ποιὸς ὁ καλύτερος ποιητὴς καὶ πεζογράφος ἀπὸ τοὺς νέους; καὶ 3) ποιὸς ὁ περισσότερο ἀμερόληπτος κριτικὸς. Λοιπόν: ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ποιητὰς ὁ Δάμπρος Πορφύρας συνεκέντρωσε 98 ψήφους ἐπὶ 214 ψηφισάντων, καὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς πεζογράφους δ κ. Γρ. Ξενοπούλου 1.7 ἐπὶ 269 ἀπὸ τοὺς νέους ποιητὰς δ κ. Ἀπόστολος Μαγγανάρης συνεκέντρωσε 120 ψήφους, καὶ ἀπὸ τοὺς νέους πεζογράφους δ κ. Πλ. Βενέζης 152 ψήφους. Τέλος, ὁ ἄλλης θρύλος ἀνεκηρύχθη ὁ πιὸ ἀμερόληπτος κριτικὸς, συγκεντρώσας 322 ψήφους, δηλαδὴ ἀπόλυτον σχεδὸν πλειοψηφίαν. Τὸ «Ἐκκίνημα» εἶχε ἐρωτήσει τοὺς ἀναγνώστας του καὶ ποιὸς, κατὰ τὴν γνώμην των, εἶναι ὁ χειρότερος παλαιὸς καὶ νέος ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Καὶ ἔλαβε ἀρκετὰς ἀπαντήσεις, ἀλλὰ διὰ «λόγους λεπτότητας καὶ πολιτισμοῦ» δὲν δημοσιεύει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας. Περιεργα πράγματα! . . .

— Εἰς τὸ «Δελτίον» τῆς «Ὀμοσπονδίας λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως» (τεύχος Μαρτίου—Ἀπριλίου), ἐκτός τῶν ἄλλων, ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ διὰ τὴν ἐν γένει λογοτεχνικὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Δημ. Σάργου καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων δραμάτων. Ὁ κ. Παλαμᾶς θαυμάζει τὰς μεταφραστικὰς ἱκανότητας τοῦ ἐκλεκτοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ τονίζει ὅτι ὁ κ. Σάργος πλουτίζει «τὴν ποιητικὴν μας λογοτεχνίαν μέσα σ' ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια ἰδιαιτέρως μας, στὸ δύσκολον, στὸν ἐντονον καὶ στὸν εὐτυχομένον ἀγῶνα ποὺ κἀει ἀγάλια ἀγάλια συνταυριάζοντας τὴν νέαν μας ἔμπνευσιν μὲ τὴν ἀρχαίαν, ὅ,τι τελειωτικὰ ἀθάνατον μὲ ὄλη του τὴν παλαιότητα, μὲ ὅ,τι ἀγάλια ἀγάλια, μὲ καιροὺς καὶ μὲ κόπους τὴν πλησιάζει τὴν ἀθανάσιον αὐτὴν μὲ ὄλη τῆς τῆ νεότητος».

— Διὰ τὰ περιεχόμενα πολλῶν ἄλλων περιοδικῶν ποὺ ἐλάδομεν, εἰς τὸ προσεχές. Ω.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

163η Συνεδρία τῆς Ὀλομελείας τῆς 27ης Ἀπριλίου 1933.

Κατ' αὐτὴν ἔγιναν αἱ ἐπόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις:

Α'.) Ἰπὸ τοῦ κ. Κ. Ζέγγελη: α') Ποῖα ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν τοῦ Πυθαγόρα — β'.) ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Ν. Περράκη: Περὶ τοῦ σταθεροῦ παραμυγνητισμοῦ τοῦ

μεταλλικοῦ ρηνίου. — γ'.) ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Α. Δημητρίου: Περὶ νέων τινῶν ἐνώσεων τοῦ τιτανίου. — δ'.) ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Ν. Λιάτοικα: Περὶ τῆς παρουσίας ἀλατούχων ἐθαφῶν ἐπὶ τῶν ὀρφῶν στεπτικῶν ἐθαφῶν τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος. — ε'.) ἀνακοινώσεις τῶν κ. κ. Σωκρ. Καλογερέου καὶ Στ. Κοτοῶνη: Διερεύνησις τῶν ἐπιδράσεων ταγγίσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἐλαιόλαδα καὶ τρόπον θακρίσεως τῶν ἀνακαθαρισμένων ἐλαίων ἀπὸ τὰ φυσικά. — Β'.) Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Ἰωακείμογλου: ἀνακοινώσεις τῶν κ. κ. Α. Ἰουστινιανοῦ καὶ Ι. Πιέρρη: Προσδιορισμὸς τῆς κίνησιν εἰς σκολατῖδια. — Γ'.) Ἰπὸ τοῦ κ. Κ. Μελτέζου: ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Μ. Ἀναστασιάδου: Προσδιορισμὸς τοῦ διαγράμματος τῶν ἐν φορτίσει ἐναλλακτῶν — Δ'.) Ἰπὸ τοῦ κ. Δ. Αἰγινήτου: ἀνακοινώσεις α'.) τοῦ κ. Α. Λειβαθνοῦ: Περὶ τῶν ὑψῶν βροχῆς, τῆς διακρίσεως καὶ τῶν ἐντάσεων αὐτῆς ἐν Ἀθήναις. — β'.) τοῦ κ. Σ. Πλακίδου: Ἡ ἀνωμαλία τῆς περιόδου τῶν δύο μεταβλητῶν ἀστέρων Ηώτου S. καὶ R. Καμηλοπαρθάλευς.

164ης Συνεδρία τῆς Ὀλομελείας, τῆς 11ης Μαΐου 1933.

Κατ' αὐτὴν ἀνεκοινώθησαν α') εὐχαριστήριαι ἐπιστολαὶ μερικῶν ἐκ τῶν ἐκλεγέντων ξένων ἐταίρων, β') ἔγγραφον τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἀριστοφρονος περὶ τῶν ἀνακαρῶν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας, τὰς ὁποίας διενεργεῖ ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις, καὶ γ') ὁ ἀπονεμηθεὶς ἔπαινος εἰς τὸν κ. Δ. Γατόπουλον διὰ τὸ ἔργον του περὶ Καποδίστρια. Ἀκολουθῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Κ. Ρακτιβάν, ἀναγγέλλων τὸν θάνατον τῆς Κοιμήσεως ντὲ Νουάιγ, ἔδωσε τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Κωστῆ Παλαμᾶν, ὅστις ὁμίλησε διὰ μακρῶν περὶ τῆς Γαλλίδος ποιητρίας καὶ τοῦ ἔργου τῆς.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Τὴν π. Τετάρτην ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ Ἴθινικὸν θέατρον ὁ «Οὐδῖπος Ὀβραννος» κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Φ. Πολίτη. Εἶναι τὸ τελευταῖον ἔργον τῆς Β' Περιόδου, ἣ ὁποία λήγει τὴν 30 Μαΐου.

* Εἰς τὸ θέατρον Ἀργυροπούλου ἐδόθη ἡ νέα κωμῶδιαι τοῦ κ. Γέμου Μωραϊτίνου «Τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος».

* Ἰμνηματάρχης τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας διορίσθη δ κ. Ν. Καλογερόπουλος.

* Ἡ «Ἐβδομάς τοῦ Ἑλλ. Βιβλίου» διοργανοῦται φέτος ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Ἰμνηματος τοῦ Συλλόγου Παρνασοῦ. Θά εἶναι ἡ πρώτη ἐβδομάς τοῦ Ἰουνίου. Ἐκτός λογοτεχνικῶν βιβλίων, θά ἐκτεθοῦν καὶ ἔργα Ἑλληνικῶν σκίτσογράφων καὶ εἰκονογράφων τοῦ βιβλίου (illustrations) καθὼς: α) δαίγματα βιβλιοδετικῆς.

* Εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σωκράτους 23 ἀτελιεῖ του, ἐκθέσει ἔργων τοῦ ζωγράφου κ. Σπύρου Βικάτου. Διάρκεια: 30 Ἀπριλίου—15 Ἰουνίου.

* Τὴν 6 Μαΐου, εἰς τὸ Ἰταλικὸν Ἰνστιτοῦτον ὁμίλησεν δ κ. Σπ. Θεοτόκης μὲ θέμα «Αἱ πνευματικαὶ σχέσεις μεταξὺ Βενετίας καὶ Ἑλλάδος».

* Εἰς τὸ θέατρον Κεντρικόν, τὴν 8 Μαΐου, συναυλία ἔργων Ποηρίδου.

ὑπὸνσταται καὶ κυκλοφορεῖ ἐντός ἄλλοις μίαν νέα πλήρη γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς. Εἶναι γραμμῆν ἀπὸ τὸν φιλόλογον καθηγητὴν κ. Μιχαὴλ Οἰκονόμου καὶ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖον «Ἐστίας» 1. Δ. Κολλάρου καὶ Σπ. Ἰδ βιβλίον τοῦτο, φέρει τὸν τίτλον «**Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ (τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς)**» καὶ εἶναι κατὰ τοῦτο περισσότερο ἐνδιαφέρον, διότι περιέχει εἰς μίαν εἰσὸν ἑξήκοντα καὶ μεθοδικὴν κατὰ τὰς πλῆρη καὶ τὰ τρία μέρη τῆς Γραμματικῆς, τὸ φωνητικόν, τὸ τυπικόν καὶ τὸ ἑτυμολογικόν, παραθέτει δὲ πλῆθος παραδειγμάτων εἰλημμένων ἐκ τῶν Νεοελληνικῶν λογοτεχνῶν.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

11 Μαΐου

κ. Φ. Σπ. Ἐνταῦθα. Οἱ στίχοι σας δείχνουν σκέψιν καὶ συγκίνησιν. Εἶναι ὅμως τόσο ἄλλοι ὥστε νομίζω κανεὶς δι' ἀποτελοῦν ἀρχὴν ποιήματος. Περιμένουμε κάτι ἐκτενέστερον καὶ ἀριώτερον. — κ. Πυθ. Δρ. Λεμεσόν. Σὰς παρακαλοῦμε νὰ ξαναστρίψετε τὸ τραγῶδι ἐκεῖνο μαζί μὲ ἄλλο νέο ἐγράψατε. Ἦ καλὰ σας λόγια μᾶς συγκινοῦν. Μπορεῖτε νὰ γράψετε καὶ ἀπευθείας εἰς τὸν κ. Χ. — κ. Μ. Θ. Ἐνταῦθα. Ἐλήφθησαν. — δ. Μ. Βλ. Ἐνταῦθα. Ἡ ἐπιτολὴ σας θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχές. — Τακτικὸν Ἀναγνώστην. Ἐνταῦθα. Θὰ σὰς συνιστοῦσαμε νὰ ἀναβάλετε τὴν ἐκτύπωσιν. Ἡ ἐποχὴ εἶναι πολὺ κακὴ γιὰ τὸ βιβλίον καὶ ἀκατάλληλη διὰ τὴν ἔκδοσιν στίχων. Περιμένουμε κάτι δικό σας. — κ. Μαν. Α. Χακιά. Ἐλήφθη. Γεύχη καὶ ἀπόδειξιν ἀποστέλλομεν — κ. Κ. Τσ. Κοζάνην. Ἐλάδομεν. Θὰ σὰς ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρχόμενον. — κ. Γερ. Ἀμ. Ἀθήναι. Ἐλήφθησαν. Ἡ νουβέλλα σας παρεδόθη εἰς τὸν κ. Χ. — κ. Γ. Καλ. Ἡ μελέτη σας θὰ δημοσιευθῇ. Ἀλλὰ μὲ τὴν σειράν τῆς Οἱ στίχοι σας ὁμοιοί, χωρὶς ὅμως τίποτα τὸ προσωπικόν. Θὰ προτιμούσαμε νὰ παρουσιασθῆτε στὴ «Νέα Ἐστία» μὲ κανένα καλύτερον. — κ. Π. Δεδ. Καλάμας. Θὰ τὸ διαβάσωμε. Ἀλλὰ μὴ βιάζεσθε. Εἶναι ἄλλωστε ἀρκετὰ ἐκτενές. — κ. Στέφ. Λωτ. Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τοὺς στίχοις σας λείπει καὶ ἡ συγκίνησις καὶ ἡ τέχνη. Διαβάστε καλοῦς ποιητὰς μᾶς καὶ προπάντων μὴν ξεχνᾶτε ποτέ δι' ἓνα ποίημα εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἀπλὴ παράθεσις λέξεων. — κ. Μ. Ἀλ. Ἡ «Νέα Ἐστία» δὲν ἐκδίδει «τελειοθίκους» ἀποφάσεις. Διαβάξτε ὅ,τι τῆς στέλνον καὶ ἐνθαρρύνει ὅσους πρέπει. Ὅπως ἴδωτε, κρατοῦμε τὸ «Καράσι». Ἀλλὰ γιὰ νὰ δημοσιευθῇ, πρέπει νὰ μεταβάλετε τὸν δ' στίχον τοῦ β' τετραστίχου. Ἐκεῖνο τὸ «τάχα», ποῦ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ὁμοιοκαταληξία μὲ τὸ «μονάχα», εἶναι πολὺ κακὰ τοποθετημένο. — δ. Μύρ. Ἀλ. Πάτρας. Περιμένουμε κάτι καλύτερον. — κ. Στ. Καλ. Ἐνταῦθα. Ἡ ἀφήγησίς σας εἶναι εὐχάριστη καὶ ποιητικὴ. Ἀλλὰ δὲν κατορθώνετε νὰ ἀναεώσετε ἓνα θέμα πολυμεταχειρισμένο. Φυσικὰ, νὰ ἐξακολουθήσετε. — κ. Μεν. Π. Ἐνταῦθα. Καί σεις. Προσπαθήσατε μόνο νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ

τὴν ἐπίδρασιν γνωστῶν ποιητῶν. — Μ. Βιο. Σικαγον. Σὰς γράφομε ἰδιαίτερως. — Θ. Χρ. Νέαν Ἰωνίαν. Στους στίχοις σας ὑπάρχουν καὶ μετρικὰ λάθη καὶ λέξεις ποῦ δὲν ἔχουν τὴν θέσιν των σ' ἓνα ποίημα. Ἐπειτα, γράφετε «ἐρήμια» ἀντὶ «ἐρημιά» γιὰ νὰ ὁμοιοκαταληγήσεται μὲ τὸ «συντρίμια». Δουλεύετε μὲ περισσότερη προσοχὴ τὸν στίχον σας, μένετε μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐπίδραση καὶ ἀποφεύγετε τὶς «εἰκόνες» ποῦ ἔχουν τραγουδήσει ἄλλοι ποιηταί. — κ. Γ. Α. Θεσ/νίκην. Ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν θρηνητικὴν διάθεσιν ποῦ σὰς ὀδηγεῖ εἰς τὴν παζολογίαν. Ἐὐχαρίστως θὰ ἐδιχθῶκαμε κάτι ἄλλο δικό σας. — κ. Θ. Βλ. Πάρισι. Κρατοῦμε τὸ ἀπόσπασμα κ' ἐλπίζομε εἰς τὴν παρουσιασθῆ εὐκαιρία γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσωμε. — κ. Ἀλ. Μιλλ. Σπάρτην. Ἀπὸ τῶν δύο τραγῶδιων ποῦ μᾶς ἐστειλάτε προτιμούμε τὴν «Ὀπτασία». Ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν εἶναι ἀκόμη δημοσιεύσιμη. Σὲ ἓνα-δυὸ τετραστίχά τῆς, ὅπως τὸ γ', ὑπάρχουν λέξεις καὶ μόνον λέξεις. — κ. Δημ. Ἐνταῦθα. Ἐκ «Χωρὶς τίποτα» θὰ ἐκδοθῇ ἀργότερα. — κ. Γ. Μιχ. Θεσσαλονίκην. Ἐκ τῶν τευχῶν τῆς 1^{ης} Ἰουλίου θὰ εἶναι ἀφιερῶμενον στὸν Καβάφη. «Ἀί «ουστάσεις» σας συμπίπτουν, ὅπως θὰ δῆτε, ἐντελῶς μὲ τὶς ἀντιλήψεις μᾶς.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Τὸ ἐπόμενον τεῦχος τῆς «Νέας Ἐστίας» θὰ εἶναι ἀφιερῶμενον εἰς τὸν
ΛΑΜΠΡΟΝ ΠΟΡΦΥΡΑΝ
Τὸ τεῦχος τῆς 15^{ης} Ἰουλίου εἰς τὸν
ΚΑΒΑΦΗΝ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΑΙΜΙΛΙΟΥ
ΠΑΛΙΑ ΚΥΠΡΟΣ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ ὠραιότερον βιβλίον τῆς ἐποχῆς.
Ἡ βυζαντινὴ φραγκοκρατουμένη καὶ
τουρκοκρατουμένη Κύπρος ξαναζωντανεύει μέσα εἰς τὰς ὠραίας
σελίδας τοῦ βιβλίου.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ
παρὰ τῷ ἐκδότῃ Γ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΩ καὶ Σ^{ια}
Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», Σταδίου 46α